

T.C
ZİRVE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİN TOPLUMDAKİ STATÜ VE
SAYGINLIĞININ AZALMASININ NEDENLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
(AZİZE ABDULKADİR HAMAMCIOĞLU ORTAOKULU ÖRNEĞİ)**

UĞUR SALİH ÖZKALE

**EĞİTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ, PLANLAMASI VE EKONOMİSİ
ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS TEZİ**

GAZİANTEP
ŞUBAT 2016

T.C
ZİRVE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİN TOPLUMDAKİ STATÜ VE
SAYGINLIĞININ AZALMASININ NEDENLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
(AZİZE ABDULKADİR HAMAMCIOĞLU ORTAOKULU ÖRNEĞİ)

UĞUR SALİH ÖZKALE

EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ, PLANLAMASI VE
EKONOMİSİ ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. AHMET CEZMİ SAVAŞ

GAZİANTEP
ŞUBAT 2016

T.C.
ZİRVE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
GAZİANTEP

Ortak Eğitim Bilimleri Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi
Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Programı yüksek
lisans öğrencisi Uğur Salih ÖZKALE tarafından “Öğretmenlik Mesleğinin Toplumdaki
Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri ve Çözüm Önerileri” başlıklı tez, 05/02/2016
tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul
edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Fatih TÖREMEN

Ana Bilim Dalı Başkanı

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Ahmet Cezmi SAVAŞ (Tez Danışmanı)

Yrd. Doç. Dr. Ayhan BULUT

Yrd. Doç. Dr. Bülent DÖŞ

Doç. Dr. Abdullah DEMİR

Enstitü Müdürü V.

ETİK BİLDİRİM SAYFASI

T.C.

**ZİRVE ÜNİVERSİTESİ VE
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
GAZİANTEP**

Bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak çalışmada bana ait olmayan tüm veri, materyal ve sonuçların tam olarak kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (Tarih: 05 /02/2016)

Uğur Salih ÖZKALE

ÖZET

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİN TOPLUMDAKİ STATÜ VE SAYGINLIĞININ AZALMASININ NEDENLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (AZİZE ABDULKADİR HAMAMCIOĞLU ORTAOKULU ÖRNEĞİ)

Uğur Salih ÖZKALE

Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, 111 sayfa, Şubat 2016

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Cezmi SAVAŞ

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlik mesleğinin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenlerini ve öğretmenlik mesleğinin toplumdaki saygınlığını ve statüsünü arttırmak için getirdikleri çözüm önerilerini saptamaktır. Araştırmanın örneklemini 2014-2015 eğitim ve öğretim yılında Gaziantep ili, Şehitkâmil ilçesine bağlı Azize Abdulkadir Hamamcioğlu Ortaokulunda görev yapmakta olan 23 ortaokul öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu esas alınarak içerik analizi yöntemiyle ana temaları içeren kategoriler ve alt kategoriler saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlik mesleğinin toplumdaki saygınlığının ve statüsünün azalmasının nedenleri: toplumsal bakış, eğitim politikaları ve üst yöneticiler, dış etkenler, öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve eğitim durumu ile öğretmen kusurları başlıkları altında toplam 23 madde olarak tespit edilmiştir. Nedenlere sunulan çözüm önerileri de aynı başlıklar altında 17 madde halinde sıralanmıştır. Ayrıca araştırmada ortaya çıkan bulgular neticesinde araştırmacılara ve uygulayıcılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmenlik, Meslek, Statü, Saygınlık.

ABSTRACT

REASONS OF DECREASING STATUE AND RESPECTNESS OF TEACHING OCCUPATION IN SOCIETY AND SOLUTION SUGGESTIONS (SAMPLE OF AZİZE ABDULKADİR HAMAMCIOĞLU SECONDARY SCHOOL)

Uğur Salih ÖZKALE

Zirve University, Institute of Social Sciences

Department of Educational Administration, Supervision, Planning and Economy

Master Thesis, 111 pp, February, 2016

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet Cezmi SAVAŞ

The aim of this research is that determining reasons of decreasing statue and respectness of teaching occupation in society and solution suggestions to increase statue and respectness of teaching occupation in society according to opinions of secondary teachers. In 2014-2015 education years, the sample of this research consists of twenty-three secondary teachers who are working at Azize Abdulkadir Hamamcioğlu Secondary School in Şehitkamil district in the city of Gaziantep. In research, as collecting information tool, semi-structured conversation form had been used. On the basis of conversation form, categories which contain main thema with the method of content analysis and sub-categories had been found. According to results of research, the reasons of decreasing respectness and statue of teaching occupation in society detected as totally twenty-three items: social view, education policies and senior managers, external factors, the method of choosing teachers, educating teachers and education situation of teachers and faults of teachers. sollution suggestions which are presented to reasons had been arranged under some headlines as seventeen items. Also, different suggestions had been suggested to researchers and implements according to results of findings in research.

Key Words: Teaching profession, Occupation, Statue, Respectness.

ÖNSÖZ

Meslek kavramı toplumsal yaşamda iş bölümünün zorladığı toplumsal ihtiyaca dönük bir uğraş olarak değerlendirilebilir. Bazı meslek alanları diğerlerinden farklı olarak alan uzmanlığı ve özel bir eğitim ve profesyonelliği gerektirir. Öğretmenlik mesleği bu mesleklerden bir tanesidir.

Her meslekte olduğu gibi öğretmenliğin de meslek olarak kabul görmesi için belirli şartları karşılaması beklenmektedir. Alan bilgisi, toplumsal kabul görmesi, mesleğe ait etik değerlerin oluşması ve örgütlenme şartlarının tamamını karşılayan öğretmenlik bir meslek olarak toplum yaşamındaki yerini almıştır.

Öğretmenlik mesleği, sağlık grubu meslekleri gibi aslında bir yardım mesleğidir. Öğretmen, kendisine emanet edilen nesilleri toplum tarafından sunulan imkânları da kullanarak eğitmeye görevlendirilmiştir. Bunu yaparken öğrencilerinin sahip oldukları bilgi, beceri, tutum ve değerleri toplumsal beklentiler çerçevesinde en üst düzeye çıkarmakla sorumludur.

Öğretmenliğin bir meslek olarak kabul edilmesi ve saygı görmesi süreci ülkemizde oldukça sancılı geçmiştir. 19.yüzyılın ikinci yarısına girildiğinde yenileşme hareketlerinin hız kazandığı görülmektedir. Özellikle sanayi devrimiyle batıda önemli yol alan modernleşme beraberinde bu toplumlarda eğitimin de nitelik kazanmasını zorunlu hale getirmiştir. Zira modernleşmenin merkez gücünü oluşturan teknoloji ve gelişimi nitelikli bir eğitimle sağlanabilir. Bu durumun anlaşılması batılı toplumlarda ve ülkemizde öğretmene olan bakışın değişmesini öğretmen saygınlığının ve sosyal statüsünün yükselmesine neden olmuştur. Özellikle ülkemizde öğretmenlerin cumhuriyetin ilanı ile beraber toplumsal dönüşümün ve modernleşme hareketinin önemli bir sembolü ve aktörü haline geldiğini görmekteyiz. Cumhuriyetle beraber öğretmen ortaya çıkan yeni devrimin ve devlet politikalarının topluma ve nesillere aktarımında bir sözcü konumundadır. Bundan dolayı cumhuriyetin ilanından itibaren 1970’li yıllara kadar öğretmenin saygınlığının ve sosyal statüsünün yüksek olduğu görülmektedir.

19.yüzyılın ikinci yarısında öğretmenlerin özellikle taşrada hem ekonomik açıdan hem de yerel halk tarafından kabul görmeleri açısından oldukça sıkıntılı bir dönemdir. Özellikle cumhuriyet öncesi öğretmenlerin düzenli maaş aldıklarını söylemek oldukça güçtür. Bu durum cumhuriyet öncesi öğretmenlerin saygınlıklarını olumsuz yönde etkilemiştir. Öğretmenlik mesleğine duyulan ihtiyaç özellikle modernleşme çabalarının zirveye çıktığı cumhuriyetin kurulduğu yıllarda zirve noktasına ulaşmıştır. Bir mesleğe duyulan ihtiyacın düzeyi mesleğin saygınlığı açısından önemli bir ölçüttür. İhtiyaç durumu mesleklerin saygınlığını olumlu ya da olumsuz yönde etkiler. Ülkemizde de ihtiyacın arttığı dönemlerde ya da buna paralel reformist politikaların ortaya konduğu dönemler öğretmenlerin sosyal saygınlığının arttığını görüyoruz.

Öğretmenin üzerine yüklenen misyonu gerçekleştirmede özellikle toplumsal desteğe çok ciddi bir biçimde ihtiyacı vardır. Toplumsal desteğin önemli göstergelerinden biri de kuşkusuz öğretmenlik mesleğinin toplumda kabul görme ve saygınlık düzeyidir. Öğrencinin öğretmen algısı anne ya da babasının yani toplumun öğretmene bakışı ile sınırlıdır. Sosyal statüsü düşük ya da toplumsal saygınlığı zayıf bir öğretmenin öğrenci üzerinde istenilen etkiyi ortaya koyması beklenemez. Bu durum öğretimde verimliliği olumsuz etkilerken hemen her toplumun önemli hedeflerinden biri olan öğretimi iyileştirme ve modernleşme hamlelerine de zarar verecektir. İtibarsız bir sınıf yöneticisi olarak öğretmenin etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesi için gerekli ortamı öğrencilerine sunması mümkün değildir.

Tez hazırlama sürecinde bana hoşgörülü davranan ve değerli tavsiyelerini esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Ahmet Cezmi SAVAŞ'a; anketlerin uygulanmasında desteklerini esirgemeyen değerli öğretmen arkadaşlarıma, tez hazırlama süreci boyunca desteğini ve anlayışını bir an olsun esirgemeyen, bana karşı hep anlayışlı davranan sevgili eşim Sevda KARABULUT ÖZKALE'ye şükranlarımı sunuyorum.

Uğur Salih ÖZKALE / Şubat 2016

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ETİK BİLDİRİM SAYFASI	i
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
TABLolar CETVELİ	ix
ŞEKİLLER CETVELİ	xi
TANIMLAR	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Cümlesi	2
1.2 Araştırma Alt Problemleri	2
1.3 Çalışmanın Amacı	3
1.4 Çalışmanın Önemi	3
1.5 Sayıtlılar	4
1.6 Sınırlılıklar.....	4
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1 Statünün Tanımı ve Kökeni.....	5
2.1.1 Statü ve Saygınlık	6
2.1.2 Statünün Davranışsal Boyutu	8
2.2 Öğretmenlerin Sosyal Statüsü	11
2.2.1 Meslek Olarak Öğretmenlik	11
2.2.2 Öğretmenlik Mesleğinin Temel İlkeleri.....	17
2.3 Öğretmenliğin Statüsü	19
2.4 Ülkemizde Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünün Tarihçesi.....	22
2.4.1 Eski Türklerde Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü.....	26

2.4.2	Osmanlı Devletinde Tanzimat Dönemi ve Sonrası Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü.....	27
2.4.3	Cumhuriyet Döneminde Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü.....	30
2.5	Öğretmenlerin Sosyal Statülerini Etkileyen Faktörler	32
2.5.1	Öğretmenlerin Sosyal Statülerini Etkileyen Mesleki Faktörler	34
2.5.2	Öğretmenlerin Sosyal Statülerini Etkileyen Meslek Dışı Faktörler.....	45
2.6	Öğretmenlerin Gözünde Mesleğin Saygınlığı.....	49
2.7	İlgili Araştırmalar	50
2.7.1	Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	50
2.7.2	Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	57
3.	YÖNTEM	60
3.1	Çalışmanın Modeli	60
3.1.1	Olgu Bilim Çalışmasının Planlanması	60
3.2	Araştırma Deseni	62
3.3	Araştırma Gurubu	63
3.4	Veri Toplama Aracı.....	66
3.5	Verilerin Toplanması.....	67
3.6	Verilerin Analizi.....	69
3.7	Geçerlik ve Güvenirlik	71
4.	BULGULAR.....	73
4.1	Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri	73
4.2	Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri	81
5.	SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	89
5.1	Sonuçlar ve Tartışma.....	89
5.2	Öneriler.....	97
5.2.1	Uygulayıcılara Öneriler.....	97
5.2.2	Araştırmacılara Öneriler.....	99
KAYNAKÇA	100	
EK-1 İl Milli Eğitim Müdürlüğü Anket Uygulama İzni	109	

EK-2 Görüşme Formu	110
ÖZGEÇMİŞ.....	111

KISALTMALAR

Bkz. : Bakınız

Eğitim-Bir-Sen: Eğitimciler Birliği Sendikası

KPSS : Kamu Personeli Seçme Sınavı

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

OECD : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

TDK : Türk Dil Kurumu

ve diğ. : ve diğerleri

YÖK : Yüksek Öğretim Kurulu

Y.Lisans : Yüksek Lisans

yy. : yüzyıl

TABLOLAR CETVELİ

Tablo 3.1. Çalışmada Yer Alan Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine Göre Dağılımı	64
Tablo 3.2. Cinsiyet ile ilgili sıklık dağılımı	65
Tablo 3.3. Kıdem ile ilgili sıklık dağılımı.....	65
Tablo 3.4. Yaş ile ilgili sıklık dağılımı	65
Tablo 3.5. Branşı ile ilgili sıklık dağılımı	66
Tablo 4.1. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri	73
Tablo 4.2. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri	75
Tablo 4.3. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri(Toplumsal Bakış Teması).....	76
Tablo 4.4. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri(Eğitim Politikaları ve Üst Yöneticiler Teması).....	77
Tablo 4.5. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri(Dış Etkenler Teması).....	79
Tablo 4.6. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri(Öğretmenlerin Seçimi, Yetiştirilmesi ve Eğitim Durumu Teması).....	80
Tablo 4.7. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri(Öğretmen Kusurları Teması).....	81
Tablo 4.8. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri	82
Tablo 4.9. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri	83

Tablo 4.10. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri(Toplumsal Bakış)	84
Tablo 4.11. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri(Eğitim Politikaları ve Üst Yöneticiler Teması).....	85
Tablo 4.12. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri(Dış Etkenler Teması)..	86
Tablo 4.13. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri(Öğretmenlerin Seçimi, Yetiştirilmesi ve Eğitim Durumu) Teması.....	87
Tablo 4.12. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri(Öğretmen Kusurları) ..	88

ŞEKİLLER CETVELİ

Şekil 3.1 Olgı bilim araştırması Desenleri	62
Şekil 3.2 Örnekleme Yöntemleri.....	63

TANIMLAR

Meslek: Ekonomik, sosyal, ve bilimsel boyutları içinde barındıran, toplum hayatı içerisinde birlikte yaşamın bir gereği olarak ortaya çıkan iş bölümünün bireyi ilgilendiren uğraş alanıdır (Ünal ve Ada, 1999).

Statü: Köken olarak Latince “standing” yani mertebe sözcüğünden gelen statü kavramı bireyin toplumdaki konumunu ifade etmektedir. Günlük kullanımının haricinde statü, bireyin toplum içindeki hak ve yükümlülüklerini de kapsamaktadır (Turner, 2001).

Statü Saygınlığı: Statü saygınlığı belirli bir grup içinde olmak isteyenlerden talep edilen yaşam tarzı ve belirli davranış kalıpları olarak tanımlanabilir (Matras, 1984).

1. GİRİŞ

Öğretmenlik mesleği tarihin en eski mesleklerinden biridir. Toplumların sahip olduğu bilgi, tutum ve değerler öğretmenler aracılığıyla sonraki nesillere aktarılmaktadır. Bu yönüyle öğretmenler toplumsal hafızanın korunmasında da önemli bir görev üstlenmektedir. Hemen her toplumda bu görevin gönüllü de olsa belirli bireyler tarafından yerine getirildiğini görüyoruz. Öğretmenliğin bir meslek olarak örgütlenmesi ve kabul edilmesi ise 19. yüzyılın başlarına denk gelmektedir (Akyüz, 1990).

Öğretmen eğitim ve öğretim faaliyetleri açısından kilit bir rol üstlenmiştir. Diğer meslek gruplarından farklı olarak işlediği malzeme toplumların en önemli sermayesi olan genç nesillerdir. Öğretimin iyileştirilmesinde ve verimli hale getirilmesinde, bireylerin sahip oldukları bilgi, beceri ve değerleri toplumun beklentileri doğrultusunda en üst düzeye getirilmesinde önemli bir misyon yüklenmiştir (Gökırmak, 2006). Bu misyonu gerçekleştirebilmesi için de toplumdaki saygınlığının yüksek olması gerektiği söylenebilir.

Saygınlık kısaca bir bireyin toplum içerisindeki konumu ya da toplum tarafından bireye verilen değer olarak ifade edilebilir. Mesleklerin statüsünü belirleyen en önemli değer, mesleğin sunduğu hizmetin toplumsal ihtiyaçları karşılama oranıdır diyebiliriz. Ya da toplumun mesleğin sunduğu hizmete ihtiyaç duyma durumudur. Toplumsal açıdan önemli ve değerli bir mesleğin statüsü ve saygınlığı yüksek olacaktır. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünün yüksek olmasının beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Ancak ülkemizde özellikle son yıllarda öğretmenliğin sosyal statüsünün beklentilerin çok daha altına düştüğü görülmektedir (Erden, 1999). Son yıllarda özellikle teknolojinin gelişimiyle birlikte bilgiye ulaşmada farklı yolların kullanılmasıyla toplumun öğretmenlik mesleğine ihtiyaç duyma oranında azalma olduğu söylenebilir.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren öğretmenlik mesleğinin statüsü oldukça yükselmiş bu durum 1970'li yıllara kadar devam etmiştir. Ancak 1970'li yıllardan itibaren yaşanan siyasi belirsizlikler, ihtiyacın alan dışı programlardan karşılanması

ve yoğun sanayileşme çabaları gibi nedenlerle öğretmenlerin sosyal statüsü ve saygınlığında önemli bir azalma meydana gelmiştir (Erden, 1999).

Mesleklerin statü durumları nitelikli adaylar için bir tercih nedeni olacaktır. Bu durum eğitimin niteliğini de doğrudan etkilemektedir. Çağın gerektirdiği bilgi ve beceri ile donanmış nesiller ancak nitelikli eğitimcilerin varlığıyla gerçekleşebilir. Nitelikli eğitimcilere sahip olmanın ön şartı ise öğretmenliği tercih edecek genç adayların nitelikli gençlerden meydana gelmesidir. Öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsü ve saygınlığı hak ettiği konuma gelmeden bunu gerçekleştirmek mümkün değildir (Özoğlu, 2010).

Öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Ülkemiz açısından ise bunların en önemlileri; ekonomik durum, istihdam politikaları, örgütlenme durumu ve öğretmenlerin siyaset kurumu ile olan ilişkileridir. Öğretmenlerin esnek mesai ve tatil durumlarının topluma yanlış takdim edilmesi de öğretmenlerin saygınlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun dışında sayılarının çokluğu ile siyasilerin normal dışı müdahaleleri ve eğitimcilerle olan etik olmayan ilişkileri de öğretmenlik mesleğinin saygınlığını olumsuz yönde etkileyen diğer önemli faktörlerdir (Karaman, Acar, Kılıç, Buluş ve Erdoğan, 2013).

Bu bölümde problem durumuna, çalışmanın amacına, çalışmanın önemine ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.1 Problem Cümlesi

Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlik mesleğinin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenleri nelerdir?

1.2 Araştırma Alt Problemleri

Araştırmanın amacına bağlı kalarak aşağıda verilen alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Öğretmen görüşlerine göre günümüzde öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığı hak ettiği yerde midir? Neden?

2. Ortaokul öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinin toplumda saygınlığını arttırmaya yönelik çözüm önerileri nelerdir?

1.3 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada amaç ortaokul öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenlerini ve öğretmenlik mesleğinin toplumdaki statü ve saygınlığını arttırmak için getirdikleri çözüm önerilerini saptamaktır.

1.4 Çalışmanın Önemi

Öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve sosyal statüsü, öğretmenin niteliği açısından önemli gündem maddelerinden biri olmuştur. Mesleğin toplumsal statüsü ve mesleğe üye bireylerin yeterlilikleri arasında doğrusal bir ilişki vardır. Statüsü yüksek olan meslekler bireyler açısından hep bir cazibe merkezi olmuştur. Bu durum en yetenekliler arasından seçilen bireylerin mesleğe girmelerini sağlamaktadır. Bunun dışında saygınlığı yüksek mesleklerle mensup olan bireyler yüksek motivasyona sahip olurlar ve iş doyumları yüksektir (Barber ve Mourshed, 2007).

Meslek üyelerinin topluma sundukları hizmetin ihtiyaç şiddeti ve toplumsal değeri toplumsal açıdan mesleğin saygınlığını belirleyen önemli faktörlerdir. Toplum açısından önem atfedilen görevleri yapan mesleklerin daha saygın oldukları söylenebilir. Öğretmenliğin sosyal statüsü içinde bulunduğu toplumun eğitime verdiği önemle doğrudan ilişkilidir. Eğitim hemen tüm toplumlarda sosyal ve ekonomik gelişimi sağlamada önemli bir araç olarak görülmekte ve bu özelliğinden dolayı büyük bir önem verilmektedir.

Öğretmenlerin toplumun en nitelikli kesimini temsil etmesi ancak mesleğe olan ilginin artırılması ile mümkündür. Ancak bu şekilde meslek sahibi olmak isteyen gençler arasından en yetenekli olanların öğretmen olması sağlanabilir. Ülkemizin ekonomik ve sosyal açıdan gelişimi ve refah düzeyinin yükselmesi bilgi, beceri, tutum ve değerler açısından yüksek nitelikli nesillerle mümkün olabilir. Bu nesillerin yetişmesi de ancak aynı düzeyde nitelikli, çağın gerektirdiği yenilikleri

takip eden, aydın görüşlü öğretmen kadrolarıyla mümkün olabilir. Bu kadrolara sahip olmanın en önemli şartı ise öğretmenlik mesleğinin saygınlığının yükseltilmesidir. Bundan dolayı ülkemizde öğretmenlerin saygınlık düzeylerinin ve yükseltmeye yönelik çözüm önerilerinin öğretmen görüşleri açısından ortaya konulması soruna çözüm bulunmasında ve geliştirilecek politikalar için önemlidir.

1.5 Sayıtlılar

Öğretmenlerin anket sorularına içtenlikle cevap verdikleri ve ölçme aracının öğretmen görüşlerini yeterince ölçtüğü varsayılmaktadır.

1.6 Sınırlılıklar

Araştırma verileri 2014-2015 öğretim yılında Gaziantep il merkezinde bulunan Şehitkâmil ilçesine bağlı Azize Abdulkadir Hamamcıoğlu Ortaokulu öğretmenlerinden seçilen örneklem ile sınırlıdır.

Örneklem kitlesinin kamu sektöründe çalışan öğretmenlerin olması kısıtlı bir katılımcı kitlesiyle çalışılması sonucunu doğurmuştur. Ankete katılan öğretmenlerin statü ve saygınlık algılarının farklılığı da bir sınırlılık sebebidir.

Tek bir çalışma grubuyla çalışılıyor olması genellemede bulunma açısından bir sınırlılık meydana getirmektedir. Ayrıca kişisel özellikler de sınırlama meydana getirmektedir. Bunlar: cinsiyet, yaş, görev, medeni durum, meslekteki toplam kıdem ve okuldaki kıdemdir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Statünün Tanımı ve Kökeni

Köken olarak Latince “standing” yani mertebe sözcüğünden gelen statü kavramı bireyin toplumdaki konumunu ifade etmektedir. Günlük kullanımının haricinde statü, bireyin toplum içindeki hak ve yükümlülüklerini de kapsamaktadır. Bu nedenle statü kavramı genellikle toplumsal rol ve iş bölümü ile birlikte ele alınır. Bireyin statüsünün gereği olarak toplum içindeki sorumluluklarının yerine getirmesinin beklenmesi doğaldır (Turner, 2001). Bu açıdan bakıldığında statünün toplum açısından önemi ortaya çıkmaktadır. Bireylere ya da gruplara bir takım ayrıcalıklar tanınması, saygınlık ifade eden sıfatların verilmesi, hiyerarşik yapılanmaların ortaya konması ancak statü kavramı ile sağlanabilir. Sosyal statü; kültür, ekonomik faaliyetler, zaman vb. değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterir. Sosyal statü açısından yüksek olan bir meslek belli bir dönem sonra şartlardaki kalıcı değişiklikler sonucu saygınlığı azalabilir ya da zayıflayabilir. Bundan dolayı statü bireyin toplum içindeki yerine toplumun atfettiği değer ve saygının bir ölçüsü olarak da değerlendirilebilir. Hemen hemen bütün ülkelerde düzeyleri farklı olsa da hiyerarşik sosyal yapılar vardır. Bunun sonucu olarak sosyal açıdan farklı statüler toplum hayatında yer edinir. Statüler arasındaki eşitsizlikler ve dağılımındaki adaletsizlikler, toplumların kendi ekonomik, sosyal ve kültürel kurumları aracılığıyla kimi statülere yüksek kimi statülere ise düşük değer vermesiyle ortaya çıkar (Kerbo, 1983).

Bilimsel açıdan bakıldığında statü, sadece belirli bireylerle ilişkilendirilen ve zamana bağlı olarak değişikliğe uğrayabilen bir durum değildir. Aksine niteliksel bir durumu ifade eder. Bunun dışında bireylerin bir statüye sahip olmaları rastlantısal bir durum değildir. Sosyal statüler incelenirken bireylerin ya da grupların sosyal bir statüye iki şekilde sahip olabilecekleri kabul edilir. Bunlardan ilki verilmiş statüdür. İkincisi ise elde edilen statüdür (Fichter, 1994). Sosyal statülerin sınıflandırılmasında kullanılan bir başka ölçüt ise algı ile ilgilidir. Bu sınıflandırmaya göre ise birey tarafından algılanan öznel ve dış referanslar açısından ortaya konan dışsal özellikler sosyal statüyü belirler (Turner, 2001).

Bireylerin ya da grupların üzerinde hâkimiyet kurmayı sağlayan verilmiş statüye daha çok modernleşme öncesi toplumlarda rastlanır. Örnek olarak bireyin ailesinden dolayı sahip olduğu asillik ve bu durumun getirdiği hak ve yükümlülükler verilebilir. Bugünün İngiltere’inde görüleceği üzere kraliyet ailesi belirli bir ölçüde saygınlığını korumasına karşılık sahip olduğu haklar açısından geçmişiyile kıyaslandığında statüsünde büyük düşüşler yaşamaktadır. Bununla birlikte cinsiyet ve ırk gibi farklılıkların gelişmiş bazı ülkelerde hala statüyü önemli ölçüde etkilediği de bilinmektedir. Kadınların iş hayatına kabulünde yaşanan zorluklar statülerin cinsiyetle olan ilişkisinin bugün hala devam ettiğinin bir kanıtıdır (Turner, 2001).

Bugünün toplumunda elde edilen, diğer bir deyişle kazanılmış statü daha yaygın olarak tercih edilmektedir. İnsanların doğuştan eşit haklara sahip olduğu düşüncesinin yaygınlaşması yüksek sosyal statülerin atfedildiği fikrini ortadan kaldırmıştır. Buna göre sosyal açıdan yüksek statüler ancak kazanılmış olması durumunda toplum açısından kabul görmektedir. Kazanılmış statüler modern toplumlarda eğitimle elde edilebilir. Toplumsal işbölümün düzenlenmesinde bireyin eğitimi ve uzmanlık düzeyi belirleyici olmaktadır. Ayrıca bu durum bireylerin sosyal rollerinin ve haklarının ortaya konmasında da temel ölçüttür. Bireylerin eğitim düzeyleri ve uzmanlık alanları vasıtasıyla sosyal statüleri belirlenmekte ve buna bağlı olarak hukuksal, ekonomik ve siyasal rolleri şekillenmektedir (Weber, 1995).

2.1.1 Statü ve Saygınlık

Weber statü gruplarının ortak kültürel temelleri olduğunu söylemektedir. Bu ortak özellikler toplum içinde sahip olunacak ayrıcalık ve kazançları gerçekleştirmeye ve bir taraftan geliştirme açısından da çaba içerisindedir (Turner, 2001). Weber’ e göre statü, yüksek ayrıcalıklar açısından toplumsal onur ya da saygı isteğidir.

Weber, Marx’tan farklı olarak kuramı ele alırken ekonomi faktörü yerine gücü merkeze almıştır. Güç birey ya da grubun bir dirençle karşılaşsa bile isteklerini yaptırabilme ya da gerçekleştirebilme becerisidir (Matras, 1984). Bireyler yalnızca belirli bir zenginliğe ulaşmak için gücü arzulamazlar. Ekonomik açıdan zenginlik kadar sosyal saygınlık da bireylerin ya da grupların ortak isteğidir. Bazen sosyal

saygınlığa sahip olmak politik ve ekonomik güce giden yolda önemli bir faktördür. Toplum içerisinde sosyal statüsü yüksek olan bir kişi ekonomik açıdan yeterince güçlü olmasa bile siyasete girdiğinde politik açıdan belirli bir güce erişebilir. Ya da ekonomik anlamda kapsamı dar bir girişim neticesinde ortaya çıkan toplumsal saygı sonrasında bireye ekonomik gücün önünü açabilir. Statü saygınlığı belirli bir grup içinde olmak isteyenlerden talep edilen yaşam tarzı ve belirli davranış kalıpları olarak tanımlanabilir (Matras, 1984). Burada önemli olan nokta sosyal statülerin ait olduğu grubun beklentileriyle ilişkili olmasıdır. Yani belirli bir statüye sahip olanların diğer birey ya da farklı sosyal statüye sahip gruplarda olmayan özelliklere sahip olması ve beklentilerin de diğer statü gruplarının beklentilerinden farklı olması gerekir. Bundan dolayı herhangi bir sosyal statü grubunun örgütlenmesi, gelenekleri ve kültürü ile kullandığı sembollerin diğerlerinden farklı olması gerekir (Gökırmak, 2006).

Sosyal statülerin bir takım ayırıcı özellikleriyle modern toplumlarda kendini göstermesi sosyal, politik ve ekonomik kaynaklara diğer statü gruplarına göre ayrıcalıklık olarak sahip olmak istemesinin neticesidir (Turner, 2001). Bu açıdan bakılarak öğretmenlerin sosyal statülerini düşündüğümüzde diğer meslek gruplarının ait oldukları statüler gibi, toplumun sahip olduğu ekonomik, sosyal, kültürel kaynaklar ile eğitim üzerinde daha fazla paya sahip olmak istediklerini görürüz. Toplumsal kaynaklar üzerindeki payını arttırdığı ölçüde öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve sosyal statüsü artacaktır. Toplumsal kaynaklar üzerinde daha fazla söz sahibi ya da paya sahip olmak için ortaya konan bu mücadele tüm modern toplumlarda karşımıza çıkar. Meslek gruplarının tamamı kendilerinin öncelikli ya da daha önemli oldukları iddiasını savunurlar. Sosyal statünün toplumsal açıdan işleyişi irdelendiğinde ortaya çıkan durum şöyle ifade edilebilir; ilk olarak statü elde edilir, statünün gücü kullanılarak statünün toplumsal gücünü arttıracak kaynaklar için bir mücadele ortaya konur, hedeflenen kaynaklara sahip olma ölçüsünde statü yeniden değerlendirilir ve elde edilen güç ve saygı ile bu döngü ve mücadele yeniden başlar. Ortaya konan bu mücadelenin sürmesi önemlidir. Aksi takdirde grubun sosyal statüsü konumunu ve gücünü kaybetmeye başlar ve bu durum statünün yok olmasıyla sonuçlanabilir (Fichter, 1994).

Sosyal statü ile ilgili önemli bir diğer kavram statü aktarımıdır. Bir bireyin ya da grubun sosyal statüsünden anlaşılması gereken şey bireye ya da ilgili gruba verilen değerdir. Annesi ya da babası öğretmen olan bir çocuğun sosyal statüsü, anne ya da babasına verilen değerle yakından ilişkilidir. Anne veya babadan dolayı çocuğa verilen statüye sosyal statü denir. Atfedilen yani verilen statü kapsayıcılık açısından değerlendirildiğinde daha yukarıdadır. Aile reisliğinden önce birey öğretmense toplum tarafından eğitimci statüsü ile değerlendirilecektir. Statü aktarımlarının neticelerinden biri de yararlanma olgusudur. Örnek olarak doktorluk yapan biri herhangi bir sağlık vakfının başkanlığına seçilebilir. Doktor olmanın şart olmadığı yerlerde bile bireyin sahip olduğu statü onu başka bir yerde farklı bir konuma getirebilir. Yani bireyin sahip olduğu birikimden ziyade onun ait olduğu grubun sosyal statüsünden yararlanılmak istenebilir (Fichter, 1994).

2.1.2 Statünün Davranışsal Boyutu

Sosyal rol, toplumun birey ya da grubun ne ortaya koyduğu hakkındaki düşünceleri ve beklentileridir. Örnek olarak öğretmenlik mesleği ile ilgili bireyin sahip olduğu statüye ait olan davranışlar beraberinde öğretmenliğe ait rolleri ortaya koyar ve diğerlerini bu roller etrafında davranışlar açısından belirli bir beklentiye sokar. Öğretmenlik statüsüne sahip bir öğretmenin alanıyla ilgili olarak öğrencilerine eğitim ve öğretim vermesi beklenir. Öğretmenlik statüsüne bağlı olarak sergilenmesi gereken davranışlar sınıf içerisinde ve dışında ihmal edildiğinde; sosyal role ilişkin toplumsal beklentiler karşılanmamış olur. Statüye sahip bireyin statünün gerektirdiği özellikleri ve nitelikleri karşılaması önemlidir. Sosyal rol ya da diğer bir ifadeyle sosyal davranış toplumsal ilişkilerde ortaya çıkan olgulardır. Toplumda sosyal statü tam olarak yerleşmemişse sosyal davranışların tam olarak sergilenmemesi bireysel hataların bir sonucu olarak kabul edilebilir. Doktorun hastasını tedavi ederken yanlış davranışlar sergilemesi, doktorluk mesleğinden beklenen sosyal rolü etkilemez. Sergilenen yanlış davranışların süreklilik kazanması ve genele yayılması durumunda ancak sosyal davranışlara ilişkin toplumda oluşan beklentilerde bir değişme meydana gelebilir (Birkök, 1998).

Toplumsal iş bölümü sonunda bir birey ya da grup açısından ortaya çıkan sosyal statünün kendisine ait bir takım kültür, sembol, yapı ve davranışlar kalıplarından oluşan ayırıcı yapıları ortaya çıkar. Bunun bir sonucu olarak da statü gruplarının toplumsal konumları belirlenir. Bundan dolayı statü grubuna üye bireyin sergilemesi gereken sosyal davranışlardan uzaklaşması hem toplum tarafından hem üyesi olduğu grup tarafından tepki görmesine neden olur. Hastasını tedavide ekonomik çıkarını öne çıkaran bir doktor statüsünün gerektirdiği rolü yerine getirmemesinden dolayı hem meslektaşları hem de içinde bulunduğu toplum tarafından kınanması beklenen bir durumdur. Bunu dışında statü ve rol eğitim alınan kurum, eğitim düzeyi, meslek dışı uğraşların türü ve niteliği, gelir durumu, cinsiyet vb. faktörlerden de etkilenmektedir. Ancak herhangi bir meslek grubuna üye bir birey çok iyi müzik yapan biri de olsa ya da bir derneğin başkanı da olsa kendisinin kilit statüsü mesleğiyle ilişkili kalacak ve toplumun ondan beklediği davranışların merkezini sahip olduğu mesleğin rolleri belirlemeye devam edecektir (Fichter, 1994).

Bireysel olarak kişinin sahip olduğu sosyal statüsüne bağlı rolünü sergilemesine neden olan şey nedir? Öğretmen yalnızca statüsünden kaynaklanan toplumsal beklenti ve baskılar nedeniyle mi kendisinden beklenen davranışları sergiler? Sosyal psikoloji kuramcılarının ortaya çıkardığı bulgulara göre bireylerin herhangi bir davranışı sergilemelerindeki tutumlarını davranış sonrasında elde ettikleri kazanımları ve düzeyi belirlemektedir (Brewer ve Crano, 1994).

Yine aynı görüşe göre statü grubu içerisindeki diğer tüm bireyler kazanımlarını yeterli bulmadıkları durumlarda kendilerinden beklenen davranışları sergilemede oldukça isteksiz davranabilirler. Örnek olarak bir eğitim kurumunda yönetici konumuna yükselmiş eğitim fakültesi mezunu bir öğretmen, yöneticilik ile ilgili kriterler değiştirilmek istendiğinde ve buna karşılık diğer üyelerce bir tepki çalışması yapılmak istendiğinde bu duruma ilgi göstermeyebilir. Burada yönetici pozisyonundaki birey aynı sosyal statüye sahip olan öğretmenlerin isteğini bireysel olarak kendisine ek bir kazanç sağlamayacağından harekete geçmek istemeyebilir (Brewer ve Crano, 1994).

Ancak ortak görüşü her şeye rağmen benimseyebilir. Bununla birlikte aynı statü grubu içerisinde birlikte hareket etmemenin getireceği yaptırımların da unutulmaması gerekir. Bu noktada bireyin davranışı içinde bulunduğu topluluk açısından bencillik olarak algılanabileceğinden bireyin lisans mezunu bir yönetici olarak ait olduğu statü odağının çıkarlarını daha geniş anlamda düşünerek bir davranışta bulunması beklenir. Bunun tersi bir tutum grubun ortak değerlerinin yara almasına sebebiyet verecektir. Ayrıca grup çıkarlarının bireysel çıkarlara tercih edilmesi kişisel saygınlığın artmasına da neden olur. Sosyal statü grupları içerisinde bireylerin ortak çıkarlar etrafında hareket edebilme becerisi grubun diğer statü gruplarıyla rekabet içinde olunan kaynaklara ulaşmasında da etkili olmasını sağlayacaktır (Turner, 2001).

Sosyal statü gruplarının üyelerinin gruplarına olan adanma düzeyleri grubun sosyal statüsünü güçlendirir. Ayrıca bu durum olması muhtemel üyeler ve yeni üyeler açısından da grubun bir cazibe merkezi haline gelmesini sağlarken grup üyelerinin de sosyal rollerini davranış boyutuna taşımalarına yardımcı olur (Brewer ve Crano, 1994). Belirli bir statüye sahip bireylerin aynı statü içerisinde yer alan diğer üyelerin bir kısım yanlış davranışlarını onaylama tehlikesi ise her zaman mevcuttur. Sosyal statü grupları sınırlı miktarda olan kaynaklara ulaşmada başarılı olmak için çabaladığından kimi zaman bir çıkar grubu haline dönüşme ihtimali de vardır. Öğretmenlik meslek grubunu da bu durumdan bağımsız düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle sivil denetimlerin modern toplumlarda şeffaf olmaları oldukça önemlidir (Weber, 1995). Sosyal statü grupları da benzer çıkar gruplarında olduğu gibi kendilerini değerlendirmeleri ve denetlemeleri objektif olmayacağından dışarıdan değerlendirmeye tabi tutulmaları daha verimli ve şeffaf olacaktır. Denetimde bu yaklaşım sosyal statü grupların üyelerinin sosyal rollerini ortaya koymalarında yani statülerine uygun davranışları sergilemelerinde zorlayıcı bir etki yapacaktır. Bu ise grubun toplumun kendisinden beklenen davranışları sergilemedeki gayretlerini arttıracığından bu durum grubun toplum içerisindeki saygınlığının ve statüsünün yükselmesine neden olacaktır (Weber, 1995).

Bireyler kendileri ile ilgili değerlendirmelerde ya da kim olduklarına dair yapılan bir takım değerlendirmelerde ait oldukları grubu referans alma eğilimindedirler. Sosyal roller de referans alınan gruplar temelinde davranış kalıplarına dönüşür. Sosyal kimliğimiz toplum içerisindeki varlığımızı ve diğerlerinin bize dair beklentilerini belirler. Bir birey olarak sosyal ve bireysel kimliklerimiz birbiriyle doğrudan bir ilişki içindedir. Bireyin ortaya koyacağı davranış formları; davranış esnasında hangi kimliğin kullanımda olduğu ile yakından ilişkilidir. Örnek olarak sınıf içerisinde öğretmen kimliği ön planda olan birey öğrencilerinin soracakları sorulara cevap vermek zorundadır. Ancak evinde babalık statüsüne büründüğünde daha serbest hareket edebilir. Sınıftayken öğretmenlik statüsünden kaynaklanan davranışları yani rolleri yerine getirmek daha katı kurallara bağlanmıştır. Öğretmenlik statüsünde rolü içerisinde sergilemesi gereken davranışlarda ortaya çıkacak sapmalar toplum tarafından hoşgörüyü karşılanmaz. Sosyal kimlik teorisi bireyin üyesi olduğu statü grubunun elde ettiği başarıların bireyin toplum içerisindeki değerini arttırırken, grubun başarısız olma durumu hem bireyin toplumsal değerini hem de bireyin kendiyle ilgili kişisel değer algısını azaltır. Bireylerin üyesi oldukları statü gruplarının statüsünü yükseltecek davranışları teşvik edilirken tersi durumlarda bireye gurup tarafından çeşitli yaptırımlar uygulanmasına neden olur (Brewer ve Crano, 1994).

2.2 Öğretmenlerin Sosyal Statüsü

Bu bölümde öğretmenliğin meslek olarak sosyal statüsü üzerinde durulacak statüyü ortaya koyan faktörler ile öğretmenliğin meslekleşme süreci ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.2.1 Meslek Olarak Öğretmenlik

Modern toplumlarda öğretmenlik diğer meslek gruplarının içerisinde birlikte değerlendirilmektedir. Hiyerarşik yapılanma, performans değerlendirmesi, iş bölümü ve bunlara ait kurallar, mesleğe gireceklerle ait kriterlerin belirlenmesi ve mesleğin birey için bir kariyer olarak ortaya konması ve gerekli yükselme olanaklarının tanınması Weber'in ideal örgütünün olmazsa olmaz temel koşullarıdır (Erdoğan,

2000). Bundan dolayı öğretmenlik bir meslek grubu olarak diğerlerinden ayrı düşünülemez. Diğer meslek gruplarının tabi olduğu kurallara tabidir. Dolayısıyla sahip olacağı statünün de kazanılmış sosyal statü olması beklenmelidir.

Meslek; ekonomik, sosyal ve bilimsel olmak üzere farklı boyutları olan hem bireysel hem de toplumsal yaşam için gerekli olan işbölümü içerisinde değerlendirilen ve bunun sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Aynı zamanda toplumsal iş bölümü içerisinde zorunlu olarak ortaya çıkan bir uğraş olarak da değerlendirebileceğimiz meslek; ilişkili olduğu alanla ilgili uzmanlık bilgisi de gerektirmektedir (Ünal ve Ada, 2001). Önceleri meslekler aile içi eğitimle babadan oğula geçen bir yapıya sahipken ya da usta ve çırak ilişkisi içerisinde edinilirken sonraları modern toplumların oluşmasıyla devletler meslek edinimini düzenli ve planlı örgütlenmeler yoluyla oluşturulan eğitim kurumları aracılığıyla bireylerin ilgili alanlara ilişkin mesleki bilgileri edinmeleri sağlamıştır (Gökırmak, 2006).

Nitelikli öğretmen bulma sorununu aşmak için diğer ülkeler de öğretmen enstitüleri ve gönüllü meslek kuruluşları ile öğretmen yetiştirmeye yönelmiş ve öğretmen olacak kişilere bazı eğitim ve seminer imkânları sunmuşlardır. Amerika’da açılan ilk öğretmen enstitülerinde, önemli oranda kilise eğitiminin izleri görülmektedir. İnsanlar, öğretmenleri sanki yarı-manevi bir varlık olarak görmüşlerdir. Öğrenciler de bu yarı manevi varlığın ahlaken ve zihnen geliştirecek ve arındıracak olduğu kişiler olarak görülmüşlerdir (Popkewitz, 1991, s. 68). 19. yüzyılın ortalarına doğru mesleğin bilimsel organizasyonunu gerçekleştiren kişi olarak öğretmen ve ahlaki bir varlık olarak öğretmen arasında tartışmalar yapılmıştır. 19. yüzyılın ortalarına kadar da Avrupa’da öğretmenlik yarı meslek olarak görülmüştür (La Vopa, 1979). 19. yüzyılın sonlarıyla birlikte, bilimsel alanda yapılan çalışmalarla özellikle psikolojinin gelişmesiyle beraber öğretmenlik, yeni değerler ve standartlar eşliğinde pek çok ülkede bir meslek olarak görülmeye başlanmıştır (Popkewitz, 1991).

20. yüzyıl boyunca eğitimciler, öğretmenliğin oldukça yüksek bilgi ve beceriye ihtiyaç duyan bir meslek olduğunu, bundan dolayı da tıp ve hukuk gibi diğer mesleklerle aynı kategoride olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun

yanında öğretmenliğin profesyonel hale gelmesi veya çağdaş anlamda meslek olabilmesi sürecinde, hem bir çekişme hem de bir kafa karışıklığı yaşanmıştır (Ingersoll ve Merrill, 2011). Bu çekişme ve kafa karışıklığının esas sebebi, gerek meslek gerekse bir şeyin meslekleşebilmesi(profesyonelleşme) terimleri üzerinde uzlaşma sağlanamaması ile zaman zaman artan öğretmen ihtiyacıdır. Öğretmenliğin nasıl bir meslek olduğu Türkiye’de de tartışılmış ve gerek duyulan zamanlarda öğretmenlik eğitimi almamış kişilerin de öğretmen olarak görevlendirilmesi, öğretmenliği meslekleştirme çalışmalarını sıkıntıya sokmuştur (Akyüz, 2006b).

Öğretmenliğin özü değişik şekillerde ifade edilmiştir. Yüksek eğitim, meslektaşların kendi mesleklerine karşı tutumları ve çalışma şartlarına bağlı olarak tanımlanmıştır. Bu farkın tanımı yapılırken meslekleşme için değişik yollar tavsiye edilmiştir. Mesela daha fazla eğitim olanakları, kamu hizmetine adanmışlık ve yüksek standartların geliştirilmesi ile çalışma şartlarının iyileştirilmesi örnek olarak verilebilir (Ingersoll ve Merrill, 2011). Yukarıda da söylendiği gibi meslek ve meslekleşme tanımları farklılaşmaktadır. Bunun yanında sosyoloji literatüründe meslek analizi “profesyonel model” ismiyle profesyonel olanları ve olmayanları birbirinden ayırt etmeye yardım eden bir anlayış bulunmaktadır. Öğretmenliği bir meslek olarak kavramamıza yardım edebilecek bu modele göre profesyonel olanlar şu ayırt edici özelliklere sahip kişilerdir: ciddi bir eğitim ve lisans/sertifika şartları, iş yerinde önemli derecede otorite ve yüksek seviyede prestij, olumlu çalışma şartları, aktif bir meslek birliği ya da örgütü (Ingersoll ve Merrill, 2011). Bu perspektiften bakıldığında öğretmenlik mesleğinin profesyonellik özelliklerini önemli oranda barındırdığı görülmektedir. Öte yandan, okul muhitine ve türüne göre profesyonelleşme seviyelerinde farklılıklar olabilmektedir.

20. yüzyılın ikinci döneminde, öğretmenliğin tanımının yapılması ve tekrar yapılandırılmasıyla ilgili olarak çeşitli sivil ve resmi isteklerde bulunulmuştur. Bu istekler neticesinde de öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini arttırmaya yönelik bazı reformlar hayata geçirilmiştir. ILO ve UNESCO gibi uluslararası kurumlar öğretmenliğin statüsünü bir çalışma alanı olarak ifade etmiş ve bununla ilgili olarak izleme çalışmalarında bulunmuştur (UNESCO, 1998; ILO-UNESCO, 2007). Bazı

ülkelerde de akademik çalışmalar ve değişik raporlar, nitelikli öğretmen ve öğretmenliğin profesyonel hale getirilmesi konularına da değinmiştir. Değişik ekonomik ve sosyal konular (çocuk hamileler, çocuk suçluluğu, ahlaki yozlaşma, ekonomik rekabet vb.) eğitim ile bağlantı kurulmuş ve bunların neticesinde de eğitimin daha iyi hale getirilmesi konusunda özellikle öğretmenlerin niteliğinin yükseltilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır (Ingersoll, 2012). Yukarıda ifade edilenlerin sonucunda ABD gibi ülkelerde, öğretmenliğe kabul edilme koşullarının daha ağır hale getirilmesi, eğitimde temel disiplinleri (dil, tarih, felsefe, matematik, edebiyat) daha çok öğretilmesi, okul tecrübesinin daha fazla önemli görülmesi ve öğretmenliğin ilk yıllarında rehberliğin daha çok üstünde durulması gibi konular öne çıkmıştır (Popkewitz, 1991).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu yıllardan itibaren öğretmenlere çok değerli roller vermiştir. Hem yeni kurulan cumhuriyetin ideolojisinin anlatılması hem de çağdaş toplumun inşa edilmesi yönünde öğretmenlere önemli bir değişimin baş aktörü olarak bakılmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan, öğretmen yetiştirme yetkisinin üniversitelere verildiği 1982 senesine kadar kabul edilen öğretmen yetiştirme uygulamalarına bakıldığı zaman öğretmenliğe mesleki bir kimlik kazandırma, devam edegelen öğretmen açığının iyi yetişmiş öğretmenlerle karşılaması adına önemli şeyler yapılmış, ancak devamlı artan öğretmen ihtiyacını giderecek sayıda öğretmen yetiştirilememiştir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ilkokulların giderek yaygın hale getirilmesiyle özellikle ilkokul seviyesinde fazlaca olan öğretmen ihtiyacı, 1950'li yıllarda ortaokul, 1970'li yıllarda da lise seviyesinde kendini hissettirmiştir. Devam edegelen uygulamalarla öğretmen açığı giderilememiş, bu ihtiyacı karşılamak için öğretmenliğin statüsüne zarar verecek çeşitli yama uygulamalar yapılmıştır (Akyüz, 1997). Eğitimin tarihine baktığımızda öğretmen ihtiyacına dönük hiçbir planlama yapılmadığı görülecektir (Akyüz, 2006b). Öğretmenlerin yetiştirilmesi ve niteliği ile ilgili iyileşmeler yapılmış olsa da kimlerin hangi koşullarda öğretmen olabileceğine yönelik standartların belirlenmemesi ve öğretmen atamalarındaki tezat uygulamalar, öğretmenlik mesleğinin statüsünü olumsuz yönde etkilemiştir (Özoğlu, 2010).

Hem ülkemizde hem de başka birçok ülkede öğretmenliği daha çok profesyonel hale getirtmek için önemli değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Genel olarak devletle öğretmen yetiştirmesinde yetkili üniversiteler arasındaki roller değişmiştir. Önceleri üniversite devletin ortaya koyduğu şartlar çerçevesinde programlarını tasarlamaktaydılar. Devlette bu programları onaylayıp, programları bitiren kişiler diploma/sertifika almaktaydı. Şimdi ise devlet öğretmen yetiştirme sürecine daha çok dâhil olmakta ve eğitimin içeriğini oluşturan özel görevleri, zaman faktörlerini ve ilişkileri ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. 1980'lerden itibaren pek çok ülkede öğretmen yetiştirme eğitiminde reform yapmaya dönük önemli adımlar atılmıştır. Bu atılan adımları öğretmenleri daha kaliteli, daha profesyonel hale getirmek ve aha fazla memnun etmek için atıldığı söylenmektedir. Ancak öğretmenleri daha fazla profesyonel yapmanın arkasında, öğretmenlerin iş yüklerinin artırılması ve onların daha çok izlenmesi yer almaktadır. Dolayısıyla reform olarak sunulan bu adımlar kendi içinde temel bir çelişkiye düşmektedir. Öğretmenlere bir yandan daha fazla sorumluluk yüklenirken, diğer yandan öğretmenlerin daha az yetkili ve daha az özgür olacakları bir sistem ortaya çıkarılmaktadır. Başka bir deyişle bir yandan öğretmenliğin profesyonel uygulamalar aracılığıyla güçlendirilmesi dile getirilirken, diğer taraftan kabul edilen teknikler öğretmenlerin özgürlüğünü sınırlandırmaya başlamıştır (Popkewitz, 1991).

Her meslekte olduğu gibi öğretmenliğin de toplum açısından bir meslek olarak kabul görmesi için belirli özelliklere sahip olması gerekir. Buna göre öğretmenliğe ilişkin uzmanlık bilgisi, mesleğe girerken karşılanması gereken ölçütlerin varlığı, mesleki etik kurallarının varlığı, örgütlenme ve toplum tarafından kabul görme öğretmenliğin de bir meslek olarak kabul görmesini sağlayan temel koşullardır (Kızılcıoğlu, 2005).

2.2.1.1 Uzmanlık Bilgisi

Modern toplumlarda bireylerin yaptıkları mesleğe ilişkin sahip oldukları bilgi ve beceri toplumsal işbölümünün tanzimi ile doğrudan ilişkilidir. Sahip olunan bu bilgi ve beceri durumu ile diğer mesleklerin sahip olması gereken bilgi ve beceri alanları arasında önemli farklılıkların olması gerekir. Meslek için gerekli bu bilgi ve

beceri devlet tarafından düzenlenen örgütlerde edinilir. Mesleğin yapılması için de uzmanlığı gösteren belgeye ya da diplomaya sahip olmak gereklidir. Diğer meslek grupları gibi öğretmenler de alanlarıyla ilgili gerekli bilgi ve beceriyi edinmek için zorlu bir eğitim aşamasından geçmelidir. Öğretmenlere genel olarak mesleki bilgi ve beceri kazanımı için teorik ve uygulamalı eğitimler verilir (Başaran, 1994).

2.2.1.2 Mesleğe Giriş Ölçütü

Bazı uzmanlık alanları için mesleğe girme sıkı kurallara bağlanmıştır ve bu durumun belgelenmesi şarttır. Benzer şekilde öğretmen olabilmek için de farklı isimler altında bir takım belgelerin edinilmesi şarttır. Ülkemizde öğretmenlik mesleğine girebilmek için bir eğitim fakültesi diplomasına ya da formasyon sertifikasına sahip olmak şarttır. Mesleğe girişle ilgili gerekli denetimleri Milli Eğitim Bakanlığı yapar. Mesleğe girişle ilgili gerekli ölçütleri karşılamayanların öğretmenlik yapmasına izin verilmez (Ünal ve Ada, 2001).

2.2.1.3 Mesleki Etik

Bir mesleğin toplum tarafından kabul görmesi için meslek için gerekli bilgi ve becerinin varlığı ya da bu durumun belgelenmesi tek başına yeterli değildir. Mesleki etik, sosyal statüyü önemli ölçüde etkileyen faktörlerden biridir. Mesleki etikle anlatılmak istenen şey mesleğe ait değerler sistemidir. Kişisel değerlerin belirli bir standardının olmaması nedeniyle her mesleğin kendine ait değerler sisteminin olması önemlidir. Toplum açısından meslek üyelerinin sosyal statülerinin ortaya çıkmasında bu değerlerin varlığı ve uygulanması yakından takip edilir. Öğretmenlik mesleğinin de diğer meslek gruplarında olduğu gibi bir meslek etiğine ihtiyacı vardır (Başaran, 1994).

2.2.1.4 Mesleki Örgütlenme

Bir mesleğin meslek olarak kabul edilmesinin ölçütlerinden en önemlisi meslekle ilgili mesleki örgütlerin varlığıdır. Öğretmenlerin örgütlenmeleri ekonomik haklar ya da özlük hakları gibi alanlarda mücadelenin yanı sıra; eğitim politikalarının belirlenmesinde, istihdam politikalarının belirlenmesinde, mesleki işbirliği, yeni

başlayanların tecrübe kazanma ya da uzmanlaşma süreçlerinin hızlanmasına da katkı sağlar (Şişman, 2002).

Öğretmenlerin örgütlenmeleri sonucu ortaya çıkan yapının kapsayıcılığı, niteliği ve ortaya koyduğu faaliyetlere bağlı olarak toplumdaki etkililiği; sosyal statünün şekillenmesi üzerinde etkilidir ve statüyü doğrudan etkiler (Sakaoğlu, 2003).

2.2.1.5 Görev Yapma Koşulları

Mesleğin toplum içerisindeki konumunu ve değerini ortaya koyan sosyal statü sadece ülkenin olanakları, ekonomik ve politik kaynaklarının dağılımıyla değil bunun yanında görev yapma koşullarıyla da şekillenir. Meslekte yükselme, ekonomik kazanç, kariyer yapma ve çalışma koşulları gibi koşullar meslekler açısından önemlidir. Bireylerin meslek seçiminde ya da kendilerini mesleklerine adanmalarında çalışma koşulları doğrudan etkilidir (Şişman, 2002).

2.2.1.6 Toplum Tarafından Bir Mesleğin Kabul Edilmesi

Örgütlenme, meslekle ilgili gerekli formasyona sahip olma ya da görev yapma koşullarının uygunluğu; bir uğraşın meslek olmasını sağlamaz. Mesleğin toplum tarafından kabul edilmesi ve meşru görülmesi gerekir. Aksi takdirde legal olarak yapılanmamış bir takım illegal örgütlerinin de birer meslek grubu olarak kabul edilmesi gerekirdi. Bir mesleğin kabul görmesi o mesleğe ait diğer faktörleri de etkileyecektir. Bu açıdan bakıldığında toplum tarafından kabul gören bir mesleğin örgütlenmesi, görev yapma koşullarını düzenlemesi ya da mesleğe ait değerlerini yükseltmesi çok daha kolay olacaktır. Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde öğretmenlik mesleğinin kabul edilme gibi bir sorunu bulunmamaktadır. Ancak buna karşılık öğretmenlik mesleğine bakışta dönemsellik mevcuttur. Öğretmenlerin sosyal statüsü bazı dönemlerde yükselirken bazı dönemlerde ise düştüğü, toplum açısından tutarlı olmayan bir bakış söz konusudur (Başaran, 1994).

2.2.2 Öğretmenlik Mesleğinin Temel İlkeleri

Öğretmenlik mesleğinin temel ilkeleri; boyutlar arası denge, uzmanlık, çok boyutluluk, özerklik, sosyalleşme ile yeterlilik ve deneyim olarak sıralanabilir.

2.2.2.1 Boyutlar Arası Denge

Öğretmenlik mesleğine yeni başlayacak olanların sosyal olgunluğu, bireysel mükemmelliği ve ekonomik etkinliği boyutlarının dengeli bir gelişim içerisinde olması gerekir (Ünal ve Ada, 2001).

2.2.2.2 Uzmanlık

Öğretmenlik mesleğine girecek adaylar açısından; alanında gerekli bilgi ve beceriler ile formasyona üst düzeyde sahip; araştırmacı, düşünen, kendisini sürekli geliştiren ve bunu önemli bir ihtiyaç alanı olarak gören, girişimci ve sahip olduğu formasyonu uygulamaya koyabilen uzmanların yetiştirilmesi ülkelerin geleceği açısından son derece önemlidir. Öğretmenlik mesleğinin bir uzmanlık alanı olması ve çerçevesinin bilimsel kriterlerle tanımlanmış olması önemlidir. Öğretmenlik meslek bilgisine ölçütleri belirlenmiş, bilimsel olarak planlanmış bir eğitim sonucunda ulaşılmalıdır (Şişman, 2002).

2.2.2.3 Çok Boyutluluk

Her meslek grubunun uzmanlarında olduğu gibi öğretmenlik mesleğinin üyelerinin de pek çok boyutta sosyal sorumluluklarını ve rollerini ortaya koyması gerekir. Mesleğe ait değerlere uygun davranışlar sergileme, eğitim ve öğretim faaliyetleri, yönetim vb. pek çok karmaşık faktörün görevlerin yerine getirilmesinde dikkate alınması gerekir (Ünal ve Ada, 2001).

2.2.2.4 Özerklik

Öğretmenler mesleki görevlerini yerine getirirken kamuda ya da özel sektörde çalışmaları fark etmeksizin denetime tabi tutulurlar. Ancak mesleki gelişimlerini sağlamada, mesleki değerlere uygun hareket etme ve kendilerini işlerine adanma gibi konularda özerktirler. Öğretmenler ifade edilen davranışları ve görevlerini yerine getirmede kendi iradeleriyle harekete geçmeleri konusunda idare tarafından zorlanmak yerine teşvik edilmelidir (Şişman, 2002).

2.2.2.5 Sosyalleşme

Öğretmenler gerek öğretmenlik mesleğine hazırlanırken gerek de mesleğe ilişkin görevlerini yerine getirirken diğer meslektaşları ve paydaşlarıyla iletişim sağlayacakları, bu ilişki sonucu içinde bulundukları topluma ilişkin değerleri ve idealleri anlamalarını sağlayacak ve öğrendiklerini davranışlarına yansıtabilecekleri ortamlar sağlanmalıdır. Toplumla iç içe olmayan kopuk olarak hayatîyetlerini sürdürmeye çalışan mesleklerin sosyal saygınlıkları bu durumdan olumsuz olarak etkilenir. Toplum tanımayan, ihtiyaçlarından habersiz ya da bu ihtiyaçlara karşılık vermek istemeyen, karşılanmasında bir çaba sarf etmeyen meslekler toplumsal olarak hep bir dirençle ve hoşnutsuzlukla karşılanacaktır. Bundan dolayı öğretmenlerin sosyalleşmesi son derece elzemdir (Ünal ve Ada, 2001).

2.2.2.6 Yeterlilik ve Deneyim

Millî eğitimin temel hedeflerine ulaşmada önemli bir sorumluluk yüklenen öğretmenlerin kendilerinden beklenen mesleki rollerini ortaya koyabilmeleri için kendilerini geliştirme imkânlarının hazırlanmasına ve deneyimlerini uygun ortamlarda uygulamalarına fırsat verilmelidir. Öğretmen mesleki birikimini ve becerilerini sınıf ortamında ortaya koymadan önce, süreç boyunca ve sonrasında formasyonunu kendisinden beklenen davranışlara dönüştürme becerisine sahip olmalıdır. Öğretmen hem alanına hâkim olmalı hem de alan bilgi ve becerilerini uygun teknik ve metotları kullanarak öğrencilerine aktarabilmelidir (Şişman, 2002).

2.3 Öğretmenliğin Statüsü

Eğitim kuramları arasında Platon'un idealizm kuramı hala referans alınan önemli kuramlardan biridir. Platon evrensel olarak kabul gören mutlak doğruların olduğunu savunmaktadır. Ona göre her insanda iyi, güzel ve doğru potansiyel olarak mevcuttur. Ancak bunun ortaya çıkarılması gerekmektedir. Davranışa dönüşmesi içinde eğitim ve öğretim faaliyetleri içerisinde bir çaba ortaya koymak gerekir. Platon'un ortaya koyduğu idealizm kuramının en önemli aktörü öğretmendir. Kültür aktarımında önemli rol üstlenen öğretmen takipçileri açısından mükemmel bir rol model olmalıdır. İdealizm kuramı öğretmeni sosyal statü açısından en yüksek

mertebeğe çıkarır. Öğrencilerine toplumsal kültürü taşıyacak ve mükemmel bir model olacak öğretmenin sosyal statüsünün yüksek olması olağan bir durumdur (Gutek, 2001).

“Realist Eğitim Kuramı” önemli eğitim kuramlarından bir diğeridir. Kuramın temel düşünce referanslarına Aristoteles’in düşünce sistematğinde rastlanabilir. Kurama göre eğitim ve öğretimin temel hedefi bilgidir. Bilgiyi işlemek, keşfetmek, kullanmak ve başka alanlarla ilişkilendirebilme becerisini kazandırmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde öğretmenler kendi alanlarında uzman olmalı ve öğrencilere bilgiye ulaşma yollarını, düşünmeyi ve bilgiyi başka alanlara taşımayı öğretme yeteneğine sahip olmalıdır. Öğretmenin sosyal statülerine atfedilen değerin idealist kuramlara göre daha düşük olduğu söylenebilir. Bununla beraber kuram modern toplumların işbölümüyle daha uyumlu ve öğretmenliğin meslek olarak tanımlanması açısından daha elverişlidir. Ayrıca öğretmenlerin sosyal statülerine kaynaklık eden onların sahip oldukları alan uzmanlığıdır. İdealist felsefede olduğu gibi sosyal statülerinin kaynağının sınırları belirsiz değildir (Gutek, 2001).

Rousseau’nun öncülük ettiği “Natüralist Eğitim Kuramı” öğretmeni eğitim ve öğretimin merkezinden uzaklaştırmıştır. Kuram, öğretmenin öğrencilere bilgi aktaran merkezci rolünü reddeder. Buna göre öğretmen öğrencilerin öğrenmelerini sağlamada çevreyi düzenleyen, öğrencilerin öğrenmelerinde onlara rehberlik hizmeti sunan bir aktördür. Doğrudan değil dolaylı yollardan öğrenmeyi sağlayan bir rolü olmalıdır. Her birey doğuştan saf ve iyidir. Bundan dolayı öğretmen tarafından öğrenme çevresinin mümkün olduğunca amaca uygun düzenlenmesi öğrencinin gelişimini olumlu yönde etkileyecektir. Sosyal statü açısından değerlendirildiğinde öğretmenin konumu idealizme benzeyen bir yaklaşımdır. Üstelik öğretmenin mesleki sınırları da realizmde olduğu kadar katı değildir. Öğretmenin eğitim ve öğretim faaliyetlerinde rehberlik yapması için onun belirli bir alanda uzman olması zorunlu değildir. Kurama göre öğretmenin sosyal statüsün yüksek olmasına karşılık diğer meslek gruplarının durumundan ayırmak oldukça güçtür (Fichter, 1994).

Temelleri John Dewey tarafından ortaya atılan ve 20.yüzyılda Amerika’ da beliren Pragmatizm yani faydacılık önemli diğer bir eğitim kuramıdır. John Dewey’e

göre okul, sosyal çevrenin ve toplumsal yaşamın küçük bir modelidir. Dolayısıyla hem öğretmenler hem de öğrenciler okulda toplumsal ve sosyal hayatı yaşayabilmelidir. Öğretmenlerin en önemli görevi öğrencileri gerçek hayata hazırlamak olmalıdır. Tüm yaşamın devamlı bir değişim içinde olduğu düşüncesinden yola çıkan John Dewey eğitim ve pratiğin birlikte olması gerektiğini savunmaktadır. Hayatın problemlerin ve sorunların bitmek bilmediği sürekli olarak bireyin problemlere çözüm üretmek zorunda kaldığı bir uğraş olduğu savunulan kurama göre öğretmenler öğrencilere problem çözme becerisi kazandırarak hayata hazırlamalıdır. Deney bunu sağlamada önemli bir araçtır. Varoluşçuluk kuramı ise bireyleri özgür kılmayı merkeze alan bir yaklaşımdır. Uygulama alanı çok fazla bulmamış olan kuram bireyler açısından özgürlüklerin fark edilmesini, uygulamalarında seçeneklerinin olduğunu ve her zaman bir tercihte bulunabileceklerini farkına varmalarını amaçlar. Hümanizmde katkılarıyla eğitim ve öğretim vasıtasıyla bireylere eylem ve kendilerini tanıma imkânı sağlanır. Eğitim ve öğretim süreci boyunca bireylerin bireyselliklerinin korunmasına izin verilir. Öğretmenlerin öğrencilerini cinsiyet ve yaş gibi bir takım kriterlerle kalıplara sokmaları, öğrencilerinde öğretmenleri sadece bilgi aktarımında bulunan eğitimciler olarak değerlendirmelerine engel olunmak istenir. Öğretmen öğrencilerini sınırlamaz. Ona ilgi, istek ve yeteneklerini keşfetmesinde yardımcı olur (Gutek, 2001).

Kurama göre öğretmenin görevi öğrencinin bireyselliğini gerçekleştirebileceği ve tercih yapması gereken durumlarda ona rehberlik yapmaktır. Öğretmenlerin sosyal statüleri kurama göre belirsizleştirilmektedir. Bu durum onların statülerini hem yükseltmekte hem de belirli dönemlerde zayıflamasına neden olmaktadır. Öğretmene yüklenen sorumlulukların yerine getirilmesinde belirli özelliklere sahip olması ya da alan uzmanlığı dolaylı olarak gerekli görülmektedir. Ancak sahip olması gereken özellikler kesin olarak ortaya konmadığı, mesleki sınırlılıkları yeterince belli olmadığı için sosyal statüsü gücünü kaybetmektedir (Weber, 1995).

Eğitim kuramları bir bütün olarak tam anlamıyla ve tek başına modern toplumlarda uygulama alanı bulmamıştır. Toplamlar ihtiyaçlarına göre kuramlardan

kısmi olarak yararlanmaktadır. Ortaya atılan kuramlar sadece öğrencilerin öğrenme şekillerini değil aynı zamanda öğretmenlik mesleğini de etkileyen önemli değişiklikler meydana getirmektedir. Bu durum öğretmenlerin doğrudan olmasa bile toplumsal değerlerinin ve statülerinin yeniden biçimlenmesine neden olmaktadır. Örnek olarak öğretmeni öğrenme süreçlerinin merkezine koyan toplumdaki statüleriyle öğrenciyi merkeze alan yaklaşımların hâkim olduğu toplumdaki sosyal statüleri birbirlerinden farklı olacaktır. Eğitim sistemlerinin şekillenmesinde temele alınan kuram çerçevesinde öğretmenden beklenen mesleki standartlar, ona sağlanan ekonomik ve politik güç ile kültürel haklara ulaşmada sağlanan imkânlar şekillenecek ve sosyal statü biçimlenecektir. Hem toplumsal açıdan hem de öğretmen açısından sosyal statünün belirlenmesi seçilen ve uygulanan kuramdan doğrudan etkilenir (Başaran, 1994).

2.4 Ülkemizde Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünün Tarihçesi

Bir mesleğin toplumsal statüsü ve saygınlığı ile o mesleği icra eden kişilerin niteliği arasında güçlü bir ilişki vardır. Statünün yüksek olduğu meslek gruplarına daha çok kişi yönelmekte ve bunların içinden dünyada ve ülkemizde en başarılı olanlar seçilmektedir. Statü açısından daha popüler meslekleri yapan bireyler genellikle daha yüksek motivasyona sahiptirler ve mesleklerine yönelik kaygıları daha azdır. Aşağıda Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin statüsü ele alınacaktır. Mesleklerin statüleri genelde mesleğin ekonomik getirileriyle doğru orantılıdır. Dünyada genel olarak mesleğin getirisi ile o mesleğe duyulan saygınlık önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani yüksek gelirli mesleklerin saygınlığı da yüksek olmaktadır. Ülkemizde ve birçok ülkede hâkimlik, avukatlık ve doktorluk gibi iyi gelir getiren meslekler saygınlık kazanmış meslek türleridir (Kızılçaoğlu, 2005).

Türkiye’de öğretmenliğin tercih edilme nedeni memurluk olarak algılanması ve düzenli bir gelirin olmasıdır. Her ne kadar öğretmenlik lisans mezunu olmayı gerektiren meslekler arasında geliri nispeten düşük olsa da toplum nezdinde statüsünün hala yüksek olduğu söylenebilir. Mesleğin saygınlığı gelir açısından her ne kadar önem arz etse de, sadece gelir bu durumu açıklamaya yetmemektedir.

Mesleğin topluma sunduğu hizmetin de bu noktada çok önemlidir. Yani toplum önem atfedilen vazifeleri yerine getiren meslekleri saygın olarak görmektedir. Bu noktada öğretmenliğin statüsü toplumun eğitime verdiği önemle yakından ilişkilidir (Celep, 2005).

Tüm dünya ülkelerinde eğitim, toplumsal ve ekonomik refahın elde edilmesinde en önemli araç olarak görülmekte ve dolayısıyla küresel olarak her iki sebepten dolayı eğitime büyük önem verilmektedir. Ancak eğitim genelde istihdamla ilişkili olarak değerlendirilmekte ve istihdam imkânları daha fazla olan programlar toplum nezdinde daha saygın olarak karşılanmaktadır. Ülkemizde öğretmenlik mesleğini genel olarak orta gelir düzeyine ait ailelerin çocukları tarafından tercih edildiği bilinmektedir. Eğitim fakültelerinde 2007 yılında yapılan kapsamlı bir anket çalışmasına katılan 18.226 öğrencinin % 78,7'sinin annesinin, % 53,4'ünün ise babasının eğitim düzeyinin ortaokulu geçmediği tespit edilmiştir. Aynı araştırmada öğrencilerin % 40'ının kırsal kesimden geldiği durumu tespit edilmiştir (Aksu, Demir, Daloğlu, Yıldırım ve Kiraz 2010).

Mesleğin saygınlığını belirleyen diğer bir önemli ölçüt ise mesleğe giriş için gerekli olan eğitim süresidir. Eğitim süresi uzun olan mesleklerin toplumsal saygınlığı daha yüksek olabilmektedir. Son yıllarda birçok meslek grubu için yükseköğretim diplomasının şart haline gelmesiyle birlikte, bu kriter önemini yitirmeye başlamıştır. Öğretmenliğin saygınlığının, aynı eğitim düzeyi gerektiren diğer bazı meslek gruplarına göre daha az olması bu durumu onaylamaktır. Bu tespiti denemek için ülkemizdeki öğretmenlik programlarının süreleri ile ilgili düzenlemelere bakmak doru olacaktır. Malumdur ki 1997 yılında eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması ile ortaöğretim alan öğretmenliği program süreleri beş yıla çıkarılmıştır. Eğitim süresinin beş yıla çıkarılması öğretmenlik mesleğinin saygınlığına her hangi bir olumlu yansıması olmadığı gibi diğer programlara göre öğretmen olabilmek için bir yıl fazla okumak bazı adaylar için caydırıcı bir unsur olabileceğinden dolayı şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir (Kızılcıoğlu, 2005). Mesleğin statüsünü belirleyen bir diğer etken de öğretmenlerin çalışma koşulları ile ilgilidir. Çalışma koşullarından maksat sadece çalışma yükü

değildir. Hatta bu konuda birçok ülkede öğretmenliğin rahat bir meslek olduğu yönünde yaygın bir kanaat vardır. Çalışma koşullarından esas kast edilen öğretmenliğin ne derece uzmanlık mesleği olduğudur. Mesleği icra ederken sınıfta öğretmenlere tanınan özerklik, uygulama ve tercihlerinde öğretmene duyulan güven ve saygı ve öğretmeni desteklemeye yönelik kurulan profesyonel destek mekanizmalarıdır (Celep, 2005). Finlandiya’da öğretmenlik mesleğinin çok saygın olduğu bilinmektedir. Bu ülkede okulun izlediği politikalar ve yönetim şekli, ders kitapları, dersin içeriği, ölçme değerlendirme yöntemleri ve okul bütçesi gibi değişik konularla ilgili karar alma süreçlerinde öğretmenlere geniş yetkiler verilmektedir. Öğretmene sağlanan bu koşullar, öğretmenlere karşı saygının ve güvenin bir göstergesidir. Finlandiya’da ülkemizde olduğu gibi öğretmenin işlerini denetlemekten ziyade onlara sorumluluk verme daha yaygın bir uygulamadır (Gür, 2006).

Türkiye’de bu noktada öğretmenlerin mesleki özerkliğinin olduğundan bahsetmek güçtür. MEB öğretmenlerin inisiyatif almalarının önüne geçip, neyi nasıl öğreteceklerini, hangi kitapları okutacaklarını büyük ölçüde kendisi belirlemektedir. Öğretmenlere hem hizmet öncesi lisans döneminde hem de mesleği icra ederken hizmet içi eğitim yoluyla ‘‘program geliştirme’’ dersleri veya seminerleri verilmekte ancak kendi programlarını geliştirmelerine ve derslerini kendi geliştirdikleri programlar doğrultusunda yürütmelerine olanak tanınmamaktadır. MEB’in bu yaklaşımından dolayı öğretmenlik, bir uzmanlık mesleği veya özerkliği olan bir meslek olmaktan uzaklaşıp uygulayıcı teknisyenliğe indirgenmektedir (Gür, 2006).

Meslek veya mesleğin topluma sunduğu hizmet ile alakalı medyada yer alan yayınların da mesleğin saygınlığı üzerinde etkili olduğu söylenebilir (OECD, 2005). Aynı zamanda ülkede politikacıların ve üst düzey yetkililerin öğretmenliğin saygınlığı, statüsü ve niteliği ile alakalı olumsuz beyanları, toplum nezdinde öğretmenlerin saygınlığını zedelemektedir. Öyle ki bu tür açıklamalardan sonra öğretmenlere yönelik şiddet olaylarının artması ve öğrencilerin, velilerin öğretmene yönelik bu şiddete beyanlar üzerinden haklı gerekçe üretmeye çalıştığı görülmektedir. Mesleki statü ile mesleki standartların gelişmişliği arasında da önemli

bir ilişki vardır. Yani, herhangi bir meslek belirli standartlara bağlı olarak mensuplarını alıyor veya sistemin dışına itiyorsa ve yine belirli standartlara bağlı olarak mensuplarının çalışma düzenini sağlıyorsa, o mesleğin daha saygın olması umut edilmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na bakıldığında öğretmenliğin tanımında “özel bir ihtisas mesleği” olarak ifade edildiği görülmektedir. Kanunda her ne kadar öğretmenlik bir uzmanlık mesleği olarak tanımlansa da politikacıların söylemlerinde öğretmenliği bir uzmanlık mesleği olarak görmedikleri anlaşılabilmektedir (Celep, 2005).

Türkiye’de öğretmenlerin farklı dönemlerde farklı şekillerde yetiştirilmesi, öğretmen yetiştirme adına geçmişte belirli bir standardın ve istikrarlı bir tutumun olmadığını göstermektedir (Özoğlu, 2010). Ülkemizde ihtiyaç duyulan öğretmen kadrolarının planlı bir şekilde tespit edilip, gereken ihtiyacın planlı ve nitelikli bir şekilde karşılanamamış olması, alan bilgisine sahip olmayan veya öğretmenlik meslek bilgisi şartlarını taşımayan üniversite mezunlarının öğretmen olarak atanmasıyla sonuçlanmıştır (Celep, 2005). Bu durumda eğitim kalitesinin düşmesine sebep olduğu ve toplumun öğretmene bakış açısının da olumsuz yönde değişmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Günümüzde öğretmen alımında KPSS esas alınmaktadır. Toplumsal anlamda atamaların sınavla yapılması ciddi bir meşruiyet sağlamıştır. Ancak atamalarda belirli bir standart asgari puan aranmaması, öğretmenliğin niteliğine ilişkin bir asgari standardın olmadığını göstermektedir. Ayrıca, bazı branşlarda 90 puanla atama yapılmazken, bazı branşlarda 50, 60 KPSS puanıyla atama yapılması öğretmen adaylarının tepkisini çekmektedir. Aynı zamanda Fen-Edebiyat Fakültesi mezunlarına yönelik pedagojik formasyon programına yönelik kararların sıklıkla değişmesi, öğretmenlik meleşine yönelik bir standardın olmadığını kanıtlar niteliktedir (Özoğlu, 2011).

Öğretmenlik mesleğinin statüsü ile ilgili bir diğer ölçüt ise kültürel saygınlıktır. Uluslararası düzeyde eğitimde önemli başarılar yakalayan Finlandiya ve Güney Kore gibi ülkelerde öğretmenliğin saygın bir meslek olarak algılanmasında kültürel faktörlerin büyük rolü olduğu vurgulanmaktadır (Barber ve Mourshed,

2007). Güney Kore’de ‘‘öğretmenin gölgesine bile basmayınız’’ şeklinde ifade edilen atasözü bu ülkede öğretmenlere karşı duyulan saygının kültürel anlamda derin köklerini ifade etmektedir (Darling-Hammond, 2010). Ülkemizde öğretmenliğin hemen herkes tarafından ‘‘kutsal bir meslek’’ olarak kabul edildiği bilinmektedir. Yani öğretmene karşı kültürel saygı hep var olmuştur. Ancak son yıllarda öğretmenler kendilerine yönelik saygının azaldığını düşünmektedirler. Hem öğretmenlere yönelik şiddetin artması hem de toplum ve politikacılar tarafından iş yüklerinin ve buna karşılık aldıkları ücretlerin sorgulanması da bu öğretmenlerin bu düşüncelerini destekler niteliktedir. Diğer taraftan her ne kadar mesleğe yönelik saygı azalsa da öğretmenlik mesleği hala toplumda en fazla güven duyulan meslek gruplarından biridir. 2010 yılında yapılan bir araştırmaya göre ülkemizde en fazla güven duyulan meslek grubunun öğretmenlik olduğu ortaya çıkmıştır (GfK Türkiye, 2010).

Endüstri ve Fransız devrimi sonrası batıda başlayan süreçte eğitim devletin denetimi altında planlı ve programlı bir faaliyet haline dönüştü. İlmîye sınıfının etkisi altında kalan medreselerin, cami hocalarının hâkimiyetinde sürdürülen mektep eğitiminin ve Osmanlı elitlerini yetiştiren Enderun mekteplerinin batıdaki emsallerinin gerisinde kalması ve günün ihtiyaçlarına karşılık veremez hale gelmesi sonucunda eğitimde yeniden bir yapılanma başlatılmıştır (Şişman, 2002).

2.4.1 Eski Türklerde Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü

Eğitimin tarihsel süreci irdelendiğinde bugünkü anlamda olmasa bile beceri eğitiminin kökeninin izlerine Uygurlarda, Göktürklerde ve Hunlarda rastlanır. İslamiyet sonrası eğitim ve öğretim daha sistemli ve planlı bir hale getirilmiştir. Medreselerde pek çok bilim adamı ve öğrenciler yetiştirilmiştir. Örgütlenmiş bir eğitim yapısının olduğu yerde öğretmenlerin varlığı kaçınılmazdır. Sonraları bu gelenek Selçuklular döneminde geliştirilerek önemli bilim insanları, sanatkâr ve devlet adamları bu kurumlarda yetiştirilmiş ve sonrasında medrese geleneği Osmanlılara taşınmıştır. Öğretmenler daha çok din adamları, aydın bir kimliğe sahip, toplumun saygısını kazanmış kimseler arasından seçilirdi. Öğretmenler çoğu zaman devlet açısından resmi görevi olmayan kimselerdi. Bilim adamları, çağdaşları

batılılar gibi bir konuda uzmanlaşmak yerine birçok bilim alanıyla uğraşan ve çoğunlukla filozof olan kimselerden meydana geliyordu. (Şişman, 2002).

2.4.2 Osmanlı Devletinde Tanzimat Dönemi ve Sonrası Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü

Osmanlıda 19.yüzyıla kadar mektep ve medreseler şeklinde yürütülen eğitim faaliyetleri şeyhülislamlık makamına bağlı olmuştur. Ancak öğretmen yetiştirmek üzere özel bir gayret ortaya konmamıştır. Her ne kadar Fatih Sultan Mehmet döneminde Eyüp ve Ayasofya medreselerinde ileride öğretmenlik yapacak öğrencilere farklı bir program uygulanması düşünülse de uygulamaya dönük herhangi bir bilgi günümüze ulaşmamıştır. Dolayısıyla Osmanlıda öğretmen yetiştirmenin ilk örneği olarak Eyüp ve Ayasofya medreselerini kabul etmek oldukça güçtür. Bu dönemde öğretmenliğin bir meslek olarak anılması mümkün değildir. Bununla birlikte mekteplerde öğretmenlik görevini yürütenlerin; cami hocaları olması ve toplum içindeki saygınlıkları değerlendirildiğinde sosyal statülerinin yüksek oluşunu cami hocalarının toplum içinde saygın kişiler olmasına bağlayabiliriz. Ayrıca Sultan İkinci Mahmut'un askerliklerini çavuş rütbesinde yapanların sıbyan mekteplerinde görevlendirilmesine ilişkin emrini de; 19.yüzyıl ortalarında Osmanlıda hala öğretmenlik vasfına sahip bireylerin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bundan dolayı 19.yüzyıl ortalarına kadar öğretmenliğin bir meslek haline geldiğinden bahsetmenin oldukça güç olduğu söylenebilir (Başaran, 1996).

1848 yılında açılan Darülmuallimin-i Rüşdi ile rüştiyelere öğretmen yetiştirmeye başlanmıştır. Bu durum ülkemizde öğretmen yetiştirilmesi açısından atılan önemli bir adımdır. Batıda sanayi devriminin hızlanması ve Fransız ihtilali ile birlikte ulus devlet kavramının yaygınlaşması sonucu yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Osmanlı, eğitimli insan yetiştirmeye yapılacak yatırımın önemini anlamış bir taraftan da okullaşma oranını arttırmaya yönelik ciddi çalışmalar yapmıştır. 1874 yılı itibariyle Darülmuallimin-i Rüşdi; sıbyan, rüştiye ve idadi okullarına öğretmen yetiştiren önemli bir eğitim kurumu haline gelmiştir. İkinci meşrutiyetin ilanı ile birlikte idadi Darülmuallimin-i Ali yani Yüksek Öğretmen Okulu'na dönüştürülmüştür. 1915 yılına gelindiğinde ise anaokullarına öğretmen

yetiştirmek amacıyla bir yıl eğitim veren bir okul aıldıysa da 1919 yılında kapatılmasına karar verilmişti. Bu dönemdeki en önemli ğretmen yetiştirme çabalarından bir diğeri ise Darulmuallimin-i Aliye yani Kız ğretmen Okulu'dur (Başaran, 1996).

Öğretmenlik, pek çok ülkede 19.yüzyıldan başlayarak bir meslek olarak kabul edilmiştir. Öğretmenliğin meslek olarak kabul edilmesinin sebebi genellikle zorunlu eğitimin yaygın hale gelmesi ve bunun sonucunda öğretmene duyulan ihtiyacın artmasıdır. Öğretmenlik, Türkiye'de de çok erken dönemlerden başlayarak bir meslek olarak görülmüştür. 19. Yüzyılın ortalarından itibaren hem rüştiyelerin hem de sıbyan mekteplerinin artmasıyla beraber nitelikli ğretmen ihtiyacı doğmuştur. Bundan dolayı 19. yüzyılın ortalarına yaklaşırken ğretmen yetiştirmek, önemli bir problem olarak görülmüştür. 1848 yılında ğretmen yetiştiren ilk meslek okulu Darulmuallimin adıyla kurulmuştur. 1850 yılında Ahmet Cevdet Efendi, Darulmuallimin'in başına getirilmiştir. Başa geçen Ahmet Cevdet Efendi, Darulmuallimin için bir nizamname yazmıştır. Darulmuallimin'de, bu nizamname sayesinde kanun ve eğitim açısından köklü bir düzenleme yapılırken aynı zamanda modern anlamda öğretmenlik mesleğinin temelleri atılmıştır. Bu nizamname ile Darulmuallimin'e sınavla girileceği, daha iyi ğretmen yetiştirebilmek için sınıf mevcutlarının az olacağı, öğretmenlik mesleğinin saygınlığının koruması adına öğrencilerin cerre çıkıp yardım toplayamayacakları, okul dışındaki uğraşlarla derslerinde geri kalmamaları için öğrencilere maaş ödeneceği, mezun olan öğrencilerin başarı sırasına ve derecesine göre görevlendirileceği, görevlendirildiği rştiyede öğretmenlik yapmayı kabul etmeyenlerin diplomalarının geri alınacağı gibi pek çok düzenleme yapılmıştır (Akyüz, 1990).

Öte yandan bu nizamname, öğretmenliğin bir meslek olduğunu ve bu mesleğin bir okulu olduğunu dolaylı olarak ifade etmektedir. Yukarıda yazılanlara dayanarak, Darulmuallimin Nizamnamesi'nin, Türkiye'de ğretmenliği meslekleştirmeye dönük yapılmış çok önemli bir düzenleme olduğu ifade edilebilir. Zamanla sayıları çok hızlı artan rüştiyelerde ortaya çıkan ğretmen açığını Darulmuallimin karşılayamaz duruma gelmiştir. Bu ihtiyacı gidermek için 1860

yılına kadar rüştiye öğretmenleri Darülmuallimin'den seçilirken, bu yıldan itibaren başka kimselerin de öğretmen olarak görevlendirilmesi yapılmıştır (Akyüz, 2006a)

Öğretmenliği bir meslek olarak kabul eden Darülmuallimin Nizamnamesi kadar önemli görülen bir başka kanuni düzenleme ise 1869 yılında çıkarılmış olan Maarif-i Umumi Nizamnamesidir. Bu nizamnameye göre umumi mekteplere öğretmen atamasında öncelik Darülmuallimin'den mezun olmuş öğretmenlerdeydi. Öğretmenliği meslekleştirme adına nizamnamedeki bu madde, önemli bir adımdır. Bu aynı zamanda o devirde eğitim kurumlarına öğretmen yetiştirme görevini icra eden Darülmuallimin dışındaki kurumlardan da öğretmen ataması yapılmasının yasal hale getirilmesi anlamına taşımaktadır. Tanzimat döneminde yapıldığı gibi mutlakiyet döneminde de öğretmenliği meslekleştirmeye yönelik bazı yasal girişimler olmuştur. 1869 yılı Maarif-i Umumi Nizamnamesinde olduğu gibi öğretmenlerin görevlendirilmesinde önceliğin Darülmuallimin'den mezun olanlara ait olduğunu tekrarlayan “Muallimlikte Meslek-i İhtisas Tesisine Dair Talimat” başlıklı talimat bu dönemde yayınlanmıştır (Akyüz, 1997). Bunun yanında öğretmenliğe giriş yapacaklarda aranacak özellikler ilk kez ifade edilmiştir. Bu dönemde de tanzimat döneminde olduğu gibi Darülmuallimin'in dışında da girişler olmuştur. Hatta yukarıda da adı geçen talimatta yükseköğretimde herhangi bir alanda ihtisası bulunanların o alanda öğretmenlik yapabileceği ifade edilmiştir.

Cumhuriyet öncesi dönemde öğretmenlerin sosyal statüsünden ya da bir meslek olarak değerlendirilmesinden bahsetmek oldukça zordur. Bunun nedeni meslekleşme sürecinin yeni başlamış olmasıdır. Üstelik bu dönem eğitim açısından daha çok denemeler dönemidir. Bu tezi destekleyecek en önemli örnek 1915 yılında açılan ve sadece dört yıl sonra kapatılan anaokullarına öğretmen yetiştirecek okullardır. Eğitimde reform çalışmalarında da bu duruma sıklıkla rastlanır. Eğitimin kurumsallaşması, daha planlı ve örgütlü sürmesi için 1839 yılında Meclis-i Umur-ı Nafia kurulmuş takip eden yıllarda ise benzer bir yapılanma faaliyeti devam ettirilmiştir. Son olarak eğitim işleri Genel Mektepler Bakanlığına devredilmiştir (Akyüz, 2001). Ülkemizde siyasi ortamın sürekli değişmesi ve tutarlı politikaların takip edilmemesi öğretmenliğin meslekleşme sürecinin gecikmesine neden olmuştur.

Ayrıca ülkedeki ağır ekonomik koşullar, sürekli devam eden savaş ortamı öğretmenlerin düzenli maaş almalarına da engel olmuştur. Bu durum öğretmenliğin saygınlığına zarar vererek tercih edilmesinin önünde önemli bir engel teşkil etmiştir. Sosyal statünün bir türlü istenilen seviyeye ulaşamaması kırsal kesimlerde ve küçük şehirlerde eğitim ve öğretimin askerler ya da toplumda saygı gören cami hocaları tarafından devam etmesine neden olmuştur (Akyüz, 2001). Bununla birlikte az sayıda da olsa yeni yetişen öğretmenlerin sosyal statülerinin düşük olmasının nedeni büyük ölçüde meslekleşme ölçütlerinin tam olarak yerine getirilememiş olmasıdır. Öğretmenlerin ortaya koydukları bilgi ve yeni öğrenme yöntemleri de çoğu zaman halk tarafından bir dirençle karşılanmıştır. Tepkiyle karşılanan öğretmenlerin işlerini yapmaları güçleşmiştir. Resmi herhangi bir sıfatı olmadan öğretmenlik yapanların dışlanması sonucu bu kişilerin halkı kışkırtması, gelenek ve göreneklerin de etkisiyle öğretmenlerin halk tarafından kabulü sancılı bir süreçte gerçekleşmiştir (Sakaoğlu, 2003).

1911 yılına gelindiğinde Osmanlı topraklarında 17 tane eğitim fakültesi ve ilkokul öğretmeni ihtiyacını karşılamak üzere 31 tane öğretmen eğitim okulu açılmıştı (Türk, 2002). Ancak bu kadar yatırıma rağmen ülkedeki okuryazar oranı % 10, okullaşma oranı ise nüfusa göre % 20 olarak gerçekleşmiştir (Öztürk, 2001).

2.4.3 Cumhuriyet Döneminde Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü

Öğretmenlik mesleğinin resmi olarak ilk kez tanımlanması 13 Mart 1924' de çıkarılan 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu ile olmuştur (Başaran, 1996). Bu kanunla birlikte öğretmenlik mesleği resmi olarak bir tanıma kavuşurken öğretmenliğin branşlara ayrılması sağlanmıştır. Mesleklerin sosyal statülerinin ortaya çıkmasında toplumsal kabul kadar yasal bir zemine ulaşmaları da oldukça önemlidir. Mesleklerin yasal zemine sahip olmaları sosyal statülerinin gelişmesinde doğrudan etkilidir. Yasal zemine kavuşan mesleklerin örgütlenmesi ve toplumsal kaynaklardan daha fazla paya sahip olmaları kolaylaşır (Turner, 2001). Öğretmen yetiştirmesinde Osmanlı döneminde Tanzimat ile başlayan örgütlü çabalar Cumhuriyet dönemi için önemli bir birikim kaynağı oluşturmuştur. Kurtuluş savaşı sonrası dönem savaşların bitmiş olmasına rağmen eğitim ve öğretim olanakları ve öğretmenlik mesleğinin

gelişimi açısından hala yeterli değildi. Ülkenin iktisadi durumu, eğitilmiş insana duyulan şiddetli ihtiyaç ve sanayileşme gibi birikmiş sorunlar yeni kurulmuş ülkenin önünde bir engel olarak duruyordu. Modernleşme alanında yapılan atılımlar ve çağdaşlaşma hamlelerinin bir sonucu olarak öğretmen yetiştirme konusunda da önemli yenilikler ülkemizin gündemine girmiştir (Sakaoğlu, 2003).

Öğretmen yetiştirmede branşlaşma ve alan uzmanlığı konusunda önemli adımlar yine cumhuriyet dönemi ile birlikte atılmıştır. Okul öncesine, ilköğretime, ortaöğretime ve mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirilmesi ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin farklı alanlarda uzmanlaşmayı ön gören modern yaklaşıma uyum; sosyal statülerinin değerlendirilmesinde de önemli rol oynamıştır.

Cumhuriyetin ilanı ile beraber ülkemizde öğretmen yetiştirme politikalarına bağlı olarak toplumun öğretmene bakış açısında ve sosyal statüsünde farklılaşmalar meydana gelmiştir. Cumhuriyetle beraber öğretmenin misyonuna bakışta önemli değişimler olmuş, öğretmen öğrencisine bilgi aktaran bir memur konumundan toplumsal değişime öncülük eden bir aktöre dönüşmüştür. Yeni dönemle beraber öğretmen iyi bir öğretici olmakla beraber, entelektüel birikime sahip, davranışlarıyla toplumsal dönüşüme yön veren ve mesleki saygınlığı yüksek kişiler olarak görülmüştür (Ünal, 2011). 1970’li yıllara kadar öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsü ve toplumsal saygınlığı korunmuş olmasına rağmen sonraki süreçte toplumda meydana gelen toplumsal değişimler ve sanayileşmenin hız kazanması ile birlikte aşağı yönlü bir hareket başlamıştır. 1980’li yıllar ülkemiz açısından ekonominin liberalizme evrildiği, politik baskıların yoğunlaştığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Bu dönem mesleki örgütlenmelerinin yoğunlaştığı ve öğretmenlerin mesleki saygınlıklarının ise giderek düştüğü bir dönemdir (Erden, 1999). 1990’lı yıllara gelindiğinde ise öğretmen yetiştirme politikalarına bakışta ve öğretmen programlarının içeriğinde önemli değişimler meydana gelmiştir. Öğretmenlik programları önceleri öğretimsel liderliği ön plana çıkarırken artık öğretim yöntem ve stratejilerinin ağırlık kazandığı bir yapıya dönüşmüştür (Ünal, 2011). Bu dönem eğitimde partiler üstü bir değerlendirmenin yapılamadığı, öncesinde başlayan siyasi

baskıların azaltılamadığı ve önemi ölçüsünde merkezi bütçeden hak ettiği payı alamadığı bir dönem olarak değerlendirilebilir. Üstelik nüfusta meydana gelen hızlı artışa paralel olarak ortaya çıkan kentlere göç eğitim sisteminin şartlarını daha da ağırlaştırmış ve öğretmenlerin ekonomik haklarında ve mesleki gelişim olanaklarında bir ilerleme sağlanamamıştır (Gedikoğlu, 2005). Bununla beraber kalabalık sınıflar, derslik ihtiyacı, ezberci yaklaşım, yönetici atamalarında ve öğretmenlerin yer değiştirmelerinde uygulanan nepotizm gibi önemli sorunlar; eğitim sistemimiz açısından hala bir tehdit unsuru olmaya devam etmektedir (Yılmaz ve Altinkurt, 2010).

2.5 Öğretmenlerin Sosyal Statülerini Etkileyen Faktörler

Öğretmenlerin sosyal statülerine ilişkin değerlendirmeler içinde bulunan toplumun koşullarıyla birlikte yapılmalıdır. Meslekler için bir takım evrensel sayılabilecek temel ölçüt koyma çabalarının önündeki en büyük engel yine yerellik faktörüdür. Özellikle kullandığı kaynak insan olan öğretmenlik mesleği için bu durum çok daha fazla ayırt edicidir. Örnek olarak bir doktorun tıp otoriteleri tarafından onay görmüş modern bir tedavi yöntemini uygulamasında karşılaştığı toplumsal direnç bir eğitimcinin başka ülkelerde başarılı olmuş yeni bir eğitim modelini uygulamasında karşılaştığı dirençten daha az olacaktır. Bireyselliğin ve bireysel başarının ön plana çıktığı Amerika’da geliştirilen bir modelin başka ülkelerde uygulanması toplumsal bir tepkiye neden olabilir. Bu ve benzeri güçlükler sosyal statülerin ortaya çıkmasında da kendini gösterir. Sosyal statünün bireyin toplumdaki konumunu işaret ettiği düşünüldüğünde öğretmenlerin sosyal statülerinin her toplumda farklılık göstermesi de kaçınılmaz bir durumdur (Fichter, 1994). Öğretmenlerin sosyal statülerinin ortaya çıkarılmasında karşılaşılan bir başka sorun alanı da kriter olarak değerlendirilen faktörlerin oldukça fazla oluşudur. Siyasi, ekonomik ve kültürel faktörler sosyal statülerin ortaya çıkarılmasında tek başına belirleyici değildir (Birkök, 1998).

Öğretmenlerin sosyal statüleri bulundukları topluma göre farklılık göstermektedir. Modern toplumlarda öğretmenin sosyal statüsü yüksektir (Ataünal, 2000). Ülkemizde ise öğretmenin durumu bunun tam tersidir. Öğretmenlik

mesleğinin statüsü düşüktür (Celep, 2004). Öğretmenlik mesleğinin ifade olarak sürekli kutsandığı bir toplum olarak ortaya çıkan bu durum oldukça ironik bulunabilir. Sosyal ve kültürel değerler ile gelenekler, toplumsal ön yargılar, mesleğin yıpratıcı oluşu ve statü düşüklüğü durumunun süreklilik kazanması öğretmenlik mesleğinin statüsünün düşük olmasına neden olan faktörler olarak sıralanabilir (Başaran, 1994).

Ülkemizde son yıllarda her ne kadar eğitim fakültelerine olan ilgi artmış gibi görünse de bu durum mesleğin saygınlığının artmasına bağlanmamalıdır. Bu durum işsizliğin kronik bir sorun olarak toplumsal hayata girdiği ülkemizde öğretmenliğin gençler tarafından garanti bir iş alanı olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır (Özpolat, 2002).

Öğretmenlerin sosyal statülerinin düşük olması eğitim sistemimizin önemli sorunlarından biridir. Mesleki beklentileri yerine getirebilecek nitelikte ve özellikle öğretmen bulabilmek öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ile doğrudan ilişkilidir. Mesleğin sosyal statüsü öğretmen adayı olabilecek gençler açısından bir cazibe oluşturmadığı sürece ya da mesleğe yeni başlayan öğretmenleri tatmin edecek düzeyde olmadığı sürece eğitimin gelişmesinden ve ülkenin ilerlemesinden söz edilemez (Ozankaya, 2002).

Öğretmenlik mesleği sosyal statü açısından en iyi dönemlerini 1930 ile 1950 yılları arasında yaşamış daha sonraki yıllarda mühendislik ve tıp fakültelerinin yaygınlaşması sonucu öğretmenliğin yerini bu meslekler almıştır. 1990 yıllara kadar öğretmenlik mesleğinin statüsü iyice düşmüş bu yılların sonundan itibaren ise yeniden tercih edilen bir meslek haline gelmeye başlamıştır (Başaran, 1994).

Öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünü etkileyen faktörler mesleki ve meslek dışı olmak üzere iki başlık altında incelemek daha doğru olacaktır. Statü bireyin toplum içerisindeki konumunu belirlemekle beraber mesleki faktörlerle birlikte meslek dışı faktörleri de statü olgusunun içine dâhil etmek daha doğru bir değerlendirme olacaktır (Turner, 2001).

Öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünü ortaya koyan mesleki faktörler; öğretmenlerin yetiştirilmesinde kullanılan programların niteliği, ekonomik durumları, özlük hakları, sayıları ve alanlarındaki yenilikleri takip etme durumları olarak sıralanabilir. Meslek dışı faktörler ise; öğretmenlerin çevre ile olan ilişkileri, siyaset kurumunun mesleğe bakışı ve öğretmenlerin bireysel özellikleri olarak özetlenebilir (Kara, 1996).

2.5.1 Öğretmenlerin Sosyal Statülerini Etkileyen Mesleki Faktörler

Öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünü belirleyen faktörler öğretmenlerin sayıları yani nicel durumları, mesleki örgütlenmeleri, yetiştirilmeleri, hukuki durumları, ekonomik durumları ve yeniliklere açık olma yani kendilerini yenileme durumları olarak özetlenebilir.

2.5.1.1 Öğretmenlerin Nicel Durumları

Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı 2015 mali yılı performans programı verilerine göre; Milli Eğitim Bakanlığı'nda 850.960 öğretmen görev yapıyor (Meb, 2014). Öğretmenlerin mevcut sayısal durumları mesleğe olan toplumsal ihtiyacı göstermesi bakımından yani sosyal statüleri açısından önemlidir. Öğretmenlik mesleğine duyulan ihtiyacın toplumsal bir bilinç olarak ortaya çıkması öğretmenlerin toplumu etkilemesi sürecinde bir güç odağı haline gelmesini sağlar. Ancak böyle bir güce sahip olmak için sayısal çokluk tek başına etkili değildir. Örgütlenme niteliği de önemli bir faktördür (Weber, 1995).

Öğretmenlik mesleğinin diğer meslek grupları açısından sayısal çoğunluğa sahip olması onun toplum nazarında bir meslek olarak yerini sağlamlaştırmasında önemlidir. Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığının kurumsal olarak en büyük örgütlenmeye sahip olması; öğretmen mevcudunun büyüklüğünün bir neticesidir. Bu büyüklükte istihdamın olduğu meslek örgütünde kendine özgü; mesleki bir tanımlamanın, yetiştirme stratejisinin, mesleki standartların ortaya konulması doğaldır. Yapılan tüm bu değerlendirmeler öğretmenliğin bir meslek olarak profesyonel anlamda ele alınmasında önemlidir (Ünal ve Ada, 2001).

2.5.1.2 Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile ilkokul ve ortaokul öğretmenleri de dâhil olmak üzere bütün öğretmenlerin lisans eğitimi almaları yönündeki hükmü 1989 yılında uygulanmaya başlanmıştır (Ünal ve Ada, 2001). 1982 yılında ise önceleri Milli Eğitim Bakanlığında olan öğretmen yetiştirme sorumluluğu, yüksek öğretmen okullarıyla beraber üniversitelere devredilmiştir (Şişman, 2002).

Ruhsal, fiziksel, ahlaki, akademik ve sosyal yönlerden iyi yetişmiş nesiller hedefleniyorsa onları yetiştirecek öğretmenlerin de aynı özelliklere ve mükemmel bir donanımına sahip olması gerekir (Şişman, 2002). Bundan dolayı öğretmen yetiştirme programları meslek bilgisi, genel kültür ve alan bilgisi olmak üzere üç uzmanlık bölümünden oluşturulmuştur. Bu alanlardan genel kültür ile öğretmenlerin olaylara daha geniş çerçeveden bakabilme ve değerlendirme, olayları yakından takip etme ve bütün bunlarla ilgili onu içinde bulunduğu toplumda görüşlerine başvurulacak kaynak kişi olarak konumlandırılması ve becerilerini sürekli geliştiren uzman bir birey olması gerektiği ifade edilir. Meslek bilgisi ile alan bilgisi de bu anlamda değerlendirilebilir. Alanına hâkim olan öğretmen toplumsal anlamda da geniş bir saygı ve kabul görür (Başaran, 1996). Öğretmenlerin sosyal statülerinin ortaya çıkmasında ya da toplum tarafından değerlendirilmesinde sahip oldukları mesleki donanım etkilidir. Öğretmen adaylarının sahip olacağı mesleki bilgi ve genel kültür geniş toplumsal kitleler tarafından kabul görmesi ve saygı duyulması açısından önemlidir.

Bununla beraber ülkemizde hala öğretmen yetiştirmenin önünde önemli engeller bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi sınavlarda öğretmenliği tercih edenlerin niteliğidir. Cumhuriyet dönemiyle beraber öğretmen adaylarında zaman zaman yüksek kriterler aranmış olmasına rağmen bazı dönemlerde öğretmen olmak için lise mezunu olmak bile yeterli görülmüştür (Akyüz, 2001). Ülkemizde öğretmen yetiştirme ile ilgili 1960'lı yıllardan itibaren önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle okullaşma oranının istenen seviyelerde olmaması öğretmen yetiştirmede farklı arayışları gündeme getirmiştir. Bunların bir kısmının tamamen siyasi mülahazalar ve politik kazanç ekseninde ortaya atılması iki, üç aylık eğitimlerle lise mezunu

öğretmenlerin yetiştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Üstelik bu şekilde yetiştirilen öğretmenlerin sayısı hiç azımsanmayacak düzeydedir (Öztürk, 2001). Bu durumun bir başka örneği 1996 yılında yaşanmıştır. Eğitim fakülteleri dışında öğrenim görmüş yaklaşık 12 000 üniversite mezunu öğretmen yapılmıştır (Öztürk, 2001).

Eğitim fakültelerinin nicel olarak öğretmen ihtiyacını karşılamaktan uzak oluşları farklı program mezunu kişilerin öğretmen olarak istihdam edilmesine neden olmuştur (Dursunoğlu, 2003). Öğretmen istihdamının siyasi rant alanına dönüştürülmesi de eğitim sistemimize büyük zarar vermektedir. Öğretmenlik mesleğini gerektiren alan bilgisinden uzak bu durumdaki farklı lisans programı mezunları öğretmenlik kadrolarında bu görevi sürdürmektedir. Öğretmenlik işsizlik sorununu çözmek için kullanılacak bir istihdam alanı değildir. Öğretmenlik uzmanlık ve bir ihtisas mesleğidir (Tekışık, 1997). Öğretmen yetiştiren programlardan mezun olmayan kişilerin öğretmen olarak milli eğitim kadrolarında istihdam edilmiş olması mesleğin statüsünün düşmesinde önemli rol oynamıştır (Dursunoğlu, 2003). Üniversitelerin öğretmen yetiştiren programları dışında farklı lisans programlarından mezun olanların öğretmen yapılması hatasına tekrar düşülmemelidir. Bilimsellikten uzak eğitim adına alınmış ya da alınacak politik kararlar sadece eğitim sistemine zarar verir (Atasoy, 2004).

Günümüzde üniversitelerin öğretmenlik programları tercih edilen programlar arasına girmiştir. Özellikle yaşanan ekonomik krizler öğretmenlik mesleğine olan ilgiyi arttırmıştır. Son yıllarda üniversite sınavına giren öğrencilerin yarısının bir öğretmenlik bölümünü tercih ettiği ve bunların yaklaşık % 3'ünün öğretmen yetiştiren bir programa yerleştirildiği görülmektedir. Ayrıca bir öğretmenlik programına yerleşenlerden % 57'sinin öğretmenliği ilk beş tercihi arasına koyduğu da ortaya konmuştur (Ünal ve Ada, 2001). Yaşanan ekonomik krizlerin bu sonuca neden olmuş olması öğretmenlik mesleğinin tercihinde sosyal statünün etkili olduğu şeklindeki tezleri zayıflatmaktadır. Ülkenin ekonomik açıdan sıkıntılı dönemler yaşaması, özel sektör istihdamının daralması insanların kamu istihdamına yönelmelerine neden olmuştur. Amaçlarını gerçekleştirmek isteyen üniversite adayları ağırlıklı olarak öğretmen yetiştiren programlara yönelmektedir.

Öğretmenliğin adaylara garantili iş imkânı sunması bu alanı bireyler açısından cazip hale getirmektedir. Bu durum binlerce kişinin eğitim fakültelerine yönelmesini sağlamıştır (Erarslan, 2005). Ortaya çıkan bu yeni durumun öğretmenlik mesleğinin statüsünün yükselmesine katkı sağlaması, öğretmenlik programlarına artan ilginin süreklilik kazanmasına bağlı olacaktır.

Öğretmenlerin yetiştirilmesinde ülkemizde yaşadığımız başka bir sorun da öğretmen ihtiyacının karşılanmasında bu programlara alınacak adaylara ilişkin kontenjanların bilimsel kriterlerle belirlenmemesidir. Bu durum bazı alanlarda ihtiyaç fazlası öğretmenlerin ortaya çıkmasına neden olurken bazı alanlarda öğretmen eksikliğine neden olmaktadır (Öztürk, 2001). Son yıllarda hemen her alanda ihtiyaca cevap verecek sayıda öğretmen yetiştirilmektedir. Ancak mezun olan öğretmen adaylarının tamamı kamu ya da özel sektör istihdamında kendine yer bulamamaktadır. Bunun en önemli nedeni özellikle kamudaki istihdam politikalarıdır. Hükümetler ihtiyaç ölçüsündü istihdamı gerçekleştirmemekte ve bunun bir sonucu olarak öğretmenlik sınavına giren adaylarla ataması yapılan öğretmen arasındaki sayısal makas her geçen yıl büyümektedir. Sonuç olarak öğretmenlik programlarından mezun olmalarına rağmen başka işlerle uğraşan öğretmenlerin sayıları istihdam politikalarının bu şekilde devam etmesi durumunda artacaktır. Bu durum öğretmenliğin hem bir meslek olarak imajına hem de sosyal statüsüne zarar vermektedir (Erarslan, 2005). Öğretmenlik sınavıyla kamuda istihdamın sağlanması öğretmen adaylarına eşit imkân tanınması açısından önemli olmakla beraber bu durum öğretmenlerin niteliklerine uygun olarak seçilmelerine ilişkin kaygı ve kuşuların giderilmesinde yetersiz kalmaktadır (Erarslan, 2004). Öğretmenlik sınavı öğretmenlerin nitelik durumlarından ziyade akademik birikimlerini ve genel kültür düzeylerini sınamaktadır. Önceden belirlenmiş sınırlı kadrolar için öğretmenler en yüksek puandan alanları için sınırlanmış kadro miktarına kadar sıralanmaktadır (Erarslan, 2005).

Okul öncesine öğretmen yetiştirmeye yönelik ilk örgütlü çaba 1915 yılında Ana Muallim Mektebi'nin açılmasıdır. Ancak 1919 yılında ihtiyacın üzerinde öğretmen bulunması eğitim politikalarının tutarlılık kazanmaması nedeniyle

kapatılmıştır. Aynı okul cumhuriyet döneminde 1927 yılından yeniden açılmış olmasına rağmen önce Kız Muallim Mektebiyle birleştirilmiş arkasından da 1933 yılında yeniden kapatılmıştır. Alanda oluşan ihtiyaç kız meslek liselerinden karşılanmıştır. Sonraları Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan öğretmenlerin yükseköğrenim mezunu olmaları şartından dolayı alanda yeniden eğitim veren yükseköğrenim programları açılmıştır (Öztürk, 2001). Okul öncesi öğretmenlerinin sosyal statüleri de bu değişimlerden etkilenmiştir. Cumhuriyetin ilanından itibaren ilköğretim okullarına ağırlık verilmesi sonucu okulöncesi eğitimi ülkemizde uzun yıllar boyunca gelişme imkânı bulamamıştır. Alanda yükseköğrenim programları açılana kadar öğretmen ihtiyacının kız meslek liselerinden karşılanması da sosyal statülerini olumsuz yönde etkilemiştir (Şişman, 2002).

Eğitim sistemindeki karmaşa ve tutarlı politikaların ortaya bir türlü konamaması cumhuriyet döneminde özellikle ilköğretim kademesinin ön plana çıkmasına ve eğitim politikaları arasında ağırlık kazanmasına neden olmuştur. Ülke nüfusundaki hızlı artış da ilköğretim eğitimi hep gündemde tutmuştur (Gökırmak, 2006).

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile ilköğretim öğretmenliği için de yükseköğrenim zorunlu hale getirilmiştir. 1982 yılından sonra ise öğretmen yetiştirme Yüksek Öğrenim Kurulu'na devredilmiş ve aynı tarihten sonra iki yıl olan öğretmen yetiştirme program süreleri dört yıla çıkarılmıştır. 1992 yılına gelindiğinde ise eğitim yüksekokulları içerisinde değerlendirilen sınıf öğretmenliği programı eğitim fakültelerinin bir bölümü olmuştur (Öztürk, 2001). Ortaokullarda okullaşma oranının düşük olması nedeniyle alanda çok fazla öğretmen ihtiyacı ortaya çıkmamıştır. Bundan dolayı alanda öğretmen ihtiyacı açısından bir problem yaşanmamıştır (Öztürk, 2001).

Ülkemizde siyasi partilerin tutarlı eğitim politikaları geliştirmek yerine kendi ideolojik yaklaşımları üzerinden eğitimi etkilemeye çalışmaları eğitimi sistemimiz adına önemli bir sorun alanıdır. İktidarların el değiştirmesinde Milli Eğitim Bakanlığının siyasi tartışmaların odak noktasında olması bu durumun kanıtı olarak görülebilir. 1970'li yıllarda lise mezunlarının öğretmen olarak atanması bu geleneğin

önemli örneklerindendir ve bu durum öğretmenlik mesleğinin statüsünde önemli kayıplara neden olmuştur. “Hiçbir şey yapamazsan öğretmenlik yaparsın.” Yaklaşımı dönemin öğretmenlik mesleğine bakışını özetlemektedir (Sakaoğlu, 2003).

Ülkemizde ortaöğretim ortaokul ve liselerden meydana gelmekteyken 1973 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu ile beraber ortaokullar ortaöğretim bünyesinden ayrılarak ilköğretime dâhil edilmiştir. Ortaöğretim kurumu olarak sadece liseler kalmıştır. Yine cumhuriyetin ilanından sonra liselere yüksek öğretmen okulları aracılığıyla öğretmen yetiştirirken sonraları bu sorumluluk eğitim fakülteleri tarafından üstlenilmiştir. Sayısal olarak öğretmen yetiştirmede yetersiz kalındığı dönemlerde bu ihtiyaç pedagojik formasyona sahip fen-edebiyat fakültesi mezunlarından karşılanmaya çalışılmıştır. Ancak pedagojik formasyona sahip olsalar bile öğretmen ihtiyacının karşılanmasında kaynak olarak kullanılan fen-edebiyat fakültelerinden mezun olanların atanması her zaman eleştiri konusu olmuştur. Günümüzde öğretmen yetiştirmede yaşanan en önemli sorunlardan biri öğretmen yetiştirme programlarının kontenjanlarının belirlenmesinde koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan aksamalardır (Öztürk, 2001).

Ülkemizde mesleki ve teknik eğitimin öğretmen ihtiyacını karşılamaya yönelik ilk çalışmalar 1870 yılında başlamıştır. Başlangıçta askeri ve sivil okullar açılmasına rağmen bu okullarda görev yapacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde özel bir gayret ortaya konulmamıştır. İlk olarak 1934 yılında Kız Teknik Öğretmen Okulunun açılmasıyla beraber mesleki ve teknik okullara öğretmen yetiştirilmesi örgütlü ve planlı bir çaba olarak ortaya konmuştur. Günümüzde mesleki ve teknik okullara öğretmen yetiştirme görevi diğer öğretmenlik alanlarında olduğu gibi üniversitelere bırakılmıştır. Ancak diğer öğretmenlik alanlarında olduğu gibi mesleki ve teknik öğretmenlik içinde ihtiyaç fazlası öğretmen durumu eğitim sistemimiz için bir sorun alanı olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmen ihtiyacına yönelik bilimsel çalışmalara itibar edilmemesi, konunun iç siyasete malzeme yapılması ve bu konuda bir türlü tutarlı bir planlamanın hayata geçirilememiş olmaması bugün bazı öğretmenlik alanlarında ihtiyaç olmamasına rağmen öğretmen yetiştirilmesine devam edilmesi sonucunu doğurmuştur. Ayrıca mesleki eğitim konusunda yeterli

yönlendirmenin yapılmaması, toplumda mesleki eğitime karşı oluşan ön yargılar bu alanın gelişmesine engel olmaktadır (Sakaoğlu, 2003).

2.5.1.3 Mesleki Örgütlenme

Bir mesleğin toplumda meslek olarak kabul görmesinin şartlarından birisi de meslek örgütlerinin olmasıdır (Şişman, 2002). Öğretmenlerin mesleki açıdan örgütlenmesi sadece sosyal ya da ekonomik haklarını geliştirmeye yaramaz. Bunun dışında mesleki işbirliğinin gelişmesinde, eğitim politikalarının belirlenmesinde de önemli katkılar sağlar. Öğretmenlerin mesleki açıdan örgütlenmesinin sağlayacağı yararlar şu şekilde sıralanabilir (Şişman, 2002): üyeler arasında iletişimi, tanışmayı ve birlikte hareket etme bilincini geliştirir. Bir takım mesleki değerlerin ve standartların gelişmesini sağlayarak mesleki etik kurallarının oluşmasına katkı sağlar. Üyelerin denetimine olanak sağlar. Üyelerin mesleki gelişmelerine seminer gibi eğitim etkinlikleriyle katkı sağlar. Üyelerin mesleki sorunlarında dayanışma imkânı sunar. Sorunların çözümünde gerekli girişimlerin başlatılmasında katkı sağlar. Mesleğe ilişkin yayınlar yoluyla toplumsal ve mesleki bilincin gelişmesine zemin hazırlar. Üyelerin ekonomik ve özlük haklarının korunması ve geliştirilmesinde katkı sağlar. Üyelerine ekonomik menfaat temin amacıyla işletmelerin kurulması ve işletilmesinde önderlik eder.

Ülkemizde eğitim alanında pek çok dernek ve sendika faaliyet göstermektedir. Ancak geçmişte yaşanan bir takım olumsuzluklar ve sendikaların siyasi partilere angaje olmaları öğretmenlerin buralara üye olmakta isteksiz davranmalarına neden olmaktadır (Sakaoğlu, 2003).

Ülkemizde meslek örgütlerinin yapılanma süreçleri çok sancılı olmuştur. Öğretmenlere ait sendika ve derneklerde bu durumdan etkilenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin kamuda daha yoğun istihdam edilmeleri ve memur statüsünde olmaları nedeniyle örgütlenmeleri özel sektöre ve işçilere göre çok daha sınırlı kalmıştır. Öğretmenler farklı dönemlerde siyasi hayatın etkisiyle hızlı örgütlenmiş. Bazı dönemlerde de örgütlenme hakları kısıtlanmış ya da ellerinden tamamen alınmıştır. Ancak 1995 yılında Anayasada yapılan değişikliklerle Devlet Memurları Kanunu'na tabi öğretmenlerin örgütlenme hakları anayasal güvenceye kavuşturulmuştur.

Bununla beraber ülkemizde öğretmenlerin batılı meslektaşları gibi hala grev yapma hakları yoktur (Sakaoğlu, 2003).

Öğretmenlerin örgütlenmelerinin niteliği ve uygulamalarından yola çıkarak örgütlenmelerinin toplumdaki etkililiklerine olan katkısı sosyal statülerinin gelişimleri üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etkiye neden olur (Turner, 2001).

2.5.1.4 Öğretmenlerin Hukuki Durumları

Devlet Memurları Kanununa tabi olan öğretmenlerin mesleki statüleri 1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 43. Maddesinde tanımlanmıştır. Kanunda öğretmenliğin devletin eğitim ve öğretim ile bunlarla ilgili yönetim görevlerini de üzerine alan özel bir ihtisas mesleği olduğu belirtilmektedir. Ayrıca kanunla öğretmenlerin yükseköğrenim görmeleri zorunluluk haline gelmiştir. Kanuna 2004 yılında eklenen bir fıkra ile öğretmenlik mesleğinin adaylık döneminden sonra; öğretmen, uzman öğretmen, başöğretmenlik kariyer basamaklarını kapsadığı ifade edilmiştir (Gökırmak, 2006). Ancak 27 Kasım 2005 ve 30 Nisan 2006 da yapılan uzman öğretmenlik sınavlarından sonra bu konuyla ilgili çalışmalar duraksamıştır. Bunun da öğretmenlerin kariyer planlamasının sürdürülmesinde bir engel teşkil ettiği söylenebilir.

Öğretmenlik mesleğinin bir uzmanlık olarak tanımlanması ve özel bir ihtisas mesleği olarak kanunlarda yerini alması sosyal statüsü açısından önemlidir. Ayrıca bir mesleğin toplum nazarında hukuki açıdan da meşruluk kazanması sosyal statülerinin değer kazanmasını hızlandırır (Fichter, 1994). Bir meslekte kariyer imkanlarının bulunmaması mesleği yapanlarda doyumsuzluğa ve motivasyon düşüklüğüne neden olur (Brewer ve Crano, 1994). Milli Eğitim Temel Kanunu'nda 2004 yılında yapılan bir düzenleme ile öğretmenlere kariyer basamaklarında yükselme olanağı sağlanmıştır. Sınava girmeksizin alanlarında yüksek lisans yapanlara uzman öğretmen olma, doktora yapanlara başöğretmen olma hakkı tanınmıştır. Bunun dışında özür grubuna bağlı yer değiştirilmelerde yüksek lisans ve doktora yapma durumu bir özür kabul edilerek öğretmenlerin öğrenim gördükleri şehirlere yer değişikliği yapmalarına olanak sağlanarak mesleki açıdan kendilerini geliştirmeleri devlet tarafından teşvik edilmiştir (Öztürk, 2001).

İnformal ilişkiler sonucu üyelerinin haksız kazanımlar elde etmesi, bir takım yükselme olanaklarına kavuşma mesleklerin sosyal statülerini olumsuz etkilemekte ve modern anlamda ifade edilen meslekleşme yolunda önemli bir sorun kaynağı oluşturmaktadır (Weber, 1995). Öğretmenlerin kariyer basamaklarında ya da yönetim basamaklarında yükselmelerinde yapılan sübjektif değerlendirmeler ve etik dışı uygulamalar toplum tarafından da dikkatle takip edilmektedir. Elbette bu durumun öğretmenlik mesleğine karşı toplumsal bakışı olumsuz etkilediği söylenebilir.

2.5.1.5 Öğretmenlerin Ekonomik Durumları

Bir mesleğin içinde yer alan üyelerin sosyal statülerini en fazla etkileyen faktörlerden biri sahip oldukları ekonomik imkânlardır. Öğretmenler için toplum tarafından beklenen özelliklerin gerçekleşmesinde ekonomik koşulların uygun olması önemli bir durumdur. Toplumsal hayatta meslek üyelerinin yaşam koşulları ve hayat standartları sosyal statünün değerlendirilmesinde önemlidir. Ekonomik şartları düşük olan meslek üyelerinin toplumsal yaşamda yüksek sosyal statüye sahip olmaları güçtür. Ayrıca mesleki gelişimlerini gerçekleştirmelerinde ve güncel olanı takip etmeleri içinde ekonomik olanaklarının iyi olması gerekir. Öğretmenlerin ekonomik koşullarının düzeltilmesi hemen her dönem üzerinde ortak görüşün bulunduğu bir durum olmasına rağmen bu durum hiçbir zaman uygulamada gerçekleşmemiştir (Kara, 1996; Güven, 2003; Gürsoy, 2003). Bir meslek olarak öğretmenliğin yüksek statülü bir meslek olduğu toplum tarafından kabul görmelidir. Bir öğretmenin bulunduğu toplumdaki ekonomik, sosyal ve kültürel konumu ile yani statüsü ile toplumun gelişmişlik düzeyi arasında doğrusal bir ilişki vardır (Ataunal, 2003).

2016 yılı öğretmenlerin ocak ayı net görev aylığı 7/1 kademesindeki bir öğretmen için 2.872,00 TL olarak ücretlendirilmiştir. Aynı dönemde Türkiye İstatistik Kurumundan alınan Ocak 2016 fiyatlarına göre yapılan araştırmada belirlenen gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarı (dört kişilik bir ailenin asgari geçim haddi) ise 4.546,26 TL olarak tespit

edilmiştir (Türkiye Kamu-Sen, 2016). Bu durum öğretmenlerin temel ihtiyaçlarını bile karşılamaktan yoksun kaldıklarını ortaya koymaktadır.

Ülkemizde öğretmenlik mesleğinin tercih edenlerin toplumun alt ve orta tabakalarından geldiği görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin sosyal statülerindeki gerilemenin bir nedeni olarak ileri sürülebilir (Köktaş, 2003).

Meslek gruplarının ekonomik durumları ile sosyal statüleri arasında önemli bir ilişki vardır. Bireyin aldığı ücret sosyal statüsünün belirlenmesinde en önemli kriterlerden biridir (Hegemann, 1997). Öğretmenlik mesleğinin ekonomik olarak bireye olan getirisi mesleğin statüsü üzerinde etkili olan en önemli faktördür (Uluğ, 2003).

Öğretmenlerin sosyal statülerinin yeniden değer kazanması için öncelikle ekonomik haklarının iyileştirilmesi şarttır (Çakıroğlu, 2005). Öğretmenlik mesleği nesilleri yetiştirme misyonu ile statüsünü ve saygınlığını sürdürmesine karşılık, ekonomik haklarındaki yetersizlik nedeniyle sosyal statüsünün düşmesi gibi bir tehlikeyle karşı karşıyadır (Gündüz, 2000).

Öğretmenlerin özellikle ekonomik anlamda çalışma koşulları kendilerini tamamen mesleklerine adanmalarına imkân sağlayacak nitelikte olmalıdır (Çakıroğlu, 2005). Öğretmenlerin mesleki gelişmeleri takip etmede kaynak olarak yararlandıkları mesleki yayınların temininde yaşadıkları sıkıntıların temelinde yaşamlarını zaruri ihtiyaçlarını karşılamak şartıyla sürdürmelerinde gerekli olan ekonomik kaynaklara da ulaşamamaları yatmaktadır.

2.5.1.6 Meslekte Kendini Yenileme

Öğretmenlerin almış oldukları lisans eğitimlerinin yeterli olması mesleki nitelik açısından hizmet sonrasında onları bir durağanlığa itemez. Mesleklerinin doğası olarak öğretmenler sürekli olarak kendilerini yenilemeli ve güncel olanı takip etmelidir. Öğretmen yetiştirme programları içerisinde değerlendirilen pedagojik formasyon, genel kültür yada meslek ve alan bilgisi sürekli değişen ve gelişen bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı mesleki yayınların takibi ve hizmet içi eğitim öğretmenler açısından son derece önemlidir (Öztürk, 2001). Genel olarak bir

mesleğin toplum nazarında varlığını sürdürebilmesi ve kabul görmesi toplumsal işbölümünde üzerine düşen görevleri yerine getirmesi ölçüsünde mümkün olabilir (Birkök, 1998). Bundan dolayı öğretmenlerin de eğitim alanında yaşanan hızlı değişimler ve gelişmeler karşısında kendilerini yenilemeleri hayati derecede önemlidir (Ünal ve Ada, 2001).

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerin niteliğini arttırmak için sürekli olarak hizmet içi eğitimler düzenlemektedir. Ancak düşündürücü olan bu eğitimlerin çoğunun mesleki yetersizlikleri gidermek üzere planlanıyor olmasıdır. Hizmet öncesi tamamlanmış olması gereken bu eğitimler aslında bakanlığın üzerinde yoğunlaşması gereken yetiştirme, geliştirme ve mükemmelleştirme alanlarında bekleneni verememesine ve zaten sınırlı olan kaynakların verimsiz kullanılmasına neden olmaktadır (Öztürk, 2001). Öğretmen ihtiyacının halen alan dışı kaynaklardan karşılanmaya çalışılması ve bu durumun zaten yeterli mesleki birikime sahip olmayan öğretmenlerin yetiştirilmesi için sınırlı olan kaynakların sarf edilmesine neden olmaktadır. Maalesef günümüzde öğretmen istihdam politikalarının gündelik siyasete malzeme yapılması geleneği karar vericiler tarafından sürdürülmektedir.

Ülkemizde öğretmenlik mesleğinin statüsündeki düşüşün nedenlerinden biri de öğretmenlerin mesleki yeterliliği ve hizmet öncesi aldıkları eğitimin niteliğidir (Turan, 2004). Bundan dolayı öğretmen mesleki saygınlık bekliyorsa mesleki yeterliliğini ve alan bilgisini sürekli geliştirmek ve yenilemek durumunda olmalıdır (Başaran, 2000). Öğretmenlik programlarında sürdürülen uygulamalı eğitimlere yeterli ağırlığın verilmemesi ya da mevcut uygulamaların takibinde yaşanan sorunlar mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin ciddi öğretimsel sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu durum eğitim yöneticilerini farklı arayışlara iterken bu alanda da yaşanan aksaklıklar hizmet içi eğitim başlığında yürütülen faaliyetlerin verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca okullarda uygulanan hizmet içi eğitim faaliyetleri öğretmenlerin ihtiyacını karşılamaktan çok uzaktır.

Hizmet içi eğitim başlığı altında verilen seminer ve kurs türü faaliyetler dışında öğretmenlerin eğitim alanında gerçekleşen yeniliklere ve gelişmelere uyum sağlamaları için planlanan diğer faaliyetlerin neredeyse tamamı öğretmenlerin içinde

bulundukları ekonomik durumlarıyla yakından ilgilidir. Öğretmenlik mesleğinden beklenen çağdaş öğretmen profilinin gerçekleşmesi öğretmenlerin ekonomik durumları iyileştirilmeden mümkün gözükmemektedir. Öğretmenler cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi ekonomik açıdan sorun yaşamaya devam etmektedir. Bu durum şüphesiz hem öğretmenlerin mesleki verimliliklerini hem de yetiştirmekle sorumlu oldukları kuşakların aldıkları eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Güven, 2003).

Başaran'a (1996) göre Bakanlık tarafından hazırlanan hizmet içi eğitim faaliyetleri öğretmenlerin gereksinimlerini karşılamaktan uzak ve bilimsel gelişmelere de uygun değildir. Öztürk (2001) ise öğretmenlerin nicel durumları ve hizmet içi eğitimlerin planlanmasında yerelin takip edilmemesi ve ihtiyaçların gözetilmemesi bu faaliyetlerin amacına ulaşmasına engel olmaktadır.

2.5.2 Öğretmenlerin Sosyal Statülerini Etkileyen Meslek Dışı Faktörler

Öğretmenlerin bireysel özellikleri, sosyal kökenleri, çevre ile ilişkileri ve siyasetle olan ilişkileri sosyal statülerini etkileyen meslek dışı faktörlerdir.

2.5.2.1 Öğretmenlerin Bireysel Özellikleri

Öğretmenlik mesleğinin üyeleri mesleğini ve insanları seven, güvenilir ve dürüst, ahlaklı, kendine güvenen, hoşgörülü, işbirliğine açık, ülkesinin ve dünyanın problemlerine karşı hassas, liderlik özelliklerine sahip, açık görüşlü bireylerden oluşmalıdır (Ünal ve Ada, 2001; Şişman, 2002).

Toplumsal beklenti öğretmenlerin mesleki yeterliliğinden çok öğretmenlerin davranış ekseninde uygun hareket etmeleri ve mesleklerini doğru temsil etmeleri yönündedir. Örnek olarak çocuklarla ilişkisi iyi olmayan birinin öğretmenlik yapması güçtür. Öğretmenin tek görevi öğretim değildir. Öğrencilerini çağın gerektirdiği bilgilerle donatırken toplumun beklentilerine uygun davranışlar sergilemelerini de sağlamalı, uygun davranışlarla buna önderlik etmelidir. Her açıdan kendisine güveni sağlam ve donanımlı öğretmenlerin toplumlara istendik yönde katkı sağlayacakları ve böylece sosyal statülerinin de yükseleceği düşünülebilir (Brewer ve Crano, 1994).

21.yüzyılda milletimizin ihtiyaç duyduğu donanımlı ğretmen; Atatürk ilke ve inkılâplarını özümsemiş, laik ve demokratik devlet ilkelerine ve milletine, dinine, adetlerine bağlı olmalıdır. Ayrıca etrafındakileri ve takipçilerini etkileyebilmeli, yönlendirip ikna edebilmeli ama bununla beraber fikir, düşünce ve ideolojilerin de esiri olmamalıdır. Bu bireysel özelliklere sahip öğretmenlerin yüksek sosyal statüye sahip olmaları beklenen bir durumdur. Bununla birlikte öğretmenlerin bireysel özellikleri, işlerine adanma ve verimli olma durumları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır (Bursalıoğlu, 1987).

2.5.2.2 Öğretmenlerin Sosyal Kökenleri

Öğretmenlerin temsil ettikleri ya da içinden çıktıkları toplum kesimleri; nitelik, beklenti ve ihtiyaçları açısından önemlidir. Ülkemizde görev yapan öğretmenlerin önemli bir bölümü toplumun alt kesimlerinden gelmektedir. Bu durumun öğretmenlerin sosyal statüleri açısından olumlu bir faktör olmadığı söylenebilir (Ünal ve Ada, 2001).

Ekonomik beklenti, güvenli bir iş ve temel ihtiyaçların temini boyutlarında öğretmenlik mesleğine yaklaşan bireylerin mesleki adanmışlık düzeylerinin düşük olacağı söylenebilir. Bunun dışında ekonomik açıdan sıkıntılı bir çevreden gelen bireylerin lisans öncesi öğrenimlerinin de yeterli olmadığı düşünülebilir. Bununla beraber bireysel özelliklerinin önemli bir bölümünün de çocukluk ve gençlik dönemlerinde ortaya çıktığı ya da geliştiği düşünöldüğünde toplumun dezavantajlı kesimlerinden gelen bireylerin sahip olması gereken kişisel yeterliliklerinin bir bölümünde sıkıntı yaşayabilecekleri düşünülebilir (Yeşilyaprak, 2004).

2.5.2.3 Öğretmenlerin Çevre ile İlişkileri

Sosyal statünün bireyin toplumdaki yerini belirlediği varsayımından yola çıkarak öğretmenlerin sosyal statülerinin değeri lenmesinde büyük ölçüde çevre ile kuracakları ilişkinin önemli olacağı söylenebilir (Turner, 2001). Paydaşları ile iyi ilişkiler ve iletişim kurabilen bir öğretmenin saygınlığı da diğerlerine göre yüksek olur. İletişim ve ilişki kurmada başarısız olan bir ğretmen kendisinden beklenenleri yerine getirirken de başarılı olmayacaktır. Çağdaş toplumlarda ğretmen toplumun

her açıdan gelişmesine katkı sağlayacak bir konumda kendisini değerlendirmelidir (Ünal ve Ada, 2001).

Bulunduğu çevrenin sosyal ve ekonomik durumunu iyi değerlendiren ve çalışmalarını bu durumu temele alarak yapılandıran öğretmenler başarılı olma konusunda daha şanslıdır. Bunları önemsemeyen çevresinden, öğrenci ve velisinden; kısaca tüm paydaşlarından uzak yapacağı eğitim ve öğretim faaliyetlerini planlayan ve uygulayan öğretmenlerin başarılı olmaları oldukça zordur. Öğretmen öğrencilerinin içinden çıktıkları çevreyi çok iyi tanıyan; onların ilgi, yetenek ve beklentilerinin farkında olan ve öğretim yöntem ve stratejilerini geliştirirken bireysel farklılıkları da göz önünde bulunduran bir yaklaşım içinde olmalıdır (Çakıroğlu, 2005).

2.5.2.4 Öğretmenlerin Siyasetle İlişkileri

Cumhuriyetin ilk yılları ve çok partili siyasi hayata geçiş döneminde öğretmenlerin siyasetle olan ilişkileri bugünkü durumundan çok uzak ve mesafelidir. Tek parti döneminde öğretmen devletin bir temsilcisi olarak gittikleri her yere cumhuriyetin değerlerini taşımışlardır. Bu nedenle de siyasi ve ekonomik olarak çok fazla bir güçlük yaşamamışlardır (Akyüz, 2001). Çok partili hayata geçişle beraber öğretmenlerin sendikal örgütlenmeleri ve dernek yapılanmaları gündeme gelmiştir. Bu durum onların siyasi akımların etkisine girerek siyasi görüş açısından ayrışmalarına neden olmuştur. İktidarda olan siyasi partilerle ilişkilerin iyi olduğu dönemlerde özlük haklarında iyileştirmeler yapıp ve sosyal statüleri değer kazanırken diğer durumda sosyal statüleri ve özlük haklarında bir gerileme yaşamışlardır. Dönem dönem bazı eğitim sendikaları ya da kimi dernekler kapatılarak faaliyetleri yasaklanmıştır. Özellikle 1970’li yılların siyasi atmosferi içerisinde öğretmenler arasında görüş farklılıklarından kaynaklanan okullara kadar yayılan kampaşmalar yaşanmış. Bu durum zaman zaman öğrenim faaliyetlerinin aksamasına neden olacak kadar ağırlaşmıştır (Sakaoğlu, 2003).

Siyaset ile aralarında oluşan diğer bir sorun alanı siyasi iradelerin aynı görüşü paylaşmayan öğretmenlere karşı ortaya koyduğu keyfi uygulamalardır. Ayrıca politik çıkarların eğitim politikalarının önüne geçtiği alan dışı atama keyfilidir.

Öğretmenlerin kariyer basamaklarında yükselmeleri, yönetici olarak bir üst makamda ya da makamlara görevlendirilmeleri öğretmenlerin iktidara olan yakınlıklarıyla hep yakın ilişkili olmuştur. Öğretmenlerin siyaset kurumuyla etik olmayan bu ilişkileri mesleğin sosyal statüsüne de ciddi olarak zarar vermektedir. Toplum ve öğretmenler açısından görevde yükselmelerde ve bir takım istisnai yer değişikliklerinde siyasi partilerin etkilerinin yüksek olduğu inancı yaygındır (Öztürk, 2001).

Ülkemizde öğretmenlerin sosyal statüleri kendi içinde de bireysel farklılıklar göstermektedir. Öğretmenlerin çalıştıkları eğitim bölgesinin sosyo-ekonomik durumu, yerleşim yeri ile çalıştıkları çevrenin kültür yapısı ve branş faktörlerinin bu duruma neden olduğu söylenebilir (Ataunal, 2000).

Öğretmenlik mesleğinin saygınlığının düşmesinde etkili olan faktörlerden biri de mesleğin giderek kadın mesleği haline dönüşmesidir. Erkek egemen toplumlarda erkeklerin çoğunluğu teşkil etmediği mesleklerin sosyal statüsü daha düşük algılanmaktadır (Uluğ, 2003).

Çakıroğlu'na (2005) göre öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünün geliştirilmesi için; öğretmen yetiştiren lisans programlarının niteliği geliştirilmelidir, öğretmen adaylarının belirlenmesinde yazılı yarışma sınavları ile beraber adayların psikolojik durumları ve kişisel özelliklerinin de mesleğe uygun olup olmadığı belirlenmelidir. Ayrıca öğretmen yetiştiren kurumların yeterliliklerinin yükseltilmesi, öğretmenlerin adaylık programlarının yeniden düzenlenmesi, öğretmenlerin bilgi ve görgülerinin arttırılması için yurtdışı gezi ve gözlem etkinliklerinin yapılması, hizmet içi eğitimin ihtiyacı karşılayacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Öğretmenlerin özlük hakları ile çalışma koşullarının da iyileştirilmesi sosyal statülerinin yükselmesinde etkili olacaktır.

Saygınlık, başkalarının değer yargıları içerisinde elde edinilen ve devamlılığı arzu edilen pozitif değerlendirmelerin kavram olarak ifade edilmesidir. Bireyler etkileşim içerisinde oldukları başka insanlara kendilerini sunarlar. Toplumdaki rolleri ve işgal ettikleri konuma göre başkaları tarafından saygı görürler. Saygınlık bireyler arasında ortaya çıkan etkileşimler sonucu elde edilen sosyal değeri ifade etmektedir.

Birey sahip olduğu saygınlığı korumak ve sürdürmek ister (Lin ve Yamaguchi, 2011).

Saygınlık görmek, başkaları tarafından önemsenmek birey açısından bir ihtiyaçtır. Saygı görmek güdülenme kuramlarının da üzerinde durduğu önemli bir kavramdır. Saygınlık ya da itibar görme durumu Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramına göre kendini gerçekleştirme öncesi basamakta gösterilmektedir (Başaran, 1982).

2.6 Öğretmenlerin Gözünde Mesleğin Saygınlığı

Herhangi bir meslek mensubunun mesleği ve kendisi hakkındaki düşünceleri o kişinin davranışlarına yön vermekte ve mesleğini icra etme başarısını etkileyebilmektedir (Akyüz, 1997). Öğretmenliğin toplum nezdindeki statüsü kadar, öğretmenlerin mesleklerini ne kadar saygın gördükleri ve toplumun kendilerine olan bakış açılarını nasıl değerlendirdikleri de mesleki statü ve mesleki tatmin bakımından önem arz etmektedir. Türkiye'de öğretmenlerin kendi mesleklerine yönelik saygınlığa yönelik görüşleri değişik çalışmalarda ortaya konulmuştur. Örneğin Eğitim-Bir-Sen'nin 2004 senesinde Türkiye genelinde 9.790 öğretmenle yaptığı çalışmada öğretmenlerin sorunlarına odaklanılmış, araştırmanın belirli bir bölümünde öğretmenlerin toplumsal statüsü değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Yapılan ankette öğretmenlerin icra ettikleri mesleklerinin toplum ve yönetim kademesindeki algılanışı ve öğretmenlik ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda öğretmenlerin toplum ve yönetim kademesinde saygınlık konusunda oldukça karamsar oldukları gözlenmiştir. Özellikle de MEB'in öğretmene yeterince değer vermediği kanaatinde olan öğretmenlerin yüzdesi 90,7 olarak çıkmıştır. Buda oldukça yüksek bir orandır (Eğitim-Bir-Sen, 2004).

Sözü geçen araştırmaya katılan öğretmenlerin önemli bir kısmı (% 88,7) kazandıkları ücretin hayatlarını devam ettirmek için yeterli olmadığını belirtmişler, çalıştıkları hizmet bölgesine göre ek ücretlendirme isteğinde bulunmuşlardır (% 90,8). Bu veriler doğrultusunda öğretmenlerin büyük bir kısmının aldığı ücretten memnun kalmadıkları söylenebilir. Öğretmenler kendi çocuklarının ilerde

öğretmenlik mesleğini seçip seçmeme konusundaki ifadeye de önemli bir oranda (% 64,3) olumsuz cevap vermişlerdir. Bu yanıt çerçevesinde öğretmenlerin gelecek adına da icra ettikleri meslekten pek umutlu oldukları söylenemez. Her ne kadar bu olumsuz ifadeler olsa da, “yeniden bir meslek seçmem gerekirse öğretmenliği tercih ederdim” yönündeki ifadeye katılımcı öğretmenlerin yarısından fazlası (% 56,1) olumlu yanıt vermişlerdir. Bu veri bizlere öğretmenlerin toplum ve yöneticiler açısından karamsar bir algıya sahip olmalarına karşın, mesleklerine karşı saygı ve sevgilerini hala koruduklarını göstermektedirler. Bu durumu destekleyen bir diğer bulguda katılımcıların mesleği iyileştirmeye yönelik yapılacak çalışmalara olumlu yanıt vermeleridir. Örneğin katılımcı öğretmenlerin (% 77) si performans değerlendirme uygulamasına olumlu bakmışlar (% 92) si öğretmenlerin yüksek lisans yapmasının desteklenmesini talep etmişlerdir. Genel olarak bakıldığında öğretmenlerin mesleklerinin yeterince saygın olarak görülmediğini düşündükleri ortaya çıktığı söylenebilir. Yine öğretmenlerin büyük bir kısmı (% 87,5)’i kitle iletişim araçları ve medyanın kendilerine yeterli değeri vermediğini ifade etmişlerdir.

2.7 İlgili Araştırmalar

Bu bölümde öğretmenlik mesleğinin toplumdaki saygınlığı üzerine yurt içinde ve dışında yapılmış araştırmalar bulunmaktadır.

2.7.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Küçük ve diğ. (2013), “Toplumsal öğretmenlik mesleğini algılama düzeyi” başlıklı bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın amacı, öğretmenlik mesleğine ilişkin olarak toplumun değer yargıları ve tutumlarının belirlenmesi olarak belirtilmektedir. Araştırma farklı meslek gruplarından 131 kadın ve 290 erkek olmak üzere 421 kişiye anket uygulanarak yapılmıştır. Öğretmenlerin sosyal çevreleri okul içerisinde ya da okul dışından edindikleri meslektaş arkadaşlarıyla sınırlı değildir. Toplumun hemen her kesiminde arkadaşlık ilişkileri bulunan öğretmenlerin akranları dışında da toplumun farklı katmanlarında yer alan kişilerin ya da meslek grubu temsilcilerinin de düşüncelerinin belirlenmesi araştırmanın konusunu temellendirmektedir. Öğretmenlik mesleği üzerine toplumun ve diğer meslek gruplarının mensuplarının

bakış ve tutumlarını belirlemek; öğretmene karşı var olan genel bakışın tespit edilmesinde önemlidir. Bu durum ayrıca mevcut durumun belirlenmesi kadar öğretmenlere karşı oluşmuş olumsuz değerlendirmelerin ortadan kaldırılması ve mesleki itibarlarının korunması açısından da önemlidir. Araştırmaya göre kamunun diğer alanlarında çalışan memurlar öğretmenlerin kendilerine göre çok daha fazla özlük haklarına sahip olduklarını ve az çalıştıklarını düşünmektedir. Buna karşılık kamu dışında farklı sektörlerde çalışanların öğretmenlere karşı daha pozitif bir bakış açısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılanlardan bir kısmı öğretmenlerin tatilinin çok fazla olduğunu, öğrencilere gerekli eğitimi veremediklerini ve aldıkları maaşı hak etmediklerini, derse geç girdiklerini, öğrencilerle yeterince ilgilenmediklerini ve ders dışı zamanlarda öğrencilere rehberlik etmediklerini belirtmektedir. Araştırma sonuçlarına göre katılanların % 86,46'lık bölümü öğretmenliğin sevilen ve saygı gören bir meslek olduğunu, % 80,28'i öğretmenlerin güvenilir, mütevazı ve sorumluluk sahibi kimseler olduğunu, % 68,17'si öğretmenliğin zor ve sorumluluk gerektiren bir meslek olduğunu düşünmektedir.

Karaman ve diğ. (2013) amacı öğretmenlik mesleğinin statüsü ve saygınlığını belirlemek olan bir araştırma yapmıştır. Araştırma Sakarya ili ilköğretim okullarında görev yapan ve farklı mesleki kıdeme sahip 20 öğretmenle görüşme yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler mesleki statülerinin aynı akademik eğitim seviyesine ait diğer meslek gruplarına göre daha düşük olduğunu, mesleki saygınlık açısından ise toplumdaki konumun halen koruduğunu ancak bu durumun son yıllarda olumsuz yönde etkilendiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmen görüşlerine göre mesleki saygınlığın azalmasında önemli olan faktörler ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan öğretmenle ilgili olumsuz açıklamalar, televizyon dizileri aracılığıyla ekranlarda yer alan öğretmen ve öğrenci karakterleri ile eğitim ortamları, aday öğretmenlerin yetiştirilmesinde yaşanan aksaklıkların eğitim öğretimi etkilemesi öğretmen saygınlığının azalmasına neden olmuştur. Ayrıca öğretmen atamalarında yaşanan sorunlar, atanamayan öğretmenler, öğrencilerin akademik başarısızlıkları karşısında Milli Eğitim Bakanlığının çözümü sınıf geçme sistemlerini değiştirme ile çözmeye çalışması ve serbest kıyafet

uygulaması bunun neticesinde öğrenci ve öğretmenin karşı karşıya getirildiği düşüncesinin yaygınlaşması öğretmenlerin saygınlığını olumsuz yönde etkilemiştir. Teknolojide yaşanan baş döndürücü gelişmelere bağlı olarak bilgiye erişimin son derece kolaylaşması öğretmenin, eğitimci olarak konumunu tartışılır hale getirmiştir. Öğretmenlerin ekonomik durumları, ücretlerinin düşük olması, eğitim yöneticilerinin sergiledikleri olumsuz tavırlar öğretmenliğin saygınlığının azalmasında rol oynayan diğer faktörlerdir. Öğretmen yetiştirme programlarının yetersizliği, sürekli değişen öğretim programları, başarı kriterlerinin sınav sonuçlarına endeksli değerlendirilmesi ve dershanelerin eğitimin merkezine yerleşmesi öğretmenlerin mesleki statü ve saygınlığının azalmasına neden olan diğer önemli faktörlerdir.

Topkaya, Altinkurt, Yılmaz ve Dilek (2013) ilköğretimin farklı kademelerinde görev yapan 329 öğretmen üzerinde “Saygınlığını yitirme kaygısı ile örgütsel sinizm arasındaki ilişkiler” başlıklı bir araştırma yapmıştır. Amacı, öğretmenlerin saygınlığını yitirme kaygısı ile örgütsel sinizme ilişkin görüşleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi olan araştırmada; öğretmenlerin saygınlığını yitirme kaygılarının orta düzeyin üzerinde olduğu buna karşılık örgütsel sinizm düzeylerinin ise ortay düzeye yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin saygınlığını yitirme kaygılarının cinsiyet, branş ve kıdeme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmazken örgütsel sinizm düzeyleri kıdem değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca “çalıştığı kurumdan uzaklaşma”, “performansı düşüren etkenler” ile “okula karşı olumsuz tutumlar” alt boyutları arasında düşük düzeyde ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Semerci, Semerci, Eliüşük ve Kartal (2012) “Öğretmenlik mesleğinin gündemine ilişkin öğretmen görüşleri” başlıklı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini Bartın ilinde görev yapan 554 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin % 46,6’sı kendilerini mesleklerinde mutsuz hissetmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 56,7’si ülke genelinde saygınlık düzeyinin % 25 ve altında olduğunu, % 12,9’u % 26-30 aralığında olduğunu Bartın ili içinse öğretmenlerin % 47,8’i saygınlığın % 25 ve altında % 15,0’ı % 26-30 aralığında olduğunda belirtmektedir.

Tunacan ve Çetin (2009) “Lise Öğretmenlerinin İş Doyumunu Etkileyen Faktörlerin Tespitine İlişkin Bir Araştırma” başlıklı araştırmasında amaçlarının İstanbul ili Beykoz ilçesinde resmi liselerde çalışan öğretmenlerin iş doyum düzeylerini ve iş doyumlarına etki eden faktörleri belirlemek olduğunu belirtmektedir. Araştırmanın örneklemini 265 öğretmen oluşturmaktadır. Verilerin analizi için SPSS 11.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin iş doyumunu düzeyi ile işin kendisi, yönetici ve çalışma arkadaşları, ulaşım ve çalışma saatleri, mesleğin saygınlığı gibi faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin en çok tatmin oldukları faktörlerin iş güvencesi, işin kendisi ile ulaşım ve çalışma saatleri faktörleri olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık öğretmenler açısından mesleğin saygınlığı faktöründen duyulan doyum beklenmedik bir şekilde 3,5 puanın altında ve faktör sıralamasında 5. sırada olduğu belirlenmiştir.

Nar (2009), “İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin arkadaşlık başarı ve statü çabaları ve bu çabaların örgütsel vatandaşlık davranışlarıyla ilişkisinin incelenmesi” başlıklı bir çalışma yapmıştır. Örgütsel vatandaşlık davranışlarının belirlenmesinde Van Dyne Graham ve Dienesch tarafından geliştirilen “Örgütsel Vatandaşlık Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıları başarı, güdü ve statü yönelimlerini ölçmek için de Piotrowski ve Barrick Stewart’in geliştirdiği güdü yönelimi envanteri ile çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Ataşehir ilçesinde görev yapan 254 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların başarı, statü ve arkadaşlık yönelimleri ile örgütsel vatandaşlık arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların başarı yönelimindeki artışın örgütsel vatandaşlığı olumsuz etkilediği buna karşılık arkadaşlık yönelimindeki artışın örgütsel vatandaşlık davranışlarını da arttırdığı tespit edilmiştir. Bunun dışında katılımcıların kurallara uyma davranışını diğer maddelere göre daha çok benimsedikleri ortaya konmuştur.

Eğitim-Bir- Sen (2008) ’in 1.553 öğretmenle yaptığı “Öğretmenlerin Meslek Memnuniyeti Araştırması” adlı çalışması yukarıda bahsedilen 2004 yılındaki çalışmanın bulgularına paralel bulgular meydana koymuştur. 2008 yılındaki çalışmada öğretmenlerin karamsarlığının biraz daha arttığı ortaya konulmuştur.

Meslek olarak tekrar öğretmenliği seçmeye yönelik maddeye 2004 yılında katılımcıların % 56,1'i olumlu yanıt verirken, 2008 yılında bu oran % 53,2'ye düşmüştür. Bunlarla birlikte öğretmenlere mesleki memnuniyetsizliklerinin gerekçeleri sorulmuş, katılımcıların % 39,2'si memnuniyetsizlik gerekçeleri olarak elde ettikleri gelirin yetersiz olması, % 23,1'i mesleğin yıpratıcı olması, % 13,2'si sosyal olanakların az olması, % 11'i ise mesleki tatminin az olması olarak cevap vermişlerdir. Ayrıca öğretmenler kendilerine verilen değer hakkında ne düşündükleri sorusuna, genel olarak öğrencilerin kendilerine değer verdiklerini ancak bakanlığın kendilerine gereken değeri vermediğini ifade etmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığının, öğretmenlerin kendileri ve sorunları ile pek ilgilenmedikleri ve dikkate almadıkları öğretmenlerin genel bir kanaati olduğu söylenebilir. 2008 yılındaki bu araştırma öğretmenlerin kendi bakış açılarından, mesleki durumları konusunda karamsar bir tablo ortaya koymuş, mesleki memnuniyeti sağlayacak düzenlemelerin henüz bir politika olarak uygulamaya geçirilmediği ortaya konulmuştur. Son dönemlerde de durumun düzeldiğine dair bir bulgu söz konusu değildir.

Taşkaya (2007), “Eğitimde niteliğin artırılması ve öğretmenlerin statüsünün iyileştirilmesinde kariyer basamaklarının değerlendirilmesi” başlıklı bir araştırma yapmıştır. Amacı, öğretmenlik mesleğinin kariyer basamakları biçiminde yapılandırılmasının eğitimin niteliğini artırması ve öğretmenlerin statüsünü iyileştirmesi açısından; müfettiş, öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi olan araştırmada öğretmenlik mesleğinin kariyer basamakları içinde değerlendirilmesinin öğretmenlerin statüsünde çok fazla bir etkiye neden olmadığı statüyü az derecede arttıracığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma nicel ve nitel veri toplama yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 915'i nicel ve 30 katılımcısı nitel olmak üzere toplam 945 katılımcı oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmada tek yönlü varyans analizi (ANOVA), t testi, Dunnet C ve LSD testi kullanılarak verilerin analizi yapılmıştır. Katılımcı görüşlerine göre “Kariyer Basamakları Yükselme Sınavı” ve “Sicil Notu” bölümündeki ölçütler katılımcılar tarafından kabul görmemiştir.

Gökırmak (2006) “Öğretmen statüleri üzerine bir araştırma” başlıklı araştırmasında amacını günümüz koşullarında görev yapan ilköğretim öğretmenlerinin sosyal statülerini nasıl algıladıklarını araştırmak olarak belirtmektedir. Çalışmanın örneklemini Bahçelievler ilçesinde bulunan 36 devlet okulunda görev yapan 350 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin işe alınmalarında mesleki bilgi ve yeterliliğin aranması, öğretmenlerin hizmet içi eğitim görmeleri, üniversite giriş sınavlarında yüksek puan alan öğrencilerin öncelikli tercih etmesi öğretmenlerin toplumsal statülerini arttıran faktörlerdir. Bunun yanında öğretmenlerin kamu güvencesi içerisinde çalışmaları statüyü olumlu etkileyen bir faktör olarak görülmektedir. Buna karşılık öğretmenlerin yer değiştirmeleri ile görevde yükselmelerinde yapılan ayrımcılık, öğretmenleri ekonomik düzeylerinin yetersizliği öğretmenlerin toplumsal statülerini düşüren faktörler olarak tespit edilmiştir. Yöneticilerin öğretmen sorunlarıyla ilgilenmede isteksizliği, yer değiştirme ve görevde yükselme olanaklarının şeffaf olarak kullandırılmaması durumları öğretmen görüşlerine göre araştırma bulgularında ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin toplumsal statülerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Eğitim-Bir- Sen (2004), amacı dünyada ve Türkiye’de öğretmenlik mesleğine ilişkin genel durumunu ortaya koymak olan bir çalışma yapmıştır. Araştırmada ülkenin durumu dünyadaki örnekleriyle karşılaştırılarak belirlenmeye çalışılmış ve konuyla ilgili yapılacak diğer çalışmalara kaynaklık teşkil etmesi hedeflenmektedir. Çalışmada literatür taramasının yanı sıra karşılaştırmaya veri sağlaması açısından Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, Kültür Örgütü ve Avrupa Eğitim Bilgi Ağı gibi uluslararası kuruluşların konuyla ilgili yaptıkları araştırmalar incelenmiştir. Çalışmada uluslararası araştırmalarda yer alan diğer ülkelere ilişkin analizler ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Araştırmanın örneklemini 9.790 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin toplumsal kökeni statü itibarıyla anne ve babalarının statüleri kendi statülerinin altında tespit edilmiştir. Katılımcıların % 60’nın hizmet içi kurslara katıldığı, % 12,5’inin akademik eğitim aldığı ve % 90’ının toplumun ve Milli Eğitim

Bakanlığının öğretmenlere hak ettikleri değeri vermediğini belirtmektedir. Ayrıca katılımcıların sadece % 25'i iş doyumu yaşarken % 80'inin mesleki kariyer basamaklarına olumlu baktığı tespit edilmiştir.

Özpolat (2003), amacı sosyolojik açıdan öğretmenlik mesleğini ve öğretmenlerin toplumdaki yerini belirlemek olan bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini Zonguldak ilinde görev yapan 549 öğretmen, 550 veli ile 628 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcı öğretmenlerin % 83,9'u toplumsal statülerinin azaldığını ifade etmektedir. Katılımcı velilerin % 81,7'si öğretmenlik mesleğini çok önemli olduğunu belirtmelerine karşılık yalnızca % 50,8'i öğretmenlere çok değer verdiğini ifade etmiştir. Ayrıca katılımcı öğretmenlerin sadece % 2,2'si devletin öğretmene çok değer verdiğini düşünmektedir. % 74,4'ü ise devletin mesleğe az derecede önemsedini ifade etmiştir.

Boyacı (1999), amacını Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve politik gelişimi dâhilinde öğretmenlik mesleğinin değişen sosyo-ekonomik statüsünü ve profesyonelleşme sürecinin incelenmesi olarak belirtmektedir. Araştırma Eskişehir ilinde görev yapan 396 ilkokul öğretmeni ve 187 lise öğretmeni üzerinde yapılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin sosyal kökenleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik görüşleri ortaya çıkarmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre özellikle lise öğretmenleri açısından öğretmenlik mesleği, yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli bir iş olarak görülmektedir. Ayrıca sosyal statüsü ve toplumsal saygınlığı düşüktür. Ayrıca ilkokul öğretmenlerine göre geldikleri toplumsal köken açısından elde edebilecek en önemli iş olarak görülmektedir. Yine lise öğretmenleri saygınlığı daha yüksek bir işe geçmek için bir fırsat olarak görmektedir. Öğretmen görüşlerine hizmet öncesi öğretmenlik mesleği toplumun alt grupları açısından kolayca erişilebilen ve ekonomik getirisi önemli görüldüğü tespit edilmiştir.

Tok (1997), "Öğretmenlik mesleğinin öğretmenlerin gereksinimlerini karşılama düzeyi" başlıklı araştırmasında amacını öğretmenlik mesleğinin, öğretmenlerin gereksinimlerinin ne kadar karşılandığını ortaya çıkarma olarak belirtmektedir. Araştırma 1997 yılında Ankara ilinde görev yapan 50 ilkokul öğretmeni üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlik mesleğinin

saygınlık uyandıran bir meslek olduğuna katılım % 36 olarak tespit edilmiştir. Önemli bir diğer tespit ise kararsızların oranının % 38 olarak ortaya çıkmasıdır. Ayrıca araştırma katılanların % 85'i öğretmenliği sıkıcı bir meslek olarak görmektedir. Araştırmaya katılanların tamamı öğretmenlerin yaptıkları işi ve etkilerini önemsediklerini ifade etmiştir.

Kara (1996), "Öğretmenlerin Statü Düzeyleri" başlıklı araştırmasında, amacını milli eğitim sistemimizin temel unsuru olan öğretmenlerin mesleki ve toplumsal statülerinin ne düzeyde olduğunu saptamak ve statülerinin daha da yükseltilmesi için gerekli çözüm önerilerini ortaya koymak olduğunu belirtmektedir. Verilerin analizinde SPSS programlama kullanılarak istatistikî bulgular ortaya konmuştur. Ayrıca verilerin analizinde t-testi ve varyans analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumsal statüleri yüksekken günümüzde düşük bir statüye sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcılar öğretmenlerin toplumsal statülerinin azalmaya devam ettiğini düşünmektedir. Katılımcı görüşlerine göre öğretmen statülerinin azalmasında en önemli etken mesleğin ekonomik getirisinin düşük olmasıdır. Katılımcılar ihtiyaçlarını karşılamak için mesleki kazançlarının yetersiz olduğunu ve ek gelir getirecek işlere yöneldiklerini ifade etmiştir. Buna karşılık katılımcılar mesleği, kutsal bir meslek olarak görmektedirler.

2.7.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Hargreaves (2009), "Öğretmenlerin ve Eğitimin Prestij ve Statüsü" başlıklı araştırmasında öğretmenlerin yeni jenerasyonu hayata hazırlama ve çocukların zekâ gelişimini sağlama ile görevli olduklarını belirtmektedir. Dışarıdan bakıldığında öğretmenlerin yüksek statü ve saygınlığa sahip olmaları gereklidir. Ancak gerçekte durum pek de böyle değildir. Bazı ülkelerde öğretmenler yüksek maaş ve rahat çalışma koşulları içerisinde çalışırken diğer yanda farklı ülkelerde yaşamlarını sürdürmek için başka işlerde de çalışmak zorunda kalabiliyorlar. Bununla beraber aylarca maaş almadan çalışana öğretmenlerin varlığından da söz edilmelidir. Lortie (1975), öğretmenlerin mesleğin ekonomik getirisi gibi maddi beklentilerden çok iş doyumunu ve sosyal statü ve saygınlık beklediklerini yaptığı araştırma sonuçlarına göre

tespit etmiştir. Öğretmenler açısından rehberlik ettikleri ve eğitimlerinden sorumlu oldukları çocukların ileriki yaşantılarında başarılı olmaları daha önemli bir ödüdür. Araştırmada statü ve prestijle ilgili literatür taramasına yer verilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin statülerini belirleyen etkenler ile çeşitli politikaların etkisi araştırılacaktır.

Javam (2003), “İran eğitim sistemi ve öğretmen eğitimi” konulu araştırmasında tarama ve görüşme yöntemlerini kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre İran eğitim sisteminin en önemli sorunun öğretmen yetiştirme olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin statülerinin düşük olması ise araştırmada bulgularan önemli sorun alanlarından biridir. Katılımcı görüşlerine göre öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün düşük olması üniversite adaylarının tercihlerinde belirleyici rol oynamakta, yüksek puan alan adayların öğretmenliği tercih etmemelerine neden olmaktadır. Öğretmenlerin statülerinin yükselmesi için maaşların arttırılması ve hizmet öncesi eğitimin iyileştirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Fwu ve Wang (2002), “Tayvan’da Öğretmenlerin Sosyal Statü Durumları” konulu başlıklı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin sosyal statü durumları diğer ülkelerdeki meslektaşlarına göre daha yüksektir. Ayrıca katılımcıların yaptıkları işe ilişkin memnuniyet düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin mesleklerine ilişkin iş doyumunu yaşadıkları söylenebilir. Bu sonuçlar Tayvan Hükümetinin öğretmen eğitime, okullaşma politikalarına ve genel anlamda eğitime verdiği önemin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olabilir. Eğitimle ilgili ortaya konan politikalar da Tayvan toplumunun kültürel, tarihi ve siyasi gelişiminin önemli bir payı vardır. Tayvanlı öğretmenlere duyulan toplumsal saygının ve sahip oldukları yüksek sosyal statünün temelinde Çin kültürel etkilerinin Japon kolonizasyonundan kalma kültürel değerlerin de önemli rolü bulunmaktadır. Ancak bütün dünyada olduğu gibi küreselleşmenin bir sonucu olarak Tayvan’da son yıllarda politik ve kültürel alanda önemli değişimler görülmektedir. Bu nedenle Tayvan için öğretmenlerin sosyal statüsü yakından takip edilmelidir.

Hoyle (2001), “Eğitim Liderliği” başlıklı araştırmasında öğretmenleri işlerine tutkun bireyler olarak, koruma ve eğitim düzeylerini iyileştirme ve onların iş doyumlarının sağlanmasının mesleki statü ve saygınlıklarının artırılması ile sağlanabileceğini tespit etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre statü üç bağımsız unsura sahiptir. Araştırmada ayrıca öğretmenlerin sosyal statü ve saygınlıklarını etkileyen faktörler ile tespit edilen faktörlerin öğretmenliğin statüsüne ne derecede etki ettikleri araştırılmıştır. Araştırmada mesleğin profesyonelleşmesinin statü ve saygınlığa olan etkileri de tespit edilmeye çalışılmıştır.

Van Houten (2000), “Profesyonelleşmenin öğretmenliğe yeni başlayanların sosyalleşmesi üzerine etkisi” konulu araştırmasında literatür araştırmasında pek çok kaynaktan yararlanmış ve çoklu yöntem kullanmıştır. Verilerin toplanmasında Fransa’nın farklı bölgelerinde çalışan yeni öğretmenler, yöneticiler, formatör öğretmenler ve eğitimcilerin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada tarama, görüşme ve gözlem yöntemlerine yer verilmiştir. Katılımcı görüşlerine göre mesleki açıdan profesyonelleşme; öğrencileri hayata hazırlama becerisi olarak ifade edilirken, katılımcıların bir kısmı işini en iyi şekilde yapmak için ortaya konan çaba olarak tarif etmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu öğretmenlerin statü durumları ile profesyonelleşme arasında bir ilişki olmadığını düşünürken bir bölümü statüdeki artışın profesyonelleşmeyi de olumlu yönde etkileyeceğini belirtmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin statülerinin belirlenmesinde görev yaptıkları okulunun türünün ve bulunduğu yerleşim biriminin de etkili olduğu tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma gurubu ile araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanmasında izlenen yol ve verilerin çözümlenmesinde uygulanan betimsel işlemler üzerinde durulmuştur.

3.1 Çalışmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim kullanılmıştır. Olguyu ortaya çıkaran etkenler, durumun etkileşimde olduğu başka durumlara etkisi ve duruma yönelik etkenler durum yani örnek olay çalışmalarında bir bütünlük içinde ele alınır. Her durumun diğer bir durumdan farklı olması nedeniyle genelleme yapılamaması, olgu bilim araştırmalarını diğer yöntemlerden ayıran en belirgin özelliktir. Herhangi bir olgu bilim araştırmasında, sonuçları benzerlik gösteren başka bir olgu bilim araştırması veri olarak referans alınabilir ve kullanılabilir (Köse, 2010).

Olgu bilim çalışmaları bir veya birden çok olayın, sosyal grubun ya da programın veya birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelenip araştırıldığı yöntemidir. Bir varlığın ya da olgunun zamana ve mekana bağlı tanımlandığı ve özelleştirildiği bir araştırma türüdür. Olgu bilim araştırmaları örnek olay çalışmaları olarak da ifade edilir (McMillan, 2000).

Görgül bir araştırma yöntemi olan olgu bilim araştırmaları güncel bir konuyu kendi yaşam şartları içerisinde, yerinde çalışan; olgunun ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların net olmadığı, bir veya birden çok veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılır (Yin, 1984).

3.1.1 Olgu Bilim Çalışmasının Planlanması

Görgül araştırmalar bütünüyle açık veya kapalı bir araştırma desenine sahiptirler. Desen; araştırma adına oluşturulan soruları, elde edilen verileri ve ulaşılan bulguları birbiriyle ilişkilendiren mantıksal bir kurgu ürünüdür. Kısaca diyebiliriz ki araştırma sürecinin ilk aşamasından son aşamasına kadar rehberlik eden bir eylem planıdır. İlk aşama araştırmanın başında sorulacak ve cevaplandırılacak

soruları; son aşama ise araştırmanın başında sorulan soruları ve elde edilen yanıtları ya da sonuçları ifade eder (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu açıdan değerlendirildiğinde her araştırma deseni şu dört temel soruyu hedef alır. Bunlar: “Çalışmada kullanılacak sorular nelerdir?”, “Elde edilen verilerden hangileri bu sorularla ilgilidir?”, “Toplanması gereken veriler hangileri olmalıdır?”, “Elde edilen sonuçların analizi nasıl yapılmalıdır?”. Görüldüğü üzere desen bir plandan çok daha fazlasıdır. Araştırma deseninde temel amaç elde edilen veriler ve bulgular yoluyla araştırma sorularına cevaplar bulmak ve araştırma sorularının dışında kalan yerlerde veri toplamamaktır.

Bir örnekle bu durumu açıklayacak olursak; tek bir okulla çalışmak isteyen bir araştırmacı, araştırma sorularını hazırlarken çalıştığı okulun başka okullarla ilişkisini yaptığı araştırmanın ana hedefi yaparsa, bu amaçla sorulan sorular arasında ortaya çıkan farklılık hemen kendini belli eder. Yaptığı araştırmada çalışılan okulun diğer okullarla olan ilişkisini de araştırmasına dahil etmek isteyen araştırmacı diğer okulları da araştırmaya dahil etmelidir. Tek bir okul çalışılarak diğer okullarla ilişkisinin tespit edilmesi veya tanımlanması mümkün olmayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Yıldırım ve Şimşek’ e (2013) göre olgu bilim araştırması yapılırken izlenmesi gereken aşamalar aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

1. Araştırma için gerekli soruların hazırlanması.
2. Araştırmaya ilişkin alt problemlerin belirlenmesi.
3. Analiz yapılacak birimin planlanması.
4. Araştırılacak durumun belirlenmesi.
5. Araştırmaya katılacak kişilerin seçilmesi.
6. Araştırma sonunda elde edilen verilerin toplanması ve bunların alt problemlerle ilişkilendirilmesi.
7. Elde edilen verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması.

8. Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması neticesinde olgu bilim araştırmasının raporlaştırılması.

3.2 Araştırma Deseni

Yapılan araştırmada olgu bilim araştırması deseni olarak bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Alan yazında dört çeşit çalışma deseninden bahsedilebilir. Bunlar bütüncül tek durum deseni, iç içe geçmiş tek durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni ve iç içe geçmiş çoklu durum deseni. Bu araştırma desenleri Şekil 3.1’de gösterilmiştir (Yin, 1984).

	Tek durum	Çoklu durum
Bütüncül (tek bir analiz birimi)	Tür 1	Tür 2
İç içe geçmiş (çoklu analiz birimleri)	Tür 3	Tür 4

Şekil 3.1 Olgu bilim araştırması Desenleri

Şekil 3.1’e göre bütüncül tek durum deseninde sadece bir analiz vardır. İlk olarak, bütüncül durum analizleri sağlam bir kuramın doğrulanması ya da çürütülmesi için kullanılabilir. İkinci olarak da kriterlere uymayan aşırı ya da aykırı durumların çalışılmasında bütüncül tek durum deseni kullanılabilir. Bu özelliklere sahip durumların tek başlarına bir araştırmaya konu olması normaldir. Benzer özellikler gösteren bireylerle çok sık karşılaşılmayacağından bu bireylerin içerisinde örneklem seçilemeyebilir. Üçüncü olarak bir araştırmacı daha önce hiçbir araştırmaya konu olmamış bir durumu bütüncül tek durum deseni kullanarak çalışabilir. Bu tür bir çalışmayla daha sonra yapılacak araştırmalara öncü nitelik sağlanmış olacaktır (Yin, 1984).

Araştırmada, nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu hazırlanırken soruların kolay anlaşılır olmasına, spesifik sorular sorulmasına ve soruların açık uçlu olmasına dikkat edilmiştir. Varsayıma dayalı, dolaylı ve yönlendirici nitelikli sorulardan da kaçınılmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile Azize Abdulkadir Hamamcioğlu Ortaokulunda görev yapan öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır.

3.3 Araştırma Gurubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim ve öğretim yılında Gaziantep ili, Şehitkâmil ilçesine bağlı Azize Abdulkadir Hamamcıoğlu Ortaokulunda çalışmakta olan 23 ortaokul öğretmeni oluşturmaktadır.

Yıldırım ve Şimşek' e (2013) göre günümüzde nitel araştırmalarda kullanılan örnekleme yöntemleri zıt uçlara yer veren doğrusal bir çizgi üzerinde incelenebilir. Buna göre çizginin bir ucunda nicel araştırma geleneği içinde geliştiği bilinen olasılık temelli örnekleme yöntemleri diğer ucunda ise nitel araştırma geleneği içerisinde gelişmiş amaçlı örnekleme yöntemleri yer alacaktır. Bu durum Şekil 3.2' de gösterilmiştir.

Şekil 3.2 Örnekleme Yöntemleri

Şekil 3.2 incelendiğinde amaçlı örnekleme yöntemleri nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Patton' a (1987) göre olasılık temelli örnekleme yöntemi temsilin sağlanması açısından evrene genellemeler yapmada önemli avantajlar sağlarken, amaçlı örnekleme yöntemi; zengin bir bilgi birikimine sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine araştırılmasına olanak tanımaktadır.

Aşırı ve aykırı durum örnekleme, ölçüt örnekleme, benzeşik örnekleme, tipik durum örnekleme, kartopu veya zincir örnekleme, maksimum çeşitlilik örnekleme, doğrulayıcı ve yanlışlayıcı örnekleme, kolay ulaşılabilir durum örnekleme ve kritik durum örnekleme, başlıca amaçlı örnekleme yöntemleridir (Patton, 1987).

Araştırmada uygulanan amaçlı örnekleme yöntemlerinden “Kolay Ulaşılabilir Durum Örnekleme”, Yıldırım ve Şimşek' e (1987) göre araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Genellikle “Kolay Ulaşılabilir Durum Örnekleme” araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma imkânının olmadığı durumlarda tercih edilir.

Yöntemin ön plana çıkan en önemli dezavantajı diğer örnekleme yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalara göre genelleme yapma konusunda araştırmacıya daha az imkân tanınmasıdır (Patton, 1987). Araştırma gurubuna ilişkin demografik bilgiler Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Çalışmada Yer Alan Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine Göre Dağılımı

KOD	CİNSİYET	MEDENİ	YAŞ	KIDEM	BRANŞI	EĞİTİM
Y1	Kadın	Evli	34	9	Sosyal bilgiler	Lisans
Y2	Erkek	Evli	43	21	Sınıf Öğretmenliği	Y.Lisans
Y3	Erkek	Evli	48	25	Fen Bilgisi	Lisans
Y4	Erkek	Evli	43	16	Türkçe	Lisans
Ö1	Erkek	Evli	28	4	Türkçe	Y.Lisans
Ö2	Erkek	Evli	33	10	Bilişim ve	Lisans
Ö3	Erkek	Evli	42	17	Matematik	Lisans
Ö4	Erkek	Evli	38	15	Türkçe	Lisans
Ö5	Kadın	Evli	36	14	Görsel Sanatlar	Lisans
Ö6	Erkek	Evli	29	6	Teknoloji Tasarım	Lisans
Ö7	Bayan	Bekâr	22	2	Rehberlik	Lisans
Ö8	Bayan	Evli	35	13	Matematik	Lisans
Ö9	Bayan	Evli	37	13	Matematik	Lisans
Ö10	Erkek	Evli	43	21	Sosyal Bilgiler	Y.Lisans
Ö11	Erkek	Bekâr	42	15	Sınıf Öğretmenliği	Y.Lisans
Ö12	Erkek	Bekâr	26	4	Sınıf Öğretmenliği	Y.Lisans
Ö13	Erkek	Evli	35	14	Sosyal Bilgiler	Lisans
Ö14	Bayan	Evli	34	7	Fen bilgisi	Lisans
Ö15	Erkek	Evli	43	17	Sosyal Bilgiler	Lisans
Ö16	Erkek	Evli	37	13	Fen Bilgisi	Lisans
Ö17	Erkek	Evli	30	7	Türkçe	Lisans
Ö18	Bayan	Bekâr	24	2	Din Kültürü	Lisans
Ö19	Erkek	Bekâr	24	1	Türkçe	Lisans

Tablo 3.1’ de görüleceği üzere farklı branşlarda 19 öğretmen ve 4 yöneticinin görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmada kişisel değişken olarak cinsiyet, meslekteki toplam süre (kıdem), yaş ve branş (atama alanı) bilgileri katılımcılardan istenmiştir. Tablo 3.2’ de katılımcıların cinsiyet ile ilgili sıklık dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.2. Cinsiyet ile ilgili sıklık dağılımı

Cinsiyet	N	%
Bay	16	69,56
Bayan	7	30,44
Toplam	23	100

Tablo 3.2’de görüleceği üzere çalışmaya katılana 23 öğretmenden 15’i yani % 69,56’sı bay, 6’sı ya da % 30,44’ü bayan öğretmenleri teşkil etmektedir. Tablo 3.3 ‘de katılımcıların kıdem ile ilgili sıklık dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.3. Kıdem ile ilgili sıklık dağılımı

Kıdem	N	%
1-10 yıl	10	43,48
11-20 yıl	10	43,48
21yıl ve üstü	3	13,04
Toplam	23	100

Tablo 3.3’ de görüleceği üzere katılımcıların mesleki kıdemleri göz önüne alındığında % 43,48’i 1-10 yıl aralığında yine % 43,48’i 11-20 yıl aralığında ve % 13,04’ünün 21 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir. Tablo 3.4’ de katılımcıların yaş ile ilgili sıklık dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.4. Yaş ile ilgili sıklık dağılımı

Yaş	N	%
20-30 yaş	6	26,09
31-40 yaş	10	43,48
41 yaş ve üstü	7	30,43
Toplam	21	100

Tablo 3.4’de görüleceği üzere katılımı en yüksek yaş grubu % 43,48 ile 31-40 arası olurken, en düşük katılımlı yaş grubu ise 20-30 arası yaş grubu olmuştur. Tablo 3.5’ de katılımcıların branş ile ilgili sıklık dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.5. Branş ile ilgili sıklık dağılımı

Atama Alanı	N	%
Fen ve Teknoloji	3	13,04
Sosyal Bilgiler	4	17,39
Görsel Sanatlar	1	4,35
Teknoloji ve Tasarım	1	4,35
Bilişim Teknolojileri	1	4,35
Matematik	4	17,39
Rehberlik	1	4,35
Sınıf Öğretmeni	3	13,04
Türkçe	5	21,74
Toplam	23	100

Tablo 3.5’de görüleceği üzere öğretmenlerin atama alanı göz önüne alındığında örneklemin 3’ü Fen Bilimleri, 1’i Bilişim Teknolojileri, 4’ü Sosyal Bilgiler, 1’i Görsel Sanatlar, 1’i Teknoloji ve Tasarım, 3’ü Sınıf Öğretmeni, 1’i Rehber Öğretmen, 4’ü Matematik ve kalan 5’i Türkçe öğretmeni olmak üzere toplam 23 öğretmenden oluştuğu görülmektedir.

3.4 Veri Toplama Aracı

Araştırmada nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Sosyal bilimlerde görüşme tekniği veri toplamada bir yöntem olarak en çok tercih edilen araştırma yöntemlerinden biridir. Bundan dolayı genelde sosyolojik yöntemle eş anlamlı kullanılır duruma gelmiştir (Chadwick, Bahr ve Albrecht, S.1984). Araştırmacılar görüşme yöntemini başlangıçta kolay bir veri toplama yöntemi olarak değerlendirebilir. Ancak görüşme yöntemi; öngörü, zihinsel uyanıklık, duyarlık ve yoğunlaşma gibi birçok boyutu içine alan bir sanat ve bilim yaklaşımıdır (Patton, 1987).

Patton’a (1987) göre görüşme yönteminde temel amaç bireyin kendi iç dünyasını açmasını sağlamak ve onun bakış açısını anlamaya çalışmaktır. Gözlem

yoluyla elde edilmesi zor olan düşünceler, tutumlar, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi verilere görüşme yöntemi sayesinde kolaylıkla ulaşılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Stewart ve Cash (1985) görüşme türlerini yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşme olarak iki grupta inceler. Brannigan'a (1985) göre yapılandırılmış görüşmeyle görüşülen katılımcılardan elde edilen veriler arasındaki benzerliği ve farklılığı belirlemek ve buna göre bazı karşılaştırmalar yapmak temel amaçtır. Yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacının görüşme öncesinde hazırlayıp belli bir sırayla sorduğu sorular vardır. Bu yöntemde verilerin hızlı kodlanması ve analizinin kolay olması diğer yöntemlere göre en belirgin farklarıdır. Bu yaklaşımın diğer bir üstün yanı kendi kendine yapılan anketin tersine ihtiyaç duyulduğunda kaynak kişilerin sorulara cevap verilmesine olanak tanır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Görüşme formu hazırlanırken literatür taraması yapılmış ve eğitim bilimlerinde bir doçent, ve iki yüksek lisans mezununun uzman görüşlerine başvurulmuştur. Toplam iki soru bulunmaktadır. Görüşme soruları görüşmeden önce katılımcılara gösterilmiştir. Görüşmeler ortalama 10-20 dakika arası sürmüştür.

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde açık uçlu iki soru sorulmuştur. Bunlar:

1. Sizce günümüzde öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığı hak ettiği yerde midir? Neden?
2. Öğretmenlik mesleğinin toplumdaki saygınlığını arttırmak için neler yapılabilir?

İkinci bölümde ise öğretmenlerin kişisel bilgilerini öğrenmek için kişisel bilgi formu uygulanmıştır.

3.5 Verilerin Toplanması

Olgu bilim içerisinde değerlendirilen araştırmalarda veri toplama süreci, araştırmanın en kritik bölümüdür. Verilerin toplanma süreci üç aşamadan meydana

gelir. Yarı yapılandırılmış, ya da yapılandırılmamış görüşmeler, yazılı dokümanlar ve gözlem aşamalarından meydana gelen veri toplanması sürecinde; görüşme tekniği en çok tercih edilen veri toplama tekniğidir. Bununla birlikte görüşmeye kaynaklık etmesi açısından farklı teknikliklerle de ek olarak veriler toplanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Olgu bilim araştırmalarına kaynaklık eden bireyler ya da gruplar araştırmanın konusunu oluşturan olguyu yaşayan, aktarabilecek ya da anlatabilecek durumda olanlardan seçilir. Olgu bilim araştırmalarında çalışmaların şartlarının ortaya konmasında, problemin açıklanmasında veya probleme ilişkin çözümlerin tartışılmasında katılımcı görüşleri merkeze alınmaktadır. Elde edilen bilginin geçerliliği ya da güvenilirliğinde görüşülen kişi sayısının az olması önemli bir faktördür. Olguların ortaya çıkartılmasında görüşmeci esnek davranmalı, etkileşim ve empatiyi ihmal etmemelidir. Görüşme ortamında empatinin ve etkileşimin ortaya çıkması için görüşmeciye duyulan güvenin oluşması son derece önemlidir. Ancak bu şekilde bireyler araştırma için gerekli olan olguların ortaya çıkmasında içten ve samimi kimi yaşantı ve bilgileri araştırmacıya aktarabilirler. Bu açıdan bireyin yaşantılarını tüm derinliğiyle ortaya koyabilmesi için araştırmacının yoğun bir empatik etkileşim sunması gereklidir. Bu durum olguların ortaya çıkarılmasında araştırmacının elini güçlendirecektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmaların verilerine 2014-2015 öğretim yılı içerisinde ulaşılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarının uygulanmasında öncelikli olarak ilgili makamlardan gerekli izinler alınmıştır. İlgili izinlerin alınmasının ardından katılımcılarla görüşmeye başlanmıştır. Araştırma için ismi geçen okul içerisinde birden çok görüşmeler yapılarak görüşme formu farlı branşlardan öğretmenlere sorularak istekli öğretmenlere uygulanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanırken araştırma verilerinin bilimsel amaç dışında kullanılmayacağı ve 3. kişilerle asla paylaşılmayacağı hatırlatılarak sorulara içtenlikle ve nesnel bir tutumla yanıtlamaları istenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları bizzat araştırmacı tarafından uygulanmış ve her bir görüşme için görüşme süresi görüşme süresi 15 dakika ile 30 dakikalık aralıklar

olarak belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerde ise görüşme süreleri 10 dakika ile 20 dakika arasında sürmüştür. Öğretmenlerden ve yöneticilerden görüşmeye katılmak istemeyenler ya da isteksiz oldukları anlaşılanlar araştırmaya katılmaları için zorlanmamıştır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerin uygulanması yaklaşık 4 haftalık bir zaman almıştır. Araştırma verilerine kaynaklık eden görüşmeler bizzat araştırmacı tarafından yapılmış ve ses kayıt cihazları kullanılarak kayıt altına alınan görüşmelerin transkripsiyonu yapılmıştır. Görüşme kayıtlarının değerlendirilmesinde katılımcıların her birine bir kod verilerek sıralamaları yapılmıştır. Görüşme kayıtlarının incelenmesi ve sıralanması sırasında hiçbir kaydın değerlendirme dışı bırakılmasına neden olacak bir durum tespit edilmediğinden kayıtların tamamı değerlendirmeye alınmıştır.

3.6 Verilerin Analizi

Olgu bilim araştırmalarında veri analizi yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için yapılır. Olgu bilim araştırmalarında ağırlıklı olarak içerik analizi yöntemi kullanılmaktadır. Söz konusu analizin yazılı ve sözlü verilerin sistemli bir analizinden ibaret olduğu söylenebilir. Bu analiz katılımcıların söylediklerinin ya da yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak sayısal verilere dönüştürülmesinden ibarettir (Balcı, 2009). İçerik analizinde amaç verilerin kavramsal olarak kodlanması ve olguların açık bir şekilde ortaya çıkarılmasıdır. İçerik analizindeki temel hedef birbiriyle örtüşen ya da birbirine yakınlık gösteren verileri ortak temalar içerisinde gruplandırarak okuyanların rahatlıkla anlamlandırabileceği ve yorumlayacağı bir yapı içerisinde ortaya koymaktır. Sonuçlar betimsel bir anlatımla ortaya konulur ve katılımcı görüşlerine sıklıkla atıf yapılır. Ortaya çıkan bulguların açıklanması ve yorumlanmasında temalar ve örüntüler merkeze alınır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Verilerin analizi olgu bilim araştırmalarında, nitel araştırmalarda uygulanan genel yaklaşımlarla aynıdır. Öncelikle, toplanan görüşme formları, belgeler ve notlar düzenlenir. Kopyası çıkarıldıktan sonra kodlanır, özetlenir ve yorumlanır. Kategorik birleştirme, doğrudan yorumlama, modelleri çizme ve doğal genelleme olgu bilim

araştırmalarında kullanılan veri analiz yöntemleridir. Kategorik birleştirmede veriler kodlanarak çıkması muhtemel anlamlara ilişkin örnekler toplanır. Doğrudan yorumlamada ise bir örnek kullanılarak bir anlam ortaya çıkarılmaya çalışılır. Modelleri çizmede iki ya da daha çok grup arasındaki benzerlikler incelenir. Doğal genelleme tekniğinde ise araştırmanın başka durumlara uygulanması durumunda diğer araştırmacılarında elde edebileceği türden sonuçlar elde edilen verilerden ayrılır (Büyüköztürk ve diğ., 2013).

Yarı yapılandırılmış görüşme formuna uygun olarak kayıt cihazıyla toplanan ve transkripsiyonu yapılan verilerin değerlendirilmesi nitel araştırma tekniklerine uygun olarak analizi ile yapılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre frekansları bulunarak veriler araştırmada tablo halinde verilmiştir. İkinci bölümde ise verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılarak çalışma grubundan elde edilen yarı yapılandırılmış görüşme formuna uygun sözlü ifadelerin yer aldığı transkripsiyonlar veri seti oluşturmak için kullanılmıştır.

İçerik analizinde ilk olarak yarı yapılandırılmış görüşme formuna uygun olarak kayıt altına alınan sözlü ifadeler üç kez araştırmacı tarafından dinlenmiştir. İkinci aşamada verilen cevaplardan ortak ifadeler bulunarak bu ifadelerin kodlanması sağlanmıştır. Bundan sonra bulunan kodlardan yola çıkılarak kategoriler ve alt kategorilerin ortaya çıkması sağlanmıştır. Kodlamalar yapılırken iç tutarlılığın sağlanmasına dikkat edilmiştir. Daha sonra temaların altında yer alan kodların o temayla anlamlı bir bütünlük sağlayıp sağlamadığı kontrol edilerek katılımcı ifadeleri ilgili soru kodları içerisinde alt kategorilere ayrılarak frekans (N) olarak betimlenmiştir. Son aşamada ise ortaya çıkan kod ve temalar bulguların daha kolay yorumlanabilmesi için tablolaştırılarak ilgili tablolardaki veriler katılımcı ifadeleriyle desteklenmiş ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması yapılmıştır. Bu amaçla katılımcıların ifadelerini açık bir şekilde ortaya koymak için doğrudan alıntılara sıklıkla yer vermeye çalışılmıştır. Kodlara ilişkin yorumlar yapılırken bulgular arasındaki ilişkiler açıklanmaya çalışılmış ve bulgular arasındaki sonuçlar çıkarılarak, sonuçların önemine ilişkin açıklamalara yer vermeye çalışılmıştır.

3.7 Geçerlik ve Güvenirlik

Olgu bilim araştırmalarında eleştiri konusu olan durumlardan biride geçerlik ve güvenirlik konusudur. Bu konuda yapılacak ilk iş araştırmacının durumla etkileşim sürecini daha uzun tutmasıdır. Bu sayede araştırmacı gözlemlerini geniş tutup, görüşme yaptığı kişi sayısını da artırmış olur. Elde ettiği veriye ilişkin olarak doyum noktasını bulmaya çalışabilir. İkinci olarak da araştırmacı veri toplama esnasında veri çeşitilmesi yöntemini kullanabilir. Veri çeşitilmesi yapılan araştırmaya yönelik verilerin toplanma sürecinde birden fazla veri toplama yönteminin kullanılarak elde edilen verilerin birbirlerini destekleyici ve doğrulayıcı biçimde sunulmasıdır. Üçüncü aşamada ise ulaşılan sonuçlar katılımcılarla paylaşılır ve onların görüşleri alınır. Burada amaç mevcut durumu olabildiğince doğru ve tarafsız ortaya koymaya çalışmaktır. Son olarak araştırmacı yapmış olduğu araştırmadan elde ettiği sonuçların doğruluğu konusunda aynı alanda araştırma yapmış diğer araştırmacıların görüşlerine başvurabilir. Bu yolla hem yapılan araştırma desteklenmiş olur, hem de ulaşılan sonuçlara yönelik bazı açıklamalar bu yolla ortaya çıkabilir (Merriam, 1990).

Araştırmanın geçerliliği ve güvenirliğini ortaya koymak için literatür taraması yapılarak kavramsal çerçeve belirlenmiştir. Araştırmacının esnek bir tutum sergilemesi nitel araştırmalarda araştırmanın geçerliliğinin sağlanması ağısından önemlidir. Bu amaçla öncelikli olarak araştırmacı tarafından yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak alanda uzman bir akademisyen ile yüksek lisans yapmış 2 kişinin görüşlerine sunulmuş ve ilgili görüşler doğrultusunda form yeniden düzenlenmiştir.

Uzman görüşlerine göre yeniden düzenlenen görüşme formu katılımcılardan alınan randevular doğrultusunda uygulanmıştır. Katılımcı ifadelerine göre ulaşılan bulguların araştırma sürecinde ortaya konan ilgili literatürle örtüşüp örtüşmediğine bakılarak katılımcıların bir kısmının görüşlerine sunulmuş ve sonuç olarak katılımcıların görüşlerine göre bulguların araştırma çevresinde elde edilebilecek bulgular olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmanın geçerliliğini arttırmak amacıyla

ek olarak araştırmının modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması gibi veri toplama süreci ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur.

Araştırma verilerine katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formundaki açık uçlu iki soruya verdikleri cevaplar aracılığıyla ulaşılmıştır. Elde edilen sözlü ses kayıtları veri setleri oluşturmak amacıyla 3 kez dinlenerek yazılı hale getirilmiştir. Verilerin analizi ve kodlanması aşamasında alanda yüksek lisans yapmış bir nitel araştırma uzmanından yardım alınmıştır. Bu uzmandan yarı yapılandırılmış görüşme formuna uygun olarak ortaya konan verilerden yola çıkarak araştırmacıdan ayrı olarak ikinci bir kodlama yapılması istenmiştir.

Nitel araştırma uzmanının yapmış olduğu kodlama ile araştırmacının ortaya koyduğu kodlama seti karşılaştırılmıştır. Araştırmacı mesleki saygınlık ve statünün azalmasına neden olarak 23 adet madde kodu ortaya koyarken diğer uzman 20 ortak madde kodu tespit etmiştir. Buna göre araştırmacı ile diğer uzmanın ortaya koydukları madde kodlarının % 95,6 oranında örtüştüğü tespit edilmiştir.

Katılımcılar tarafından sunulan çözüm önerilerine ilişkin madde kodları için de aynı proses takip edilmiştir. Buna göre araştırmacı çözüm önerileri içinde yine toplam 17 madde kodu belirlerken diğer uzmanda ancak 15 madde kodu ortak tespit etmiştir. Buna göre araştırmacı ile diğer uzmanın belirledikleri madde kodlarının % 88,2 oranında birbirleriyle örtüştükleri tespit edilmiştir.

Araştırma güvenilirliğinin teyit edilmesi açısından katılımcı ifadeleri herhangi bir yorum yapılmadan sonuçlar ve tartışma bölümünde doğrudan verilmiştir. Ayrıca araştırmaya ait ham veri olarak kullanılan tüm sözlü ses kayıtları ile sözlü kayıtlardan elde edilen yarı yapılandırılmış görüşme formları ve formlar üzerinde yapılan kodlamalar başkaları tarafından da incelenmesine olanak sağlayacak şekilde araştırmacı tarafından saklanmaktadır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sonunda elde edilen bulgulara yer verilecektir. Araştırmaya konu olan probleme ve alt probleme ilişkin bulgular katılımcı ifadeleriyle de desteklenerek tablolar halinde özetlenecektir.

4.1 Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri

Tablo 4.1’de ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenleri gösterilmiştir. Tabloda kodlar ve frekans başlıkları kullanılmıştır.

Tablo 4.1. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri

Kodlar	f
Toplumun öğretmene ve eğitime yeterli değer vermemesi	10
Yöneticinin olumsuz tutum, davranış ve söylemleri	10
Mesleğin ekonomik getirisinin düşük olması, düşük ücret ve ekonomik sorunlar	7
Medyanın rolü, TV dizilerine konu olan olumsuz öğretmen modelleri	5
Toplumun öğretmeni değerlendirmesinde ekonomik şartlarını göz önünde bulundurması	5
Diğer meslek gruplarına göre daha az çalıştığının düşünülmesi	4
Ülkenin ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyinin düşük olması	3
Eğitim sistemi üzerinde sürekli yapılan değişiklikler	3
Öğrenci merkezli eğitim anlayışı	3
Hizmet öncesi yetiştirmede yaşanan sorunlar, eğitim programlarının ve fiziki koşulların uluslararası standartlarda olmayışı	2
Teknolojide yaşanan gelişmeler ile bilgiye erişmenin kolaylaşması	2
Öğretmenlerin eğitimden çok ekonomik değerleri ön plana çıkarması	2
Ödüllendirme ve kariyer değerlendirmelerinde siyasetin belirleyici olması	1
Karar alma süreçlerine öğretmenlerin dâhil edilmemesi, görüşlerinin dikkate alınmaması	1

Tablo 4.1. (Devam) Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri

Kodlar	f
Sınıf geçmenin kolaylaştırılması	1
Öğretmenlerin kamuya alımında yeniden seçme sınavına tabi tutulması	1
Görev yapılan okulun bulunduğu yerleşim birimi	1
Öğretmen seçiminde özel kriterlerin aranmaması, aday belirlemede tek kriterin yazılı yarışma sınavlarının olması	1
Toplumun öğretmeni bir aydın olarak görmemesi, bilgi birikimine saygı duymaması	1
Öğretmenlerin eğitim durumu ve kendilerini yenileme ihtiyacı duymamaları	1
Öğretmenlerin eğitim durumu ve kendilerini yenileme ihtiyacı duymamaları	1
Öğretmenlerin mesleğin gereklerine uygun giyinmemesi ve temsilde yaşanan kişisel kusurlar	1
Mesleki örgütlenmenin ve dayanışmanın yetersizliği	1

Tablo 4.1 incelendiğinde öğretmenlerin toplumdaki saygınlık ve statülerinin azalmasının nedenleri 23 koddan oluşmaktadır. En fazla frekansa sahip kodlar *Toplumun öğretmene ve eğitime yeterli değer vermemesi ve Yöneticinin olumsuz tutum, davranış ve söylemleri* kodları olmuştur. Toplum öğretmenin niteliğini ve yaptığı işi değerlendirmektedir. Diğer çalışanlarla çalışma süresi üzerinden bir karşılaştırma yapmaktadır. Bu durum en yüksek üçüncü frekansa sahip *Diğer meslek gruplarına göre daha az çalıştığının düşünülmesi* kodu ile daha net görülmektedir. Katılımcı görüşlerine göre toplum genel olarak öğretmeni az çalışan buna karşılık aldığı ücreti hak etmeyen çalışanlar olarak görmektedir. Bu konuda katılımcı Ö11 şöyle demiştir: “Geçmişte öğretmen saygınlığı üst düzeyde idi. Günümüzde ise toplum içinde öğretmenler öğretmenim demeye utanacak duruma getirildi. Öğretmen üzerinde öyle bir algı oluşturuldu ki öğretmen hiçbir iş yapmayan, az çalışan, sürekli para isteyen toplumun sırtında bir kene gibi yaşamaya çalışan bir varlık olarak düşünölmeye başlandı.” Ö6 ise toplumun bu konudaki bakışını pekiştirecek şu ifadeleri kullanmaktadır: “Öğretmenler diğer memurlarla karşılaştırılmakta aldığı maaşın fazla olduğu gündeme getirilmekte, yine öğretmenlerin yaptığı tatiller toplumun her kesiminin gözüne batmaktadır.” ifadelerinden anlaşılacağı üzere

katılımcılar öğretmenlerin diğer çalışanlara göre daha az çalıştığı, aldığı ücreti hak etmediği yönündeki düşüncenin toplumda ortaya çıkmasında toplumun öğretmene ve eğitime yeteri kadar değer vermemesini gördükleri söylenebilir. Tablo 4.2’de ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenleri gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri

Tema	Kodlar	f
Toplumsal Bakış	Toplumun öğretmene ve eğitime yeterli değer vermemesi	10
	Medyanın rolü, TV dizilerine konu olan olumsuz öğretmen modelleri	5
	Toplumun öğretmeni değerlendirmesinde ekonomik şartlarını göz önünde bulundurması	5
	Diğer meslek gruplarına göre daha az çalıştığının düşünülmesi	4
	Toplumun öğretmeni bir aydın olarak görmemesi, bilgi birikimine saygı duymaması	1
	Üniversiteye girişte öğretmenlik programlarını düşük puanlı öğrencilerin tercih etmesi	1
Eğitim Politikaları ve Üst Yöneticiler	Yöneticinin olumsuz tutum, davranış ve söylemleri	10
	Eğitim sistemi üzerinde sürekli yapılan değişiklikler	3
	Öğrenci merkezli eğitim anlayışı	3
	Karar alma süreçlerine öğretmenlerin dâhil edilmemesi, görüşlerinin dikkate alınmaması	1
	Sınıf geçmenin kolaylaştırılması	1
	Öğretmenlerin kamuya alımında yeniden seçme sınavına tabi tutulması	1
	Ödüllendirme ve kariyer değerlendirmelerinde siyasetin belirleyici olması	1
Dış Etkenler	Mesleğin ekonomik getirisinin düşük olması, düşük ücret ve ekonomik sorunlar	7
	Ülkenin ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyinin düşük olması	3
	Teknolojide yaşanan gelişmeler ile bilgiye erişmenin kolaylaşması	2
	Görev yapılan okulun bulunduğu yerleşim birimi	1
Öğretmenlerin Seçimi, Yetiştirilmesi ve Eğitim Durumu	Hizmet öncesi yetiştirmede yaşanan sorunlar, eğitim programlarının ve fiziki koşulların uluslararası standartlarda olmayışı	2
	Öğretmenlerin eğitim durumu ve kendilerini yenileme ihtiyacı duymamaları	1
	Öğretmen seçiminde özel kriterlerin aranmaması, aday belirlemede tek kriterin yazılı yarışma sınavlarının olması	1
Öğretmen Kusurları	Öğretmenlerin eğitimden çok ekonomik değerleri ön plana çıkarması	2
	Öğretmenlerin mesleğin gereklerine uygun giyinmemesi ve temsilde yaşanan kişisel kusurlar	1
	Mesleki örgütlenmenin ve dayanışmanın yetersizliği	1

Tablo 4.2’ye göre Toplumsal bakış temasında en yüksek ikinci frekansa sahip kod *Medyanın rolü, TV dizilerine konu olan olumsuz öğretmen modelleri* ile

Toplumun öğretmeni değerlendirmesinde ekonomik şartlarını göz önünde bulundurması kodlarıdır. Toplumsal statünün oluşmasında meslek gruplarının ekonomik getirileri önemli faktörlerden biridir. Aslında hem bu kod hem de *Medyanın rolü, TV dizilerine konu olan olumsuz öğretmen modelleri* kodu birinci kodla direkt ilgilidir. Çünkü öğretmen emeğinin maddi olarak kıymetlendirilmesi, medyanın bakışı ya da TV dizilerinde işlenen öğretmen rolleri; toplumun eğitime, öğretmene ve statüsüne bakışından ayrı değerlendirilemez. *Medyanın rolü, TV dizilerine konu olan olumsuz öğretmen modelleri* kodunu Y2 şöyle açıklamaktadır: “*Medyada sürekli taciz eden, döven, öğrencisine âşık olan, cinnet geçiren vb öğretmen örnekleri olduğu sürece saygınlık artmaz. Sınıfta şiddete maruz kalan öğrencisi veya velisi tarafından dövülen öğretmen örnekleri olduğu ve halk tarafından bunlar konuşulduğu sürece olmaz.*” Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenleri tablosunun birinci teması “toplumsal bakış” tablo 4.3’ de gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri (Toplumsal Bakış Teması)

Tema	Kodlar	f
Toplumsal Bakış	Toplumun öğretmene ve eğitime yeterli değer vermemesi	10
	Medyanın rolü, TV dizilerine konu olan olumsuz öğretmen modelleri	5
	Toplumun öğretmeni değerlendirmesinde ekonomik şartlarını göz önünde bulundurması	5
	Diğer meslek gruplarına göre daha az çalıştığının düşünülmesi	4
	Toplumun öğretmeni bir aydın olarak görmemesi, bilgi birikimine saygı duymaması	1
	Üniversiteye girişte öğretmenlik programlarını düşük puanlı öğrencilerin tercih etmesi	1

Tablo 4.3’te yer alan Toplumsal bakış temasında *Toplumun öğretmeni bir aydın olarak görmemesi, bilgi birikimine saygı duymaması* kodu ile *Üniversiteye girişte öğretmenlik programlarını düşük puanlı öğrencilerin tercih etmesi* kodu dördüncü en yüksek frekansa sahiptir. Burada da *Toplumun öğretmeni bir aydın olarak görmemesi, bilgi birikimine saygı duymaması* kodu ile *Üniversiteye girişte öğretmenlik programlarını düşük puanlı öğrencilerin tercih etmesi* kodunun birinci kodla direkt ilişkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında öğretmenin yaptığı işin

niteliği ve öğretmenin sahip olduğu bilgi birikiminin toplum tarafından yeterince değerlendirilmediği de söylenebilir. Bu konuda Ö1 şunları söylemektedir: *“İnsanlar öğretmeni maaşa göre kıyaslamakta nitelemekte. Topluma çok faydalı olmayan o kadar çok meslek var ki onlar öğretmenlikten daha fazla gelir elde etmektedirler. Fazla gelire sahip oldukları için statüleri öğretmenden daha yüksek. Öğretmenin bilgi birikimine kimse saygı göstermiyor. Kimse onu bir aydın olarak görmüyor.”* Ayrıca toplumda hala öğretmenliğin kolay ulaşılabilir bir meslek olarak görüldüğü de söylenebilir. Bu durum katılımcı görüşlerine göre öğretmenliğin statüsünün ve saygınlığının azalmasında etkili faktörlerden biridir. Ö7 konuyla ilgili olarak *“Öğretmenliğe girişte yani üniversitede çok düşük puanlı olan öğrencilerin tercih etmesi de statünün düşmesinin en büyük nedenlerinden. Toplumda hiçbir şey olamazsa öğretmen olur düşüncesi hâkim.”* demektedir. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenleri tablosunun ikinci teması *“Öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve eğitim Durumu”* tablo 4.4’ de gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri (Eğitim Politikaları ve Üst Yöneticiler Teması)

Tema	Kodlar	f
Eğitim Politikaları ve Üst Yöneticiler	Yöneticinin olumsuz tutum, davranış ve söylemleri	10
	Eğitim sistemi üzerinde sürekli yapılan değişiklikler	3
	Öğrenci merkezli eğitim anlayışı	3
	Karar alma süreçlerine öğretmenlerin dâhil edilmemesi, görüşlerinin dikkate alınmaması	1
	Sınıf geçmenin kolaylaştırılması	1
	Öğretmenlerin kamuya alımında yeniden seçme sınavına tabi tutulması	1
	Ödüllendirme ve kariyer değerlendirmelerinde siyasetin belirleyici olması	1

Tablo 4.4’de görüleceği üzere bu temadaki en yüksek frekansa sahip olan kod *Yöneticinin olumsuz tutum, davranış ve söylemleri* kodudur. Katılımcı görüşlerine göre öğretmenin statüsünün ve saygınlığının azalmasında toplumun bakışı kadar eğitim politikaları ve üst yöneticilerin de önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Bu konuda katılımcı Ö6 şöyle demiştir: *“Sürekli başarı isteyen yöneticiler başarısızlığın tek sebebinin öğretmen olduğunu düşünmektedirler. Başarısızlığın faturası*

öğretmene kesilmektedir. Öğretmenler diğer memurlarla karşılaştırılmakta aldığı maaşın fazla olduğu gündeme getirilmekte, yine öğretmenlerin tatili toplumun her kesiminin gözüne batmaktadır. Bunlar ve bunlar benzer konular mevcut yöneticiler tarafından dile getirildiği için saldırgan veliler ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin statü ve saygınlığı gitgide azalmaktadır.” Y2 ise “Öğretmenleri temsil eden siyasi erk de öğretmeni küçük düşürdüğünden istenilen statüye kavuşması mümkün değil.” ifadelerini kullanmaktadır. Eğitim sistemi üzerinde sürekli yapılan değişiklikler kodu ile Öğrenci merkezli eğitim anlayışı kodlarının frekansları temanın ikinci yüksek frekansına sahip kodlardır. Katılımcılar eğitim sistemi üzerinde yapılan değişikliklerin süreklilik göstermesi ve eğitim politikalarının devamlılık kazanmama durumunun öğretmenlerin statülerini azalttığını düşünmektedir. Yine öğrenci merkezli eğitim anlayışının da öğretmenin önemini azalttığı görüşü katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Ö3 bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmektedir: “Bu da milli eğitim politikalarından kaynaklanmaktadır. Her hükümetin kendine ait bir eğitim politikası olduğu için bir süreklilik sağlanamıyor. Milli bir eğitim politikası uygulamıyoruz.” Ö5 ise “Öğretmenlik saygın bir meslektir diye kabul edilir veya söylenir. Zamanla yaşadığımız toplumda değerlerin yok olduğunu görmezden geldiğini fark ediyorum. Bizim öğrenciliğimizde öğretmenlerimizden çekinirdik. Sonsuz saygımız vardı. Bazı öğretmenlerimizle aynı olumlu yapıda olabilirdik. Ama yine de sorumluluklarımızı bilirdik. Saygımız eksik olmazdı. Günümüzde değişen eğitim sistemi ve getirdiği yaptırımlardan dolayı bu saygının azaldığını düşünüyorum.” ifadelerini kullanmaktadır. Temanın dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci kodlarının frekanslarının ise birer adet çıktığı Tablo 4.4’de görülmektedir. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenleri tablosunun üçüncü teması olan “Dış etkenler ” tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri (Dış Etkenler Teması)

Tema	Kodlar	f
Dış Etkenler	Mesleğin ekonomik getirisinin düşük olması, düşük ücret ve ekonomik sorunlar	7
	Ülkenin ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyinin düşük olması	3
	Teknolojide yaşanan gelişmeler ile bilgiye erişmenin kolaylaşması	2
	Görev yapılan okulun bulunduğu yerleşim birimi	1

Tablo 4.5 incelendiğinde ilk iki temayla karşılaştırıldığında daha az kodun çıktığı “Dış etkenler ” temasında ilk kodun frekans değerinin yüksekliği dikkat çekicidir. Katılımcılar öğretmenlik mesleğinin statüsünün ve saygınlığının azalmasında mesleğin ekonomik getirisinin düşük olmasını önemli bir faktör olarak görmektedir. Y4 bu konudaki görüşünü: *“Maalesef günümüzde öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığı hak ettiği yerde değildir. Bunun pek çok nedeninin olmasının yanı sıra en önemlisi öğretmenlerin alım gücünün yeterli olmamasıdır. Ne dersek diyelim toplum bir mesleği veya meslek gurubunu değerlendirirken öncelikli olarak maddiyata bakar. Yaşam standardına giyim kuşama ve harcamaya bakar. Bu durumu toplumun her kademesinde sosyal hayatın her alanında şahit oluyorum. Çarşıda pazarda sivil toplum örgütlerinde cemaatlerde sosyal aktivitelerde insanların yaklaşımlarından anlayabiliyoruz.”* ifadeleriyle dile getirmektedir. Ö11 ise durumu *“Ekonomi de saygınlığın azalmasında etkili olabilir. Öğretmenlerin kendilerini yenileyebilmesi gerekir. İletişim becerilerinin iyi olması gerekir.”* şeklinde özetlemektedir. Ancak araştırma bulgularına göre en dikkat çekici durum katılımcı görüşleri açısından ekonomik nedenlerin beklentilerin aksine mesleğin statüsündeki kaybın nedeni olarak daha alt sıralarda yer almasıdır. Buna göre öğretmenlerin statülerinden kaynaklı öncelikli toplumsal beklentilerinin kendilerine değer verilmesi olduğu ve buna karşılık ekonomik beklentilerinin bu durumun gerisinde kaldığı söylenebilir. Temanın ikinci en yüksek frekansının ise ülkenin ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyinin düşük olması koduna ait olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili olarak Ö12 *“Toplumsal eğitim seviyesinin düşük olması eğitim ve öğretmene verdiği değeri olumsuz etkilemektedir.”* şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Temanın üçüncü en yüksek frekansına sahip kodu ise teknolojide

yaşanan gelişmeler ile bilgiye erişmenin kolaylaşması kodu olmuştur. Katılımcıların bir bölümü teknolojiye yaşanan hızlı gelişmenin sonucu olarak bireylerin bilgiye erişimde zorlanmadıkları ve bir rehberle çok fazla ihtiyaç duymadıkları görüşünü dile getirmektedir. Görev yapılan okulun bulunduğu yerleşim birimi ise öğretmenin statüsünü etkileyen faktörlerden biri olarak belirtilmektedir. Ancak Tablo 4.5’de görüldüğü üzere kodun frekans değeri yalnızca birdir.

Dış etkenler temasından çıkan sonuçlara göre öğretmenlerin öncelikli beklentilerinin toplum tarafından değer görme olduğu, ekonomik beklentilerin öğretmen ihtiyaçları açısından öncelikli bir belirleyici olmadığı söylenebilir. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenleri tablosunun dördüncü teması “Öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve eğitim durumu” tablo 4.6’ da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri (Öğretmenlerin Seçimi, Yetiştirilmesi ve Eğitim Durumu Teması)

Tema	Kodlar	f
Öğretmenlerin Seçimi, Yetiştirilmesi ve Eğitim Durumu	Hizmet öncesi yetiştirmede yaşanan sorunlar, eğitim programlarının ve fiziki koşulların uluslararası standartlarda olmayışı	2
	Öğretmenlerin eğitim durumu ve kendilerini yenileme ihtiyacı duymamaları	1
	Öğretmen seçiminde özel kriterlerin aranmaması, aday belirlemede tek kriterin yazılı yarışma sınavlarının olması	1

Tablo 4.6 incelendiğinde temaya ilişkin kodların frekans sıklık değerlerinin diğer temalarla karşılaştırıldığında çok daha az olduğu görülecektir. Katılımcıların bir bölümü hizmet öncesi yetiştirmede yaşanan sorunları, eğitim programlarının ve fiziki koşulların yetersizliğini mesleki statüyü etkileyen faktörlerden biri olarak görmektedir. “Eskiden öğretmenler aldıkları verdikleri eğitimle övünür, çok değerli talebeler yetiştirirlermiş. Örneğin Akşemseddin Fatih sultan Mehmet gibi bir dehanın hocasıdır. Ne öğretmenin ne de öğrencinin tam olamadığı toplumlarda ne saygı ne statü kalır.” ifadeleriyle Ö18 bu konudaki düşüncelerini belirtmektedir. Öğretmenlerin eğitim durumu ve kendilerini yenileme ihtiyacı duymamaları ile Öğretmen seçiminde özel kriterlerin aranmaması, aday belirlemede tek kriterin yazılı yarışma sınavlarının olması kodlarının ise frekans değerleri yalnız bir olarak ortaya

çıkmıştır. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasının nedenleri tablosunun beşinci teması “Öğretmen kusurları” tablo 4.7’ de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasının Nedenleri (Öğretmen Kusurları Teması)

Tema	Kodlar	f
Öğretmen Kusurları	Öğretmenlerin eğitimden çok ekonomik değerleri ön plana çıkarması	2
	Öğretmenlerin mesleğin gereklerine uygun giyinmemesi ve temsilde yaşanan kişisel kusurlar	1
	Mesleki örgütlenmenin ve dayanışmanın yetersizliği	1

Araştırma sonuçlarına göre frekans sıklığı en az çıkan ikinci temanın “Öğretmen Kusurları” teması olduğu Tablo 4.7’ de görülmektedir. Öğretmenlerin toplumsal statülerinin azalmasında katılımcı görüşleri açısından öğretmen kusurlarının etkisinin belirleyici olmadığını düşündüğü söylenebilir. Ancak bununla beraber tema içerisinde en yüksek frekansa sahip kodun *Öğretmenlerin eğitimden çok ekonomik değerleri ön plana çıkarması* olduğu görülmektedir. Bu konuda Ö4 görüşlerini *Hak ettiği yerde değildir. Bir kaç sebebi var. Toplumda şöyle bir hava oluşturuldu. Öğretmenin işini yaparken maddiyatı ön planda tutması maddiyata değer vermesi. Bunu öğrenci ve velilerin söylemlerinde görebiliyoruz. Şeklinde ifade etmiştir. Temaya ait Öğretmenlerin mesleğin gereklerine uygun giyinmemesi ve temsilde yaşanan kişisel kusurlar ile Mesleki örgütlenmenin ve dayanışmanın yetersizliği* kodlarının frekans değerlerinin ise bir olduğu Tablo 4.7’den anlaşılmaktadır.

4.2 Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri

Tablo 4.8’de Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasına ilişkin çözüm önerileri görülmektedir. Tabloda kodlar ve frekans başlıkları kullanılmıştır.

Tablo 4.8. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri

Kodlar	f
Toplumun öğretmene bakışını değiştirecek politikalar geliştirilmeli	14
Yöneticilerin tutum, davranış ve söylemleri değişmeli	14
Öğretmenlerin yaşam koşulları iyileştirilmeli	8
Eğitim politikaları devamlılık kazanmalı	3
Hizmet öncesi öğretmen eğitiminin niteliği iyileştirilmeli	2
Öğrenci veli iletişimi güçlendirilmeli, öğretmenler ders zamanları dışında da öğrencilerine zaman ayırmalı	2
Genel bütçeden eğitime ayrılan payın artırılması	1
Öğretmenlik mesleğinin statüsü geliştirecek yasal düzenlemeler yapılmalı	1
Öğretmene şiddeti önleyecek yasal düzenlemeler yapılmalı	1
Üst yöneticiler eğitimin içinden gelen ve eğitime gönül verenler arasından seçilmeli	1
Sınıf geçme yönetmeliğinin değiştirilmesi	1
Eğitimin siyasetin odağı haline gelmesi engellenmeli	1
Özlük hakları geliştirilmeli	1
Hizmet içi eğitim nitelikleri iyileştirilmeli	1
Öğretmenler akademik eğitim konusunda teşvik edilmeli	1
Öğretmen adaylarının seçiminde yazılı seçme sınavının yanı sıra kişisel yeterlilikleri de göz önünde bulunduracak özel şartlar aranmalı	1
Daha nitelikli öğretmen yetiştirmek için Köy Enstitüleri yeniden açılmalı	1
Kılık kıyafet yönetmeliği yeniden düzenlenmeli	1
Mesleğin manevi değerinin öne çıkarılarak topluma anlatılması	1

Tablo 4.8'e göre: *Öğretmenlik mesleğinin toplumda saygınlığını ve statüsünü artırmak için neler yapılabilir?* Sorusuna katılımcılardan gelen cevaplara bakıldığında çözümlerin de problemler gibi beş tema altında toplandığını görmekteyiz. Bunların, toplumsal bakış, eğitim politikaları ve üst yöneticiler, dış etkenler, öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve eğitim durumu ile öğretmen kusurları olduğunu söyleyebiliriz. Tablo 4.9' da Ortaokul öğretmenlerinin

görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasına ilişkin çözüm önerileri' nin beş temaya ayrılarak gruplandığı görülmektedir.

Tablo 4.9. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri

Tema	Kodlar	f
Toplumsal Bakış	Toplumsal öğretmene bakışını değiştirecek politikalar geliştirilmeli	14
	Genel bütçeden eğitime ayrılan payın artırılması	1
	Öğretmenlik mesleğinin statüsünü geliştirecek yasal düzenlemeler yapılmalı	1
	Öğretmene şiddeti önleyecek yasal düzenlemeler yapılmalı	1
Eğitim Politikaları ve Üst Yöneticiler	Yöneticilerin tutum, davranış ve söylemleri değişmeli	14
	Eğitim politikaları devamlılık kazanmalı	3
	Üst yöneticiler eğitimin içinden gelen ve eğitime gönül verenler arasından seçilmeli	1
	Sınıf geçme yönetmeliğinin değiştirilmesi	1
	Eğitimin siyasetin odağı haline gelmesi engellenmeli	1
Dış Etkiler	Öğretmenlerin yaşam koşulları iyileştirilmeli	8
	Özlük hakları geliştirilmeli	1
Öğretmenlerin Seçimi, Yetiştirilmesi ve Eğitim Durumu	Hizmet öncesi öğretmen eğitiminin niteliği iyileştirilmeli	2
	Hizmet içi eğitim nitelikleri iyileştirilmeli	1
	Öğretmenler akademik eğitim konusunda teşvik edilmeli	1
	Öğretmen adaylarının seçiminde yazılı seçme sınavının yanı sıra kişisel yeterlilikleri de göz önünde bulunduracak özel şartlar aranmalı	1
	Daha nitelikli öğretmen yetiştirmek için Köy Enstitüleri yeniden açılmalı	1
Öğretmen Kusurları	Öğrenci veli iletişimi güçlendirilmeli, öğretmenler ders zamanları dışında da öğrencilerine zaman ayırmalı	2
	Kılık kıyafet yönetmeliği yeniden düzenlenmeli	1
	Mesleğin manevi değerinin öne çıkarılarak topluma anlatılması	1

Tablo 4.9 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip kodların Toplumun öğretmene bakışını değiştirecek politikalar geliştirilmeli kodu ve Yöneticilerin tutum, davranış ve söylemleri değişmeli kodu olduğu görülmektedir. Eğitim Politikaları ve Üst Yöneticiler teması en fazla koda sahip olan tema olarak ortaya çıkmaktadır.

Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasına ilişkin çözüm önerileri tablosunun birinci teması “Toplumsal bakış” tablo 4.10’ da gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri (Toplumsal Bakış)

Tema	Kodlar	f
Toplumsal Bakış	Toplumun öğretmene bakışını değiştirecek politikalar geliştirilmeli	14
	Genel bütçeden eğitime ayrılan payın artırılması	1
	Öğretmenlik mesleğinin statüsünü geliştirecek yasal düzenlemeler yapılmalı	1
	Öğretmene şiddeti önleyecek yasal düzenlemeler yapılmalı	1

Tablo 4.10 incelendiğinde görüleceği üzere toplumsal bakış temasında dört farklı kodun çıkmasına karşılık *toplumun öğretmene bakışını değiştirecek politikalar geliştirilmeli* kodunun en yüksek frekansa sahip olduğu görülmektedir ve frekans değerinin 14 olması oldukça dikkat çekicidir. Diğer üç kodun frekans değeri yalnızca bir olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre katılımcılar toplumsal statü ve saygınlığın yeniden kazanılmasında toplumsal bakışın değişmesinin toplumun öğretmene bakışını değiştirecek politikaların geliştirilmesiyle mümkün olabileceğini düşünmektedir. Bu konuda Ö5 görüşlerini “*Ayrıca öğretmenin toplum nazarındaki değer yargılarını yeniden yapılandırılmasını sağlayacak politikalar geliştirilmeli. Bu konuda toplumu etkileyecek sosyal platformlar ve kitle iletişim araçları etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Bu amaçla kültürel öğelerimizde yer alan özlü sözler ön plana çıkarılarak hazırlanacak afişler ya da ders kitaplarına da girebilecek yazılı anlatımlarla diğer görsel platformlar bu amaçla değerlendirilebilir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 4.10’a göre *Öğretmenlik mesleğinin statüsünü geliştirecek yasal düzenlemeler yapılmalı* önerisini çözüm olarak sunan Y4: “Devlet yöneticileri mutlaka ama mutlaka bu mesleği devlet memurluğu kategorisinden ayırıp yepyeni bir düzenlemeyle ayrı bir eğitim öğretim sınıfına almalı ve mesleki itibar kazandırılmalıdır.” demiştir. *Öğretmene şiddeti önleyecek yasal düzenlemeler yapılmalı* önerisini sunan Ö14: “*Öğretmenin etkinliğini artıracak onu şiddete karşı*

koruyacak ve olumsuz öğrenci davranışlarına karşı yeterli yaptırımların olacağı yasal düzenlemeler yapılmalı.” şeklinde önerisiyle ilgili düşüncelerini belirtmiştir. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasına ilişkin çözüm önerileri tablosunun ikinci teması “Eğitim politikaları ve üst yöneticiler ” tablo 4.11’ de gösterilmiştir.

Tablo 4.11. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri (Eğitim Politikaları ve Üst Yöneticiler Teması)

Tema	Kodlar	f
Eğitim Politikaları ve Üst Yöneticiler	Yöneticilerin tutum, davranış ve söylemleri değişmeli	14
	Eğitim politikaları devamlılık kazanmalı	3
	Üst yöneticiler eğitimin içinden gelen ve eğitime gönül verenler arasından seçilmeli	1
	Sınıf geçme yönetmeliğinin değiştirilmesi	1
	Eğitimin siyasetin odağı haline gelmesi engellenmeli	1

Tablo 4.11’de “Eğitim politikaları ve üst yöneticiler ” temasında sunulan çözüm önerileri ele alındığında *Yöneticilerin tutum, davranış ve söylemleri değişmeli* kodu göze çarpmaktadır. Toplumsal statünün azalmasında önemli bir problem alanı olarak ortaya çıkan eğitim politikaları ve üst yöneticiler temasına ilişkin katılımcıların tamamına yakını çözümü yöneticilerin tutum, davranış ve söylemlerinde görmektedirler. Yöneticilerin öğretmene yönelik küçümseyici, yaptığı işin niteliğini göz ardı eden söylemlerden vazgeçmeleri öğretmenlerin toplumsal statü ve saygınlığının azalmasını önleyebilir. Bundan dolayı yöneticilerin beyanatlarında daha dikkatli ve öğretmenlere yönelik daha olumlu bir dil kullanmaları gerektiği söylenebilir.

Eğitim politikaları devamlılık kazanmalı önerisini ifade eden Ö8 görüşlerini “Eğitim sistemi yazboz tahtası haline getirildi. Tercihli liselere ve diğer kurumlara yerleştirmede sürekli sınav sistemi değiştiriliyor. Ayrıca okullarda okutulan dersler ve programları ile haftalık ders saatlerinde de bir türlü devamlılık sağlanamadı. Bu konuda yapılan değişiklikler ve sürekliliğin sağlanamaması insanları tedirgin ediyor. Bu konuda karar vericiler zihin dağınıklığına bir an önce son verecek politikalar

geliştirilmeli ve eğitim politikaları devamlılık kazanmalıdır.” şeklinde ifade etmektedir. Sınıf geçme yönetmeliğinin değiştirilmesi ile eğitimin siyasetin odağı haline gelmesi engellenmeli kodlarının frekans değerleri ise bir olarak ortaya çıkmıştır. Ö8 sınıf geçme yönetmeliğinin değiştirilmesi kodu ile ilgili görüşlerini “Sınıf geçme sisteminin zorlaştırılması gerekir. Öğrenci sınıfı ne de olsa geçiyor. Önemli olan da bu diye öğretmene saygı duyulmuyor.” şeklinde dile getirirken Ö11 ise “Eğitimin siyasetin odağı haline gelmesi engellenmeli koduyla ilgili düşüncelerini Öğretmenlerin ödüllendirilmesi ya da kariyerleri ile ilgili değerlendirmelerde ideolojik yaklaşımlardan vazgeçilmelidir. Eğitim sistemi siyasetin odağı haline getirilmemelidir.” şeklinde belirtmektedir. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasına ilişkin çözüm önerileri tablosunun üçüncü teması “Dış etkenler” tablo 4.12’ de gösterilmiştir.

Tablo 4.12. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri (Dış Etkenler Teması)

Tema	Kodlar	f
Dış Etkenler	Öğretmenlerin yaşam koşulları iyileştirilmeli	8
	Özlük hakları geliştirilmeli	1

Tablo 4.12 incelendiğinde “Dış etkenler” temasında yer alan çözüm önerilerine ait kodlardan frekans değeri en yüksek olanın *Öğretmenlerin yaşam koşulları iyileştirilmeli* kodu olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre öğretmenler mesleki statülerinin ve saygınlıklarının azalmasının yaşam koşullarının düzeltilmesiyle sağlanabileceğini düşünmektedirler. Ö14 bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: *“Ekonomik olarak yıllardır aynı eğitimi almış meslek guruplarına göre sürekli bir kayıp var. Bu düzeltilmeli ve ekonomik iyileştirmeler yapılmalı.”* Bu sonuca göre öğretmenlerin yaşam koşullarını iyileştirecek ekonomik düzenlemelerin yapılmasının öğretmenlerin mesleki saygınlık ve statülerine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasına ilişkin çözüm önerileri tablosunun dördüncü teması *“Öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve eğitim durumu”* tablo 4.13’ de gösterilmiştir

Tablo 4.13. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri (Öğretmenlerin Seçimi, Yetiştirilmesi ve Eğitim Durumu) Teması

Tema	Kodlar	f
Öğretmenlerin Seçimi, Yetiştirilmesi ve Eğitim Durumu	Hizmet öncesi öğretmen eğitiminin niteliği iyileştirilmeli	2
	Hizmet içi eğitim nitelikleri iyileştirilmeli	1
	Öğretmenler akademik eğitim konusunda teşvik edilmeli	1
	Öğretmen adaylarının seçiminde yazılı seçme sınavının yanı sıra kişisel yeterlilikleri de göz önünde bulunduracak özel şartlar aranmalı	1
	Daha nitelikli öğretmen yetiştirmek için Köy Enstitüleri yeniden açılmalı	1

Tablo 4.13'e göre *özlük hakları geliştirilmeli* çözümünü öne süren Y4 düşüncelerini “*Öğretmenlerin özlük hakları düzeltilmelidir. Devlet yöneticileri mutlaka ama mutlaka bu mesleği devlet memurluğu kategorisinden ayırıp yepyeni bir düzenlemeyle ayrı bir eğitim öğretim sınıfına almalı ve mesleki itibar kazandırılmalıdır.*” sözleriyle ifade etmektedir.

Tablo 4.13'deki *öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve eğitim durumu* temasında sunulan çözüm önerileri ele alındığında 5 ayrı kodun ortaya çıktığı ve frekans değerlerinin *Hizmet öncesi öğretmen eğitiminin niteliği iyileştirilmeli* kodu hariç aynı olduğu görülmektedir. Temaya ait en yüksek frekansa sahip kod ile ilgili Ö14 görüşlerini “*Öğretmen yetiştirme programları yeniden gözden geçirilmeli. Öğretmen yeterliliklerini arttıracak tedbirler alınarak aday öğretmenlerin alacakları eğitimin niteliği yükseltilmelidir.*” şeklinde dile getirmektedir. Buna göre öğretmen yetiştirmede yaşanan sorunların çözümü daha nitelikli ve mesleki açıdan yeterli öğretmenlerin yetişmesini sağlayacak tedbirlerin alınmasının öğretmenlerin saygınlık ve statülerine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir.

Y2, *hizmet içi eğitim nitelikleri iyileştirilmeli* kodu ile ilgili öne sürdüğü çözümünü “*Öğretmenin istenilen statüye kavuşması için bakanlık nezdinde bulunan temsilcilerin öğretmenleri nazara vermesi kıymet vermesi gerektiği gibi; öğretmenin de kendisini yenilemesi gerekiyor. Teknolojiye ayak uydurması gerekiyor. Artık yeni şarkılar söylemesi gerekiyor. Kendini çağa uydurması gerekiyor. Bu konuda hizmet içi eğitimin verimli kullanılmasının önemli olduğunu düşünüyorum.*” şeklinde ifade

etmiştir. Tablo 4.13’de görüleceği üzere *Öğretmenler akademik eğitim konusunda teşvik edilmeli, öğretmen adaylarının seçiminde yazılı seçme sınavının yanı sıra kişisel yeterlilikleri de göz önünde bulunduracak özel şartlar aranmalı* ile daha nitelikli öğretmen yetiştirmek için *Köy Enstitüleri yeniden açılmalı* kodlarına ilişkin frekans değerleri 1 olarak ortaya çıkmıştır. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığının azalmasına ilişkin çözüm önerileri tablosunun beşinci teması “Öğretmen kusurları” tablo 4.14’de gösterilmiştir.

Tablo 4.14. Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Toplumdaki Statü ve Saygınlığının Azalmasına İlişkin Çözüm Önerileri (Öğretmen Kusurları Teması)

Tema	Kodlar	f
Öğretmen Kusurları	Öğrenci veli iletişimi güçlendirilmeli, öğretmenler ders zamanları dışında da öğrencilerine zaman ayırmalı	2
	Kılık kıyafet yönetmeliği yeniden düzenlenmeli	1
	Mesleğin manevi değerinin öne çıkarılarak topluma anlatılması	1

Tablo 4.14’de görüleceği üzere *öğretmen kusurları* temasında yer alan 3 koda ait toplam frekans sıklığı 4 olarak tespit edilmiştir. Frekans değeri 2 olan *Öğrenci veli iletişimi güçlendirilmeli, öğretmenler ders zamanları dışında da öğrencilerine zaman ayırmalı* çözüm önerisine göre katılımcılar öğretmenlerin ekonomik değerleri ön plana çıkarmasını yanlış bulmakta ve buna karşılık öğretmenin ders dışı zamanlarda da öğrencilere rehberlik yaparak, velilerle olan iletişimi artırarak mesleki statü ve saygınlığı arttırabileceklerini düşünmektedirler. Bununla ilgili olarak Ö16 düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: “*Ekonomik kısmı bir yana bırakarak bir öğretmen olarak saygınlığı ve statüyü arttırmak için biz neler yapabiliriz dersek. Öğretmenler mesleğini hakkaniyet ölçüsünde yapmalı. Ekonomik beklentilerini sürekli gündeme getirmemelidir. Öğrenci ve veliyle iletişimini artırmalı ders dışı zamanlarda öğrenci ve velilerine vakit ayırmalıdır.*” Temaya ait kılık kıyafet yönetmeliği yeniden düzenlenmeli çözüm önerisini sunan Ö3 düşüncelerini “*Öğretmen içinde yaşadığı toplumun saygısını kazanmak istiyorsa giyinişiyle hal ve hareketleriyle de topluma örnek olması gerekir.*” şeklinde ifade etmektedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma Gaziantep ili Şehitkâmil İlçesi Azize Abdulkadir Hamamcıoğlu Ortaokulunda görev yapan öğretmen ve yöneticilerden elde edilen verilere dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler yoluyla öğretmenlerin mesleki statüleri ile saygınlıklarına ilişkin görüşleri, mesleki statülerinin azalmasının nedenlerine yönelik görüşleri ile konuya ilişkin kendi sundukları çözüm önerileri belirlenmiştir. Öğretmenlik mesleğine ilişkin statü ve saygınlığın azalmasının nedenleri ve bu duruma ilişkin çözüm önerileri özellikle öğretmenlerin iş doyumu, toplumun eğitime ve öğretmene bakışının yeniden olumlu yönde yapılandırılmasına katkı sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır.

5.1 Sonuçlar ve Tartışma

Nitel araştırmaların en önemli sınırlılığı genelleme olanaklarının kısıtlı olmasıdır. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında genelleme yapılmamakla birlikte çeşitli sonuçlar ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ortaya çıkan en önemli bulgu öğretmenler statü ve saygınlıklarının azalmasının önüne geçilmesinde ekonomik faktörlerinin düzeltilmesini öncelikli çözüm olarak görmemektedir. Katılımcıların sundukları çözüm önerilerine göre mesleki statü ve saygınlığın yeniden arttırılmasında toplumsal bakış ile üst yöneticilerin tutum ve söylemleri üzerinde durulması daha etkili olacaktır. Araştırmada ortaya çıkan görüşler ve çözüm önerileri probleme ilişkin yapılan araştırmaların önemli bir kısmının sonuçlarıyla örtüşürken bir kısmının sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bulguları alan yazındaki benzer araştırmaların bulgularıyla karşılaştırarak ele aldığımızda aşağıdaki sonuçlara ulaşabiliriz:

1. Araştırma sonucuna göre öğretmenlerin mesleki statü ve saygınlığının azalmasının nedenleri beş ana tema ve bu temalar altında 23 maddenin varlığı tespit edilmiştir. Tespit edilen ana temalara göre katılımcılar azalan toplam frekans sıklığına göre toplumsal bakış, eğitim politikaları ve üst yöneticiler, dış etkenler,

öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve eğitim durumu ile öğretmen kusurlarını mesleki statü ve saygınlığın azalmasının nedeni olarak görmektedirler.

2. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısına yakını toplumsal bakış temasının temel nedeni olarak “toplumun eğitime ve öğretmene yeterli değer vermemesi” olarak belirtmişlerdir. Toplum öğretmenin niteliğini ve yaptığı işi değerlendirmektedir. Diğer çalışanlarla çalışma süresi üzerinden bir karşılaştırma yapmaktadır. Bu durum en yüksek üçüncü frekansa sahip “Diğer meslek gruplarına göre daha az çalıştığının düşünülmesi” kodu ile daha net görülmektedir. Ayrıca toplumsal bakışı olumsuz etkileyen diğer bir faktörün “Medyanın rolü, TV dizilerine konu olan olumsuz öğretmen modelleri” olduğu katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bununla birlikte katılımcı görüşlerine göre ortaya çıkan “Toplumun öğretmeni değerlendirmesinde ekonomik şartlarını göz önünde bulundurması” kodu da mesleki statünün ve saygınlığın azalmasında önemli bir neden olarak katılımcılar tarafından belirtilmektedir.

Katılımcılar öğretmenlerin mesleki statülerinin ve saygınlığının hak ettiği yerde olmadığını düşünmektedirler. Katılımcı görüşlerine göre toplumun öğretmene verdiği değer azalmış, öğretmen az çalışan, çok tatil yapan ve aldığı maaşı hak etmeyen çalışanlar olarak görülmektedir. Bu duruma medyanın ve TV dizilerinde ortaya konan öğretmen modelleri de neden olmaktadır. Ayrıca öğretmenin yaptığı işin niteliği ve sahip olduğu bilgi birikimi ile mesleki donanım da toplum tarafından göz ardı edilmektedir. Meslek gruplarının değerlendirilmesinde temel faktör mesleklerin ekonomik getirisi. Bu yanlış yargı öğretmenlerin mesleki saygınlıklarını olumsuz etkilemektedir.

Araştırma sonuçları benzer şekilde Küçük ve diğ. (2013)’nin bulgularıyla örtüşmektedir. Amacını toplumun öğretmenlik mesleği hakkındaki düşüncelerini, tutumlarını ortaya koymaya çalışmak olarak belirttikleri çalışmalarında katılımcıların ölçek formunun sonunda kalan boşluklara öğretmenler çok fazla tatil yaptıklarını, öğrencilere yeterince eğitim veremediklerini, ders biter bitmez okuldan ayrıldıklarını ve aldıkları ücreti hak etmediklerini belirttikleri tespit edilmiştir.

Türk Eğitim Derneği (2014)'nin, "Öğretmen Gözüyle Öğretmenlik Mesleği" başlıklı araştırmasında Ankara il merkezinde 105 okulda çalışan 1701 öğretmen araştırmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Katılımcı görüşlerine göre *toplumun öğretmenlik mesleğini ideal görmesi mesleki saygılıktan çok mesai ve tatil konusundaki değerlendirmelerle ilgilidir.* maddesine katılma oranı % 61 olarak bulgulanmıştır. Ayrıca öğretmenlik mesleğine karşı toplumsal bakış sorulduğunda katılımcı algılarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamına yakını öğretmenlik mesleğinin saygılık ve statüsünün düzelemeyecek kadar azaldığını ve toplumun büyük bir bölümünün öğretmenlerin sorunlarıyla ilgilenemediklerini düşünmektedir. Ayrıca katılımcılar öğrencilerle ilgilenmenin, onları eğitmenin önemliymiş gibi sunulan ancak toplum tarafından çok ciddiye alınmayan bir iş olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca katılımcılar toplumun öğretmenleri eğitimi çocuk bakıcısı olarak gördüğünü, ailelerin üstlenmesi gereken sorumlulukları öğretmenlerin sorumluluğuymuş gibi gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar öğretmenlik yaptıkça mesleğin saygılığına ve statüsüne yönelik inançlarının olumsuz yönde etkilendiğini ifade etmiştir.

3. Öğretmenler toplumsal bakış temasının çözümü olarak toplumun öğretmene bakışını değiştirecek politikalar geliştirilmeli önerisini dile getirmektedir. Ayrıca öğretmenlerin sosyal statülerini güçlendirecek yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini, bu amaçla 657 sayılı Devlet Memurluğu Kanununda yapılacak özel düzenlemelerle hizmet sınıflarına ve yaptıkları göreve ilişkin özel tanımlamaların ortaya konması gerektiğini düşünmektedirler. Bu konuda katılımcıların ortaya koyduğu bir diğer öneri ise sağlık çalışanlarında olduğu gibi öğretmene şiddeti önleyecek yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğidir.

4. Öğretmenlerin mesleki statü ve saygılıklarının azalmasının nedenlerine yönelik ikinci tema eğitim politikaları ve üst yöneticiler temasıdır. Katılımcı görüşlerine göre saygılık ve statüdeki düşüşün en önemli nedeninin yöneticinin olumsuz tutum, davranış ve söylemleri kodu olarak görüldüğü maddenin frekans değerinden anlaşılmaktadır. Öğretmenler tema içerisinde diğer nedenleri eğitim

sistemi üzerinde sürekli yapılan değişiklikler ile öğrenci merkezli eğitim anlayışı olarak sıralamaktadır.

Yöneticilerin öğretmenlere yönelik olumsuz beyanları, yaptıkları işin niteliğini dikkate almama durumları toplumsal bakışı da olumsuz etkilediği söylenebilir. Buna benzer bir bulgu Küçük ve diğ. (2013)'de geçmektedir. “Toplumun Öğretmenlik Mesleğini Algılama Düzeyi” başlıklı araştırmalarında öğretmene karşı oluşan olumsuz toplumsal bakışın nedeni olarak hükümet, bakanlık, medya ve siyasi partilerin tutum, davranış ve söylemleri tespit edilmiştir. Ayrıca eğitim sistemi üzerinde sürekli yapılan değişiklikler hem eğitimin hem de öğretmenlere yönelik bakışın olumsuz yönde etkilemektedir. Öğretmenler eğitim sisteminin en önemli girdisi ve aynı zamanda çıktısı konumunda olan öğrencilerin eğitimin merkezine bu kadar yerleşmiş olmasından da rahatsızlık duymaktadırlar. Bu durumun onları itibarsızlaştırdığını belirtmektedirler. Karar alma süreçlerinde öğretmen görüşlerinin alınmaması ya da uygulamaya yansıtılmaması da katılımcılar açısından önemli görülmektedir.

Benzer şekilde Karaman ve diğ. (2013)'nin araştırma sonuçlarına göre yöneticilerin öğretmenlere karşı ortaya koydukları olumsuz tavırları ve söylemleri saygınlığın ve itibarın azalmasına yol açmıştır. Ayrıca öğretmenliğin geçmiş yıllarda toplum nazarında ulaşılması kolay bir meslek olarak görünmesi de statü ve saygınlığın azalmasında etkili olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim Bir Sen, (2004)'in “Öğretmen Sorunları Araştırması” başlıklı çalışmasında öğretmenlerin sorunlarına odaklanılmış ve araştırmaya Türkiye genelinde çalışan 9790 öğretmen kaynaklık etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin toplumsal statü ve saygınlık konusunda oldukça karamsar oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcılara göre üst yöneticilerin ve politikacıların öğretmene değer vermediğini düşünen öğretmenlerin oranı % 90,7 olarak bulgulanmıştır.

Öğrencilerin ders geçmelerinin kolaylaştırılmasını öğretmenler, öğrencilerinin gözünde önemlerinin azalmasına yol açtığını ifade etmektedirler. Ödüllendirme ve kariyer değerlendirmelerinde siyasetin belirleyici olması kodu da

öğretmenler açısından statü ve saygınlığı olumsuz etkileyen sorunlu alanlardan biri olarak görülmektedir. Buna göre öğretmenler ödüllendirme süreçlerinin yeterince şeffaf olmadığını ya da ödüllendirme sisteminde kriterlerin açıkça ortaya konmadığını bu durumun toplumda “Eğitimciler de birbirlerinin haklarına saygı göstermezse biz ne yapalım?” ya da “Tuzun koktuğu yer.” değerlendirmelerine neden olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenleri hizmet öncesi adaylık programlarını tamamladıktan sonra yeniden yazılı yarışma sınavlarına tabi tutulmaları konusunda da öğretmenler toplumun öğretmen yeterlilikleri konusunda kuşkuyla sürüklendiğini ya da atanamayan öğretmenlerin vasıfsız işlerde çalışmak zorunda kalmalarının statü ve saygınlıklarını olumsuz etkilediğini belirtmektedirler.

Araştırma sonuçlarına göre eğitim yöneticilerinin ve karar alıcıların öğretmenlere yönelik olumsuz tutum ve söylemlerinin, ödüllendirme ya da görevlendirmelerde adil davranılmamasının, sınıf geçmenin kolaylaştırılmasının, karar alma süreçlerinde öğretmen görüşlerine yer verilmemesinin ve öğretmen adaylarının kamuya alımlarında yeniden sınava tabi tutulmalarının statü ve saygınlıklarının azalmasına neden olduğu söylenebilir.

5. Eğitim politikaları ve üst yöneticiler temasına yönelik katılımcıların çözüm önerileri beş maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların üçte ikisine yakını çözümü yöneticilerin tutum, davranış ve söylemlerinin değişmesinde görmektedirler. Bu durum yöneticilerin tutum, davranış ve söylemleri değişmeli kodunun frekans değerinden anlaşılmaktadır. Buna göre yöneticilerin öğretmenlere yönelik davranış, eylem ve söylem boyutlarında ortaya koyacakları olumlu tutumların öğretmenlerin statü ve saygınlıklarını pozitif yönde etkileyeceği söylenebilir. Buna benzer bir bulgu aynı şekilde Küçük ve diğ. (2013)’de geçmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre Küçük ve diğ. (2013) öğretmenlik mesleğinin itibarının yeniden kazandırılmaya ihtiyacı olduğunu, öğretmene karşı olumsuz toplumsal bakışın önlenmesi için, üst yöneticilerin, karar alıcıların, siyasi partilerin ve diğer meslek gruplarının söylemlerine, tutum ve davranışlarına dikkat etmesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca katılımcıların eğitim politikalarının sürekli hale gelmesini sağlayacak adımların atılmasının, eğitimin siyasetten arındırılmasının, sınıf

geçmede öğrenci başarısının temele alınması ile karar alıcıların eğitimciler arasından belirlenmesinin de öğretmenlerin statü ve saygınlıkları açısından önemli gördükleri ortaya çıkmıştır.

Sakarya İlinde Görev Yapan Öğretmenlerin Gözüyle “Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü ve Saygınlığı” başlıklı araştırmalarında Karaman ve diğ. (2013) benzer bulgulara ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlik mesleğinin sosyal statü ve saygınlığının artırılması için sunulan çözüm önerileri; öncelikle karar alıcıların öğretmene saygı duyup değer vermesi gerektiği, medyanın sorumluluk bilinci taşıması gerektiği, siyasetçilerin ve bürokratların öğretmenleri değersiz gösteren açıklamalardan kaçınması gerektiği şeklinde tespit edilmiştir.

6. Öğretmenlerin statü ve saygınlığını azaltan nedenlere ait üçüncü tema Dış etkenler temasıdır. Temanın en önemli maddesinin mesleğin ekonomik getirisinin düşük olması, düşük ücret ve ekonomik sorunlar olduğu kodun frekans değerinden anlaşılmaktadır. Buna göre öğretmenlerin bir kısmının düşük ücret aldıklarını düşündükleri ve bu durumun statü ve saygınlıklarını olumsuz etkilediği kanaatinde oldukları ortaya çıkmıştır. Buna göre öğretmenlerin yaşam standartlarının iyileştirilmesinin sosyal statülerini arttıracakı söylenebilir. Temanın ikinci en yüksek frekansına sahip maddesi konumunda olan ülkenin ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyinin düşük olması koduna göre öğretmenlerin içinde bulundukları toplumun ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyinin yeterli olmadığını düşündükleri ve bu faktörlerin toplumsal statü ve saygınlığı etkilediği varsayımını ortaya koydukları söylenebilir.

Araştırma sonuçları Karaman ve diğ. (2013)’nin sonuçlarıyla örtüşmektedir. Buna göre Karaman ve diğ.(2013) öğretmenlerin statü ve saygınlığını etkileyen en önemli unsurlar arasında katılımcı görüşlerine göre öğretmen maaşlarının düşük olması da belirtilmektedir.

7. Dış etkenler temasına yönelik katılımcıların çözüm önerileri ise iki maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar çözüm önerilerini iki madde ile sıralarken bunlardan en önemlisinin öğretmenlerin yaşam koşulları iyileştirilmeli kodu olduğu frekans değerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca kod tüm maddeleri içerisinde ikinci

büyük frekans değerine sahiptir. Katılımcılar öğretmenlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi, ekonomik imkânlarının yükseltilmesi durumunda saygınlık ve statülerinin bundan olumlu etkileneceğini düşünmektedir. Buna göre öğretmenlerin refah seviyelerinin ve alım güçlerinin arttırılması durumunda saygınlık ve statülerinin bu durumdan olumlu etkileneceği söylenebilir. Öğretmenlik mesleğinin saygınlığının arttırılmasında özlük haklarının geliştirilmesi de katılımcı görüşlerine göre önemlidir. Araştırma sonuçları Habacı, Kaya, Sarıbaş, Küçük ve Habacı (2011)'nin "Türkiye'de Gençlerin Kariyer Planlamalarında Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Algıları" başlıklı araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin terfi olanaklarının kısıtlı olması, meslekte yükselme ve ilerleme olanaklarının yetersizliği öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve itibarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bundan dolayı öğretmenlere mesleklerinde ilerlemelerini sağlayacak olanaklar sağlanmalıdır.

8. Öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve eğitim durumu, katılımcı görüşlerine göre öğretmenlerin mesleki statü ve saygınlıklarının azalmasının nedeni olarak görülen dördüncü tema olarak ortaya çıkmıştır. Temanın üç maddeden oluştuğu ve kodlara ait frekans değerlerinin birbirine yakın olduğu araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. Katılımcıların bir kısmı mesleki statü ve saygınlığın azalmasının nedenini öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve hizmete başladıktan sonra eğitimlerini devam ettirmemeleri olarak görmektedir. Katılımcı görüşlerine göre öğretmen adaylarının seçiminde yazılı yarışma sınavlarının yanında mesleğe uygunluğu belirleyecek mesleki beceri sergileme türü özel sınavlarda yapılmalıdır. Ayrıca lisans düzeyi aday yetiştirme programlarının da yeniden gözden geçirilerek fiziksel koşullarla beraber çağın gereklerine uygun hale getirilmesi önemlidir. Hizmete başladıktan sonra öğretmenlerin akademik eğitim almalarını özendirecek tedbirlerin de önemine vurgu yapılmaktadır. Katılımcıların bir kısmı da hizmet içi eğitimin amacına uygun nitelikte olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Araştırma sonuçları yine Karaman ve diğ. (2013)'nin araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Araştırmalarında Karaman ve diğ. (2013) öğretmen yetiştirmede yaşanan aksaklıkların, aday öğretmen yetiştirme programlarının kalite

ve verimlilik odaklı olmamasının statü ve saygınlığın azalmasına neden olduğunu tespit etmiştir.

9. Öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve eğitim durumu temasına yönelik çözüm önerileri ise beş maddeden oluştuğu araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. Katılımcıların çözüm önerileri hizmet öncesi öğretmen eğitiminin niteliği iyileştirilmeli, hizmet içi eğitim nitelikleri iyileştirilmeli, öğretmenler akademik eğitim konusunda teşvik edilmeli, öğretmen adaylarının seçiminde yazılı seçme sınavının yanı sıra kişisel yeterlilikleri de göz önünde bulunduracak özel şartlar aranmalı ile daha nitelikli öğretmen yetiştirmek için Köy Enstitüleri yeniden açılmalı şeklinde sıralanmaktadır. Buna göre öğretmenlerin seçiminde uygulanan kriterlerin yazılı seçme sınavlarıyla sınırlı tutulmayarak mesleki becerilerinin ölçümünü sağlayacak kriterlerin getirilmesi ve buna ek olarak hizmet öncesi ve hizmete başladıktan sonraki eğitim olanaklarının geliştirilmesiyle alanına hâkim daha nitelikli öğretmenleri yetiştirileceği ve bu durumun öğretmenlerin mesleki statülerinin ve saygınlıklarının gelişmesini sağlayacağı söylenebilir.

10. Öğretmenlerin mesleki statü ve saygınlıklarının azalmasının nedenlerini ortaya koyan beşinci ve son tema öğretmen kusurları temasıdır. Temaya ait maddelerin frekans sıklığının toplamının 4 olduğu araştırma bulgularından anlaşılmaktadır. Katılımcıların bir kısmı mesleki statü ve saygınlığının azalmasında öğretmenlerin bireysel hatalarının da etkili olduğunu düşündükleri söylenebilir. Katılımcılara göre öğretmenlerin bireysel hataları öğretmenlerin eğitimden çok ekonomik değerleri ön plana çıkarması, öğretmenlerin mesleğin gereklerine uygun giyinmemesi ve temsilde yaşanan kişisel kusurlar ile mesleki örgütlenmenin ve dayanışmanın yetersizliği şeklinde sıralanmaktadır.

11. Öğretmen kusurları temasına ait çözüm önerileri de üç madde halinde sıralanmaktadır. Katılımcıların bir kısmı mesleki statü ile saygınlıktaki azalmanın öğrenci ve veli iletişiminin güçlendirilerek, öğretmenlerin ders dışı zamanlarda da öğrencilerine zaman ayırması ve velilerle yapılacak etkin diyalog sayesinde önlenebileceğini düşünmektedir. Bir diğer önerinin ise öğretmenlerin mesleği temsilde tutum, davranış ile kılık-kıyafet boyutlarına dikkat etmeleri olduğu

araştırma bulgularından anlaşılmaktadır. Araştırma bulgularına göre toplumun öğretmeni sadece eğitimci kimliği ile değil aynı zamanda tutum, davranış ve giyimiyle de değerlendirdiği öğretmenlerin statü ve saygınlık açısından bu durumu önemsemeleri gerektiği, öğretmenlerin ekonomik konuları sürekli gündeme getirmelerinin toplumdaki statü ve saygınlıkları ile bağdaşmadıkları bunun yerine mesleki değeri ön plana çıkarmaları gerektiği söylenebilir.

Araştırma bulguları Küçük ve diğ. (2013)'nin araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Küçük ve diğ. (2013) araştırma sonuçlarına göre öğretmenlik mesleği ile ilgili yapılan açıklamalarda mesleğin ekonomik getirisinin düşüklüğünün sürekli olarak gündeme getirilmemesi gerektiğini, bu durumun öğretmenleri toplum açısından para düşkünü insanlar olarak algılanmalarına neden olduğu ve mesleki saygınlık ile itibarı olumsuz etkilediğini belirtmektedir.

5.2 Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ışığında araştırmalar ve uygulayıcılar için bir takım öneriler sunulmuştur.

5.2.1 Uygulayıcılara Öneriler

1. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler toplumun öğretmene ve eğitime verdiği değerin yeterli olmadığını düşünmektedirler. Toplumun bu konudaki değer yargılarını olumlu yönde değiştirecek tedbirler alınarak öğretmen saygınlığı ve statüsü artırılabilir. Günümüzde medya toplumsal değerlerin yönlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Medya kuruluşları ve benzeri platformlarda yer alan öğretmen rollerine ilişkin haber benzer görsel yayınların hazırlanmasında ve sunulmasında daha olumlu bir yaklaşımın sergilenmesi konusunda ilgili platformların teşvik edilmesi sağlanabilir.

2. Öğretmenlik mesleğinin statüsüne özel vurgu yapacak yasal düzenlemelerin yapılması da mesleki statünün azalmasına bir çözüm olarak düşünülebilir.

3. Eğitim politikalarının okullarda uygulayıcısı olarak öğretmen, politikaların başarıya ulaşmasında özverili çalışmalarıyla etkin bir rol oynamaktadır. Bu nedenle eğitim sisteminin en önemli paydaşlarından biri olarak öğretmenin karar alma süreçlerine katılması ve düşüncelerinin önemsenmesi onun motivasyonu kadar sosyal saygınlığını da olumlu yönde etkileyebilir.

4. Araştırma da ortaya çıkan sonuçlara göre öğretmenler üst yöneticilerin ve karar alıcı konumunda bulunan siyasilerin tutum, davranış ve söylemlerinden rahatsız duymaktadırlar. Ayrıca bu durumun öğretmen saygınlığı açısından toplumsal bakışı da olumsuz etkilediğini belirtmektedirler. Bu konuda eğitim yöneticilerinin ve karar alma konumunda yer alan politikacıların daha temkinli ve olumlu tutum, davranış ve söylemler geliştirmelerinin öğretmenlerin sosyal statülerini olumlu ve pozitif yönde etkileyeceği söylenebilir.

5. Araştırma bulgularına göre öğretmenler yaşam koşullarının yeterince kendileri açısından tatmin edici olmadığını ve bu durumun mesleğe karşı toplumsal bakışı da olumsuz etkilediğini düşünmektedirler. Öğretmenlerin yaşam koşullarını iyileştirecek düzenlemelerin yapılarak refah düzeylerinin artırılması toplumun öğretmene olan bakışını olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

6. Hizmet öncesi eğitimin iyileştirilmesi, bu konuda aday öğretmen yetiştirme programları ile fiziki donanımın uluslararası standartlara uygun olarak yeniden düzenlenmesi daha nitelikli öğretmenlerin yetişmesine katkı sağlayacaktır.

7. Öğretmenlerin akademik eğitimleri konusunda ilgili programlara erişimlerinin kolaylaştırılması ve özendirecek bir takım teşviklerin ortaya konması adaylık eğitimi sonrasında da öğretmenlerin mesleki yenilikleri takip etmelerinde ve alanla ilgili bilgi birikimlerini sürekli olarak güncellemelerinde etkili olabilir. Bu konuya destek olması açısından hizmet içi eğitim faaliyetleri de daha etkin bir şekilde ele alınmalıdır.

8. Kılık kıyafet yönetmeliği çeşitli toplumsal ve kültürel hassasiyetler de gözetilerek yeniden ele alınmalı, öğretmen görüşleri de dikkate alınarak toplumsal beklentileri de karşılayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Araştırma sonuçlarına göre

katılımcıların bir kısmı bu durumun öğretmenlerin temsil ettiği değerler ile toplumsal bakıştan kaynaklanan beklentilerin birbirleriyle örtüşmesi açısından önemli olduğunu belirtmektedirler.

5.2.2 Araştırmacılara Öneriler

1. Araştırmanın evreni Gaziantep ili Şhitkamil ilçesi Azize Abdulkadir Hamamcıoğlu Ortaokulunda görev yapan öğretmenlerle sınırlıdır. Çalışma evreni içerisinde farklı okullarda ve okul türlerinde ya da illerde yapılarak yeniden değerlendirilebilir.

2. Nitel araştırma teknikleriyle yapılan araştırma, nicel araştırma teknikleriyle ya da her ikisinin de birlikte kullanıldığı karma yöntemlerle yeniden araştırılabilir.

3. Öğretmenler açısından mesleki statü ve saygınlık değişkenlerinin iş doyumunu ve mesleki tükenmişlik gibi farklı değişkenlere etkisi ya da ilişkileri incelenebilir.

4. Öğretmen görüşleri alınarak yapılan araştırma eğitimin diğer paydaşları da dâhil edilerek geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksu, M., Demir, C. E., Daloğlu, A., Yıldırım, S., ve Kiraz, E. (2010). Who are the future teachers in Turkey? Characteristics of entering students teachers. *International Journal of Educational Development*, 30(1), 91-101.
- Akyüz, Y. (1997). *Türk eğitim tarihi: Başlangıçtan 1997'ye*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi
- Akyüz, Y. (2001). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*, 7.Baskı. İstanbul: Alfa
- Akyüz, Y. (2006a). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin 160. Yılında Darülmualimîn’in İlk Yıllarına Toplu ve Yeni Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 20, 17-58.
- Akyüz, Y. (2006b). *Türk eğitim temel sorunu: öğretmen yetiştirme, atama, sağlasağlama ilke ve uygulamaları (1453-2004) Türkiye’de eğitim bilimleri: Bir bilanço denemesi içinde*. Ankara: Nobel.
- Akyüz, Y. (2012). *Türkiye’de öğretmenlerin toplumsal değişimdeki etkileri (1839-1850)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Atasoy, A. (2004). Öğretmen Eğitiminde Nitelik ve Pedagojik Formasyon. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Egiti*, 51, 6-7.
- Ataüenal, A. (2003). *Niçin ve Nasıl Bir Öğretmen*. Ankara: Milli Eğitim Vakfı
- Balcı, A. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (7. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Barber, M., & Mourshed, M. (2007). *How the World's Best-performing Schools Systems Come Out on Top*. New york: McKinsey & Company.
- Başaran, İ. E. (1982). *Örgütsel Davranış*. Ankara: Ankara Üniversitesi EBF Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1994). *Eğitime Giriş*, 4.Baskı. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye Eğitim Sistemi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.

- Başaran, İ. E. (2000). Öğretmenlerin Kendilerini Yetistirme Sorumluluğu. *Öğretmen Dünyası Dergisi*, 21(251), 5-8.
- Birkök, M. C. (1998). Sosyal Rol ve İşbölümü. *Uluslararası Bilimler Dergisi*, 1(1), 1303-5134.
- Boyacı, A. (1999). *Öğretmenlik mesleğinin değişen sosyo-ekonomik statüsü: Eskişehir'deki öğretmenler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
- Brannigan, G. G. (1985). *The research interview*. Springfield: IL:Charles C. Thomas Pub.
- Brewer, M. B., & Crano, W. D. (1994). *Social Psychology*, First Publication. West Publishing Company.
- Bursalıoğlu, Z. (1987). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Celep, C. (2004). *Meslek Olarak Öğretmenlik*. Ankara: Anı.
- Celep, C. (2005). *Meslek Olarak Öğretmenlik*. Ankara: Anı.
- Chadwick, B. A., Bahr, H. M., ve Albrecht, S. L. (1984). *Social science research methods*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Çakıroğlu, A. (2006). Öğretmen Yeterlilikleri ve Kariyer Basamakları. www.fedu.metu.edu.tr/documents/AliCakiroglu.ppt
- Darling-Hammond, L. (2010). *The flat world and education: How America's commitment to equity will determine our future*. New York: Teachers College Press.
- Darling-Hammond, L., ve Rothman, R. (2011). *Lessons learned from Finland, Ontario and Singapore*. L. Darling-Hammond and R. Rothman (Eds.), *Teacher and leader effectiveness in high performing education systems*.

Washington: Alliance for Excellent Education ve Stanford: Stanford Center for Opportunity Policy in Education.

Dursunoğlu, H. (2003). *Cumhuriyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetistirmenin Tarihi Gelisimi*. Ankara: Milli Eğitim.

Eğitim-Bir-Sen, (2004). Öğretmen sorunları araştırması. Ankara: Eğitimciler Birliği Sendikası.

Eğitim-Bir-Sen, (2008). Öğretmen sorunları araştırması. Ankara: Eğitimciler Birliği Sendikası

Erarslan, L. (2005). Öğretmenlik Mesleğine Girişte Kamu Personeli Seçme Sınavı Yönteminin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Bilim Dergisi*, 1303-5134.

Erden, M. (1999). *Öğretmenlik Meslegine Giriş*. Ankara: Alkım.

Erdoğan, İ. (2000). *Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği, 1.Baskı*. İstanbul: Sistem.

Fichter, J. (1994). *Sosyoloji Nedir*. Ankara: Atilla Kitapevi.

Fwu, B.-J., ve Wang, H.-H. (2002). The Social Status of Teachers in Taiwan. 38(2), 211-224.

Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa birliği sürecinde Türk eğitim sistemi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 66-80.

GfK Türkiye. (2010). http://www.gfk.com/imperia/md/content/gfkturkiye/pressreleases/gfk_turkiye_guven_endeksi_basin_bulteni_haziran_2010.pdf

Gökırmak, A. (2006). *Öğretmen statüleri üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi . Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Gutok, G. L. (2001). *Eğitimde Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar, 2.Baskı*. Ankara: Ütopya.

Gündüz, M. (2000). Toplumsal Tabakalaşma Ölçütü Olarak Meslek ve Meslek Olarak Öğretmenliğin Saygınlığı. II. *Ulusal Öğretmen Yetistirme*

Sempozyumu (10-12 Mayıs 2000) Bildiriler Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 584-588.

Gür, B. S. (2006). Haber10: http://www.haber10.com/yazar/dr_bekir_s_gur/ogretmenlerin_proletaryalasmasi-19886

Gürsoy, H. (2003). Öğretmen yetiştirmede sorunlar ve öneriler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 28(299), 28-35.

Güven, İ. (2003). 1940'dan Günümüze Öğretmenlerin Ekonomik Sorunlarının Tarihsel Analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 51-54.

Habacı, İ., Kaya, İ., Sarıbaş, S., Küçük, S. ve Habacı, Z. On Determining Their Career Teenagers Perception of Teaching Profession in Turkey. *World Applied Sciences Journal*, 15(4), 517-524

Hargreaves, L. (2009). The status and prestige of teachers and teaching. *In International handbook of research on teachers and teaching. Springer US*, 217-229.

Hoyle, E. (2001). Teaching prestige, status and esteem. *Educational Management Administration & Leadership*, 29(2), 139-152.

ILO-UNESCO. (2007). *Joint ILO/UNESCO Committee of Experts on the Application of the Recommendations concerning Teaching Personnel*. Geneva: International Labour Office.

Ingersoll, R. (2011). Power, accountability, and the teacher quality problem. *Assessing Teacher Quality: Understanding Teacher Effects on Instruction and Achievement*, 12, 97-109.

Ingersoll, R., ve Merrill, L. (2012). Seven trends: The transformation of the teaching force. *Presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, Vancouver*.

- Javam, M. H. (2003). *Improving Pre-Service Elementary Teacher Education in the Islamic Republic of Iran. (Ph.D. Thesis. Universty of Toronto). UMI: NQ84866.*
- Kara, E. (1996). *Öğretmenlerin statü düzeyleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karaman, M., Acar, A., Kılıç, O., Buluş, U., ve Erdoğan, Ö. (2013). *Sakarya İlinde Görev Yapan Öğretmenlerin Gözüyle “Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü ve Saygınlığı”*. VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu, 10-11 Mayıs 2013, Sakarya Üniversitesi, Sakarya
- Kerbo, H. (1983). *Social Stratification and Inequality: Class Conflict in the United States*. New york: McGraw-Hill Book Company.
- Kılbaş Köktaş, Ş. (2003). *Sınıf Yönetimi*. Adana: Nobel.
- Kızılçaoğlu, A. (2005). Eğitim fakültelerinde yeniden yapılandırma sürecine ilişkin eleştiriler ve öneriler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 8(14), 132-140.
- Küçük, S., Ürker, A., Adıgüzelli, F., Adıgüzelli, Y., Safa, M., ve Göktürk, T. (2013). Toplumun Öğretmenlik Mesleğini Algılama Düzeyi. *International Journal of Social Science*, 6(1), 1033-1045.
- Lin, C., ve Yamaguchi, S. (2011). Effects of face experience on emotions and self-esteem in Japanese culture. *European Journal of Social Psychology*, 41, 446-455.
- Matras, J. (1984). *Social Inequality, Stratification and Mobility, 2nd Edition*. New Jersey: Prentice-Hall.
- McMillan, J. H. (2000). *Educational research: Fundamentals for the consumer*. New York: Longman.
- Meb, (2014). 2015 Yılı Mali Performans Programı, *Meb, Ankara*, 24.
- Merriam, S. B. (1990). *Case study research in education*. San Francisco: Jossey-Bass.

- Nar, O. (2009). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin arkadaşlık başarı ve statü çabaları ve bu çabaların örgütsel vatandaşlık davranışlarıyla ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ozankaya, Ö. (2002). Çagdas Toplumlarda Öğretmenin Yeri ve Konumu. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 63-80.
- Özoğlu, M. (2010). *Türkiye’de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Özpolat, A. (2002). *Sosyolojik açıdan öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerin toplumdaki yeri, öğretmen, öğrenci ve veli algılarına göre: Zonguldak örneği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Öztürk, C. (2001). *21.Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme ile 21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi, 1.Baskı*. İstanbul: Sedar Eğitim Araştırma.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park: CA:Sage.
- Popkewitz, T. (1991). *A political sociology of educational reform: Power/knowledge in teaching, teacher education and research*. New York: Teachers College.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlıdan Günümüze Eğitim*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Semerci, Ç., Semerci, N., Eliüşük, A. ve Kartal, S. E. (2012). Öğretmenlik Mesleğinin Gündemine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 7-25.
- Stewart, C. J., ve Cash, W. B. (1985). *Interviewing: Principles and practices*. Dobuque: IQ: Wm. C. Brown Pub.
- Şişman, M. (2002). *Öğretmenliğe Giriş, 5.Baskı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Taşkaya, S. M. (2007). *Eğitimde niteliğin artırılması ve öğretmenlerin statüsünün iyileştirilmesinde kariyer basamaklarının değerlendirilmesi Konya ili örneği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tekışık, H. H. (1997). Öğretmenlik Üniversite Mezunu Herkesin Yapacağı Bir İş Degildir. *Çagdas Egitim Dergisi*, 22 (228), 1-2.
- Tok, T. N. (1997). Öğretmenlik Mesleğinin Öğretmenlerin Gereksinimlerini Karşılama Düzeyi. *Eğitim Yönetimi*, 3 (2), 251-267.
- Topkaya, N., Altinkurt, Y., Yılmaz, K., Dilek, S. A. (2013). Saygınlığı Yitirme Kaygısı ile Örgütsel Sinizm Arasındaki İlişkiler. *Akademik Bakış Dergisi*, (36), 1-16.
- Tunacan, S. ve Çetin, C. (2009). Lise öğretmenlerinin iş doyumunu etkileyen faktörlerin tespitine ilişkin bir araştırma. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (29), 155-172.
- Turner, B. S. (2001). *Statü, 2.Baskı*. Ankara: Ütopya.
- Türk, E. (2002). *Türk Eğitim Sistemi ve Yönetimi, 1.Baskı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Türk Eğitim Derneği, (2014). Öğretmen Gözüyle Öğretmenlik Mesleği. *Rapor Dizisi:3*. Ankara
- Türkiye Kamu-Sen. (2016). *Ocak 2016 Asgari Geçim Endeksi*, http://www.kamusen.org.tr/icerik_goster.php?Id=10205
- Uluğ, F. (2003). Öğretmen Mesleğinde Statü ve Kariyer Düzeni. *Öğretmen Yetistirme ve İstihdamı Sempozyumu. Egitim-Sen Yayınları*, 33-35.
- UNESCO. (1998). *World education report: Teachers and teaching in a changing World*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Ünal, L. I. (2011). *Öğretmenlige ve öğretmen yetiştirmeye iliskin ekonomi politik bir çözümleme*. Ankara: Pegem.
- Ünal, S., ve Ada, S. (2001). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Geliştirilmiş 2.Baskı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları

Van Houten, J. B. (2000). *The Effects of Professionalization on Novice French Teachers' Socialization*. (Ph.D. Thesis. Miami Universty). UMI: 9964474.

Weber, M. (1995). *Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı, 1.Baskı*. Ankara: İmge.

Yeşilyaprak, B. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, 9.Baskı*. Ankara: Pegem A.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yin, R. (1984). *Case study research: Design and methods*. Beverly Hills: CA:Sage Publishing.

EKLER

EK-1 İl Milli Eğitim Müdürlüğü Anket Uygulama İzni

T.C.
ŞEHİTKAMİL KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 49644679-600-E.5769203
Konu: Araştırma İzin Talebi.

05.06.2015

..... MÜDÜRLÜĞÜNE

Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Uğur Salih ÖZKALE'nin "Öğretmenlik Mesleğinin Toplumdaki Saygınlığının Azalmasının Nedenleri ve Çözüm Önerileri" konulu tez çalışmasına veri oluşturmak amacıyla, İlkokul, Ortaokul ve Liselerde görev yapan idareci ve öğretmenlere anket uygulama yapma isteğinin uygun görüldüğüne dair Valilik Makamının 01/06/2015 tarih ve 5569848 sayılı Valilik onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Cüneyit ÇULCU
Müdür a.
Şube Müdürü

EKLER:

1- Valilik Onayı (1 Adet)

DAĞITIM:

1- Tüm İlkokul, Ortaokul ve Lise Müd. Yazılmıştır.

ADRES: Yaprak Mah.Sinler Sk.No:18/A (Münif Paşa İ.Ö.Ok. Bitişiği) Şehitkamil/GAZİANTEP
Ayrıntılı bilgi için irtibat: Şube Müdürü: Cüneyit ÇULCU
Strateji Geliştirme-2 Bölüm Şefi: Hüseyin ŞİKOĞLU
TEL : (0342) 3232429-FAKS (0342) 3261193

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 170b-9024-3304-b94c-4833 kodu ile teyit edilebilir.

EK-2 Görüşme Formu

Yapılacak bu görüşmede size öğretmenlik mesleğinin toplumdaki saygınlığının azalmasının nedenleri ve çözüm önerilerinin tespiti için aşağıdaki sorular yöneltilecektir. Gerekğinde aşağıdaki ana soruların dışına çıkmamak kaydıyla ek ve yardımcı sorular sorulacaktır. Bu çalışma gönüllülük esasına dayalı olup araştırmanın herhangi bir evresinde katılımcı veya katılımcıların araştırmadan çıkma hakkı saklıdır. Katılımcıların kimlikleri bilimsel etik gereği ifşa edilmeyecektir. Bu araştırma yüksek lisans tez çalışması olup sadece akademik amaç doğrultusunda kullanılacaktır.

Bu nedenle soruları çekinmeden ve samimiyetle cevaplandırmanızı rica ediyorum.

Uğur Salih ÖZKALE

Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyetiniz: () Bay () Bayan

Medeni Haliniz: () Evli () Bekar

Yaşınız:

Mesleğinizdeki Toplam Kıdeminiz:

Bu Okuldaki Kıdeminiz:

Branşınız:

SORULAR

1) Sizce günümüzde öğretmenlerin toplumdaki statü ve saygınlığı hak ettiği yerde midir? Neden?

2) Öğretmenlik mesleğinin toplumda saygınlığını artırmak için neler yapılabilir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Uğur Salih ÖZKALE

Doğum Tarihi : 15/09/1980

Öğrenim Durumu : Lisans

Doğum Yeri : Osmaniye

Eğitim Durumu:

İlkokul : 7 Ocak İlkokulu

Ortaokul ve Lise : Dervişpaşa Ortaokulu - Çukurova Lisesi

Lisans : Uludağ Üniversitesi-Sınıf Öğretmenliği Bölümü

Yüksek Lisans : Zirve Üniversitesi

Çalıştığı Kurumlar : Adana Aladağ Kışlak İlköğretim Okulu, Gaziantep Şehitkamil Saliha Cemil Cahit Güzelbey Ortaokulu, Azize Abdulkadir Hamamcıoğlu Ortaokulu.

E-mail : ugursalihozkale@hotmail.com